

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas
Socialinio darbo ir socialinės gerovės katedra

Miglė Žukauskė

Socialinio darbo studijų programa
Magistrinis baigiamasis darbas

**Prieglobstį Lietuvoje gavusių vaikų dalyvavimas neformalaus
švietimo veiklose: motinų vertinimai**

Darbo vadovė: Docentė Dr. Eglė Šumskienė

Vilnius 2022

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS	7
1. SOCIALINIO KAPITALO SĄVOKA.....	8
2. PRIEGLOBSTĮ GAVUSIO UŽSIENIEČIO SĄVOKOS APTARTIS.....	13
3. PRIEGLOBSTĮ GAVĘ MOTINOS IR JŲ VAIKAI: PRIIMANČIOS ŠALIES TEIKIAMOS GARANTIJOS IR PASLAUGOS	16
4. NEFORMALIAUS ŠVIETIMO SĄVOKOS APIBRĖŽIMAI, YPATUMAI	20
5. PRIEGLOBSTĮ LIETUVOJE GAVUSIŲ VAIKŲ DALYVAVIMAS NEFORMALIAUS ŠVIETIMO VEIKLOSE	24
6. LIETUVOJE PRIEGLOBSTĮ GAVUSIŲ MOTINŲ VERTINIMŲ SUSIJUSIŲ SU JŲ VAIKŲ DALYVAVIMU NEFORMALIAUS ŠVIETIMO VEIKLOSE TYRIMAS.....	26
6.1. Empirinio tyrimo metodologija	26
6.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė	35
DISKUSIJA	46
IŠVADOS	48
REKOMENDACIJOS	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS	51
PRIEDAI	57

SANTRAUKA

Lietuvoje prieglobstį gavusių vaikų skaičius pastaraisiais metais sparčiai auga, todėl didėja poreikis tobulinti atvykstančių vaikų integraciją į Lietuvos švietimo sistemą taikant veiksmingas integracijos priemones. Vis daugiau atvyksta trečiųjų šalių piliečių, taip pat iš kaimyninės Baltarusijos, bei nuo karo bėgančiųjų iš Ukrainos, todėl tampa svarbu kalbėti ir apie atvykusių vaikų socialinę integraciją. Šiame magistro darbe analizuojami prieglobstį Lietuvoje gavusių motinų vertinimai, dėl jų vaikų dalyvavimo neformalaus švietimo veiklose.

Tikslas: pasitelkiant socialinio kapitalo teorines prieigas iširti prieglobstį Lietuvoje gavusių vaikų dalyvavimą neformalaus švietimo veiklose, jų motinų vertinimus.

Uždaviniai: analizuojant mokslinę literatūrą ir teisės aktus apibūdinti prieglobstį gavusių asmenų ir neformaliojo vaikų švietimo sampratas, pateikti socialinio kapitalo teorines sampratas ir jų esminius bruožus, atlikus apklausą pusiau struktūruoto interviu būdu išsiaiškinti prieglobstį Lietuvoje gavusių motinų vertinimus apie jų vaikų dalyvavimą neformalaus švietimo veiklose bei remiantis apklausos duomenimis išnagrinėti dalyvavimo neformalaus švietimo veiklose galimybes, nedalyvavimo priežastis, motinų ir vaikų motyvaciją bei pateikti patirčių vertinimo analizę.

Buvo atliktas kokybinis tyrimas. Pasirinktas duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūruotas interviu. Atlikti 8 interviu su prieglobstį gavusiomis motinomis, kurių vaikai lanko ugdymo įstaigas Lietuvoje. Naudotas duomenų analizės metodas – kokybinė turinio analizė.

Išnagrinėjus prieglobstį Lietuvoje gavusių motinų vertinimus apie jų vaikų dalyvavimo neformalaus švietimo veiklose galimybes išryškėjo pagrindiniai aspektai, susiję su dalyvavimo *neformalaus švietimo veiklose galimybėmis, nedalyvavimo priežastimis, motyvacija ir kultūriniais skirtumais*. Prieglobstį šalyje gavę vaikai lankydami neformalaus švietimo veiklas mažiau jaučiasi esantys atskirty. Jie turi galimybę daugiau komunikuoti su bendraamžiais, užmezga pažintis, ugdo asmeninius įgūdžius, socializuojasi. Pagrindinės nelankymo priežastys įvardinamos kaip: netinkamas ir nepatogus laikas, nepatogi logistika, stigmatizacija, nežinojimas, pagalbos stoka, mokami būreliai, nedarbas, sunki materialinė padėtis. Tyrimas parodė, kad šeimos galimybė gauti pagalbą priklauso nuo gerų santykių su bendruomene. Stiprus ryšiai suteikia emocinę paramą, pasitikėjimą ir savigarbą, motinoms svarbu sukurti ir išlaikyti stiprius ryšius su bendruomene, kitomis šeimomis ir įvairių institucijų ar organizacijų specialistais. Domėjimasis galimais pagalbos tinklais, ryšių palaikymas, šeimos santykių kūrimas priklauso nuo prieglobstį gavusių motinų kultūrinių bruožų, požiūrių, skirtingų charakterio savybių.

SUMMARY

The number of children who have been granted asylum in Lithuania has been growing rapidly in recent years. Thus, there is an increasing need to improve the integration of the children who join Lithuanian education system through effective integration measures. As the number of arriving third-country nationals is on a particular rise, including people from neighbouring Belarus and those fleeing the war in Ukraine, it is becoming increasingly important to talk about social integration of the coming children. This master's thesis analyses the evaluations of mothers who were granted asylum in Lithuania on their children's participation in non-formal education activities.

Aim: to study the participation of children who were granted asylum in Lithuania in non-formal education activities and their mothers' evaluations of such an activity by using theoretical approaches to social capital.

Tasks: to analyse the scientific literature and the legal acts to describe the concepts of asylum seekers and non-formal education of children, to present the theoretical concepts of social capital and their essential features; to find out the opinion of mothers who were granted asylum in Lithuania; to examine the possibilities of participation in non-formal education activities, the reasons for non-participation, the motivation of mothers and children; to provide an analysis of the evaluation of experiences.

A qualitative study was performed. The chosen data-collection method was a semi-structured interview. 8 interviews were conducted with asylum-seeking mothers whose children attended educational institutions in Lithuania. The method of data analysis used was qualitative content analysis. After examining the evaluations of mothers who were granted asylum in Lithuania about the opportunities for their children to participate in non-formal education activities, the main aspects such as the opportunities for participation in non-formal education activities, reasons for non-participation, motivation and cultural differences emerged. The children felt less isolated when attending non-formal education activities. They had the opportunity to communicate more with their peers, make acquaintances, develop personal skills, and socialize. The main reasons for absenteeism were: inappropriate and inconvenient hours, inconvenient logistics, stigmatization, ignorance, lack of help, paid circles, unemployment, and difficult financial situation. Research has shown that a family's access to help depended on good relationships with the community. Strong connections provided emotional support, confidence, and higher self-esteem, and it was important for mothers to build and maintain strong relationships with the community, other families, and professionals from a variety of institutions or organizations. Interest in possible help networks, communication, family relationships depended on the cultural characteristics, attitudes, and different characteristics of the mothers who were granted asylum.

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Migracija vis dažniau yra daugelio žmonių pasirenkama galimybė išvengti konfliktų ir su jais susijusių nusikaltimų, tačiau tai retai būna paprasta ir ekonomiška. Dažnai tam tenka kirsti kelias tarptautines sienas. Taip pat gali tekti sumokėti didžiules pinigų sumas nelegalaus gabenimo operacijoms ir derėtis su valstybės pareigūnais bei atskirų valstybių įstatymais dėl prieglobsčio suteikimo. Dabartinėmis priverstinės migracijos ir perkeltųjų asmenų aplinkybėmis didžiausias dėmesys skiriamas Europai ir jos prieglobsčio prašymų nagrinėjimui bei prieglobstį gavusių asmenų integracijai į visuomenę. Migracija, kaip vienas esminių šiuolaikinės globalizacijos procesų elementų, keičia Europos tautų ir bendruomenių socialinę, kultūrinę ir politinę struktūrą. Šiuo metu, susiduriame su naujomis Europos visuomenių formavimosi savybėmis. Atrodo, kad šis procesas įgauna vis didesnę pagreitį, nes jau kelerius metus prieglobsčio prašytojų skaičius Europoje nuolat auga. Politiniai nesutarimai, neuždarytos sienos ir staigus didelis pabėgėlių kaupimasis palietė ir Lietuvos Respubliką.

Gavus prieglobstį prisitaikymas naujoje socialinėje ir institucinėje aplinkoje yra ilgas procesas, pilnas spąstų, ypač jei asmuo nemoka priimančiosios šalies kalbos ar nežino kultūrinio kodo, kyla sunkumų dėl skirtingos institucinės ir teisinės sistemos šalyse, bei visuomenės vertybių. Būdamas kultūriškai ir etniškai "svetimas", asmuo gali tapti lengvu diskriminacijos, išnaudojimo ar prievartos taikiniu. Nepaisant visų sunkumų, prieglobstį gavusios šeimos turi susikurti kasdienį gyvenimą priimančiose šalyse. Tam, kad padėtų šioms šeimoms su vaikais ir remtų jų integraciją, šalis turi ištirti pačių prieglobsčio gavėjų perspektyvas, gyvenimą, vertinimus ir patirtis.

Lietuvoje nemažai dėmesio skiriama išsiaiškinti svarbiausiems šios socialinės grupės narių poreikiams ir motyvams integruojantis Lietuvos visuomenėje, siekiant vystyti jų gebėjimus pilnavertiškai įsitraukti. Svarbu pamatyti ir suprasti, kokius sunkumus prieglobstį gavę asmenys patiria bandant įsitraukti į teikiamą pagalbą. Prieglobstį priimančioje šalyje gavusios motinos turi ne tik kovoti su grėsmėmis savo asmeniniam saugumui, bet ir rūpintis savo vaikų fiziniu saugumu, gerove ir išlikimu. Svarbus vaidmuo atitenka motinoms auginant ir ugdant savo vaikus. Šiuo metu į darbą su prieglobsčio gavėjais yra labai daug įtraukiama socialinių darbuotojų, savanorių, medikų, kitų sričių specialistų, bei teikiama įvairi pagalba daiktais, vykdomos psichologo ar teisininko, socialinio darbuotojo konsultacijos. Prieglobstį gavusioms motinoms ir jų vaikams reikalinga visokeriopa pagalba, taip pat ir švietimo bei ugdymo srityse, todėl tyrimas kaip motinos įsitraukia į vaikų neformalaus švietimo veiklas yra labai aktualus, padedant vaikams integruotis į visuomenę. Lietuvoje trūksta mokslinių tyrimų, kurie atskleistų stokojamų žinių apie prieglobstį gavusių motinų požiūrį ir gebėjimą įsijungti į esamus pagalbos tinklus Lietuvoje, jų žinojimą ir galimybes skatinti vaikus užsiimti neformalaus švietimo veiklomis, kurios leidžia vaikams prasmingai leisti laisvalaikį

ir padeda lengviau integruotis.

Darbo problema. Šiame darbe analizuojama problema – susijusi su prieglobstį gavusių motinų nepakankamu žinojimu apie jų vaikams teikiamas neformalaus švietimo veiklas, dėl informacijos stokos nevisapusiškai naudojasi šiomis paslaugomis. Prieglobstį gavusių vaikų nedalyvavimas neformalaus švietimo veiklose veda prie socializacijos problemos ir nepilnavertės integracijos.

Darbo objektas. Prieglobstį Lietuvoje gavusių motinų vertinimai, dėl jų vaikų dalyvavimo neformalaus švietimo veiklose. Atsižvelgiant į tyrimo objektą, pagrindinis *darbo tikslas* pasitelkiant **socialinio kapitalo teorines priegas** ištirti prieglobstį Lietuvoje gavusių vaikų dalyvavimą neformalaus švietimo veiklose, jų motinų vertinimus. Šiam tikslui pasiekti iškelti tokie *uždaviniai*:

1. Analizuojant mokslinę literatūrą pateikti socialinio kapitalo teorines sampratas ir jų esminius bruožus.
2. Analizuojant literatūrą ir galiojančius teisės aktus, apibūdinti prieglobstį gavusių asmenų ir neformaliojo vaikų švietimo sampratas, teisinius neformalaus švietimo organizavimo aspektus.
3. Atlikti apklausą pusiau struktūruoto interviu būdu siekiant išsiaiškinti prieglobstį Lietuvoje gavusių motinų vertinimus apie jų vaikų dalyvavimą neformalaus švietimo veiklose.
4. Remiantis apklausos duomenimis išnagrinėti prieglobstį Lietuvoje gavusių vaikų dalyvavimo neformalaus švietimo veiklose galimybes, nedalyvavimo priežastis, motinų ir vaikų motyvaciją bei pateikti patirčių vertinimo analizę.

Tyrimas leistų sužinoti kaip motinos jaučiasi, ką patiria, kokia jų praktika, susijusi su jų vaikų neformalaus švietimo veiklomis, laisvalaikiu ir užimtumu, kaip jos orientuojasi naujoje aplinkoje, kokius sunkumus patiria.

Tyrimo metodai: teisės aktų, mokslinės literatūros analizė, sisteminimas, lyginimas. Atliekamas kokybinis tyrimas. Duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūruotas interviu. Duomenų analizės metodas – kokybinė turinio analizė (Qualitative content analysis).

Darbo reikšmė socialinio darbo mokslui ir praktikai: žinios apie prieglobstį gavusių vaikų ir jų šeimų paramos poreikius persikėlus į priimančią šalį yra labai svarbios rengiant intervencines priemones, skirtas integravimosi į visuomenę rezultatams pagerinti. Tyrimo analizė gali pasitarnauti kaip įrankis socialiniams darbuotojams ar kitiems specialistams suprantant prieglobstį gavusiųjų motinų ir jų vaikų poreikius. Suteikia konkrečios informacijos apie vertinimus susijusius su neformalaus švietimo veiklomis, jų lankymo ir nelankymo priežastis. Gauta informacija naudinga planuojant paslaugas, formuojant paslaugų politiką, padeda geriau pažinti kliūtis, kurias šeimos turi įveikti ieškodamos savo atžaloms kokybiško ir pilnaverčio papildomo ugdymo veiklų.

SAVOKŲ ŽODYNĖLIS

Prieglobstis Lietuvos Respublikoje – pabėgėlio statuso, papildomos apsaugos arba laikinosios apsaugos suteikimas užsieniečiui įstatyme numatytais pagrindais.¹

Užsienietis – asmuo, kuris nėra Lietuvos Respublikos pilietis, nepriklausomai nuo to, ar jis turi kurios nors užsienio valstybės pilietybę, ar neturi jokios.²

Pažeidžiamas asmuo – asmuo, turintis specialiųjų poreikių (pavyzdžiui, nepilnametis, neįgalusis, vyresnis negu 75 metų asmuo, nėščia moteris, vieniši tėvas ar motina, auginantys nepilnamečių vaikų, psichikos ir elgesio sutrikimų turintis asmuo, prekybos žmonėmis auka arba asmuo, kuris buvo kankintas, išprievartautas ar patyrė kitokį sunkų psichologinį, fizinį ar seksualinį smurtą).³

Vaikas – žmogus iki 18 metų, išskyrus atvejus, kai Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatyta kitaip. Jeigu asmens amžius yra nežinomas ir yra priežasčių manyti, kad jis yra nepilnametis, toks asmuo laikomas vaiku, iki bus nustatyta priešingai.⁴

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas.⁵

---

¹ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206 Vilnius

² Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, 1998 m. gruodžio 17 d. Nr. VIII-978 Vilnius

³ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206 Vilnius

⁴ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo NR. I-1234 pakeitimo įstatymas 2017 m. rugsėjo 28 d. Nr. XIII-643 Vilnius

⁵ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas 1991 m. birželio 25 d. Nr. I-1489 Vilnius

1. SOCIALINIO KAPITALO SĄVOKA

Kadangi pastaraisiais metais sparčiai daugėja asmenų, kurie buvo priversti bėgti iš savo namų ir kilmės šalies, būtina suprasti, kaip geriausiai padėti tokiems asmenims, ypač patiems jauniausiems (Thommessen, Todd, 2018). Pabėgėlių, prieglobsčio prašytojų patirtis dažnai apibūdinama kaip traumuojanti, ir tai yra pagrįsta, nes karas, genocidas, persekiojimas, įkalinimas, prievartavimas ir kankinimai yra dažna jų patirtis (Lamba, Krahn, 2003). Naujuose namuose jie turi ir toliau susidurti su socialine izoliacija ir atskirtimi, konfliktais su kultūriniais lūkesčiais ir pagrindinėmis institucijomis, vaidmenų pasikeitimais ir tapatybės krizėmis (Bernier, 1992). Palyginti su imigrantais, kurie gali turėti didelį žmogiškąjį kapitalą (t. y. mokymą ir išsilavinimą), pripažįstamą naujoje priimančioje šalyje, ir lengvai prieinamą finansinį kapitalą, vienas iš nedaugelio daugumos prieglobstį gavusiųjų turimų išteklių yra socialinis kapitalas – socialinės paramos tinklai (Lamba, Krahn, 2003). Socialinis kapitalas pabrėžia individų ir (arba) grupių socialinių santykių, vertybių, normų ir tinklų svarbą (Goodson, Phillimore, 2008). Tam tikra prasme socialinis kapitalas yra paprasta sąvoka: tai yra dalykai, kuriuos lemia tam tikri ryšiai su kitais žmonėmis, iš dalies tai susiję su tuo, kaip socialiniai ryšiai gali suteikti naudos asmenims (Tacon, 2021).

Socialinio kapitalo, kaip idėjos, ištakos glūdi Durkheimo, Weberio ir Simmelio darbuose. Pastaruoju metu didžiausią įtaką šiai sąvokai turėjo Colemano (1988), Putnamo (2000; 1993) ir Bourdieu (1986) darbai, nors jų konceptualizacija skiriasi.

Pirmasis teoretikas Pierre'as Bourdieu (1986) akcentuoja socialinį kapitalą kaip vieną iš kapitalo formų (greta ekonominio, kultūrinio ir simbolinio), kur pabrėžiama prieiga prie išteklių, valdžios pusiausvyra visuomenėje, akcentuojamas politinių ir ekonominių išteklių prieinamumas per socialinius ryšius ir tinklus. Kapitalas – tai materialūs ištekliai, tokie kaip pinigai ir turtas (ekonominis kapitalas), taip pat mažiau apčiuopiami ištekliai, tokie kaip draugų ir pažįstamų socialiniai tinklai (socialinis kapitalas) ir kultūriniai ištekliai, tokie kaip išsilavinimas ir kalba (kultūrinis kapitalas) (Major, Wilkinson, Langat, Santoro, 2013). Šios kapitalo formos yra tarpusavyje susijusios, o skirtingos kapitalo formos kaupiamos, perduodamos ir reprodukuojamos iš kartos į kartą (Bourdieu, 1986). Bourdieu socialinį kapitalą laikė ištekliais, kuriais žmonės gali naudotis per savo socialinius tinklus, ir nagrinėjo būdus, kuriais jis leidžia tam tikroms grupėms ir asmenims išlaikyti privilegijuotą padėtį visuomenėje (Field, 2003). Bourdieu teorinės analizės laukas yra individo elgesys ir socialinių struktūrų reprodukcija kaip rezultatas, todėl socialinis kapitalas vertinamas kaip individo nuosavybė, kaip išteklius, kuris išplečia arba apriboja jo galimybes (Igaune, Liepa-Balode, Hermane, 2016). Socialinio kapitalo teoriją Bourdieu (1985) apibrėžė kaip "visumą faktinių ar potencialių išteklių, susijusių su ilgalaikiu daugiau ar mažiau

institucionalizuotų tarpusavio pažinties ar pripažinimo ryšių tinklu". Pagrindinė prielaida – tinklas teikia vertę savo nariams, suteikdamas jiems galimybę naudotis socialiniais ištekliais, kurie yra įtraukti į tinklą (Bourdieu, 1985).

Jamesas Colemanas (1988, 1990) socialinį kapitalą suvokė kaip įvairius socialinės struktūros aspektus, tokius kaip įsipareigojimai ir lūkesčiai, normos, taisyklės ir sankcijos bei įvairios socialinės organizacijos formos, kurios gali palengvinti tam tikrų grupių ir asmenų padėtį (Tacon, 2021). Kaip ir Bourdieu, Colemanas socialinį kapitalą laikė ištekliais, kuriais gali naudotis grupės ir individai tam tikromis aplinkybėmis. Tačiau, nors Colemanas, kaip ir Bourdieu, pripažino, kad socialinis kapitalas gali būti kaupiamas siekiant naudos, jis daug daugiau dėmesio skyrė tam, kaip jis veikia kaip viešoji gėrybė, kaip tam tikras šalutinis kitų veiksmų produktas, kuris gali būti naudingas ne tik tiems žmonėms, kurių pastangomis jis buvo sukurtas (Field, 2003).

Colemanas (1990), Putnamas (1993) socialinį kapitalą apibrėžė kaip reiškinių, kuris vyksta socialinėje sąveikoje ir socialiniuose tinkluose. Taigi, socialinis kapitalas įvardijamas kaip socialinės grupės, o ne individų nuosavybė ir išteklius, kuris veikia grupes ir rodo jų kokybę, skatina socialinių grupių vystymąsi (Igaune, Liepa-Balode, Hermane, 2016).

Robertas Putnamas (Robert Putnam, 1993, 1995, 2000) socialinį kapitalą laikė kolektyviniu ištekliumi, pasireiškiančiu abipusiškumo ir bendradarbiavimo normomis, sukurtomis žmonėms dalyvaujant grupėse ir tinkluose, pavyzdžiui, savanoriškose asociacijose (grupėse) (Tacon, 2021). Putnamas socialinį kapitalą sieja su "pilietiškumo" lygiu, kuris leidžia dalyviams veiksmingiau veikti kaip kolektyvui siekiant bendrų tikslų (Goodson, Phillimore, 2008).

Remdamiesi Putnamo ir Colemano darbais, kiti mokslininkai teigia, kad socialinį kapitalą sudaro: tinklai, normos, santykiai, vertybės ir neformalios sankcijos, kurios lemia kiekybę ir visuomenės socialinės sąveikos kokybę ir jie išskiria tris socialinio kapitalo rūšis:

1 lentelė. Socialinio kapitalo rūšys. Sudaryta: pagal Goodson, Phillimore (2008)

1. Socialinis kapitalas, arba "socialiniai klijai"	tai stiprūs ryšiai tam tikrose grupėse, pavyzdžiui, šeimose ar etninėse grupėse.	Ryšiai prieglobstį gavusio asmens bendruomenėje, bendravimas su šeimos nariais, užtikrina socializaciją ir giminystės bei emocinius ryšius, kurie padeda prieglobstį gavusiems toliau jaustis susijusiems, kai jie adaptavosi naujoje aplinkoje. Taigi, adaptacija susijusi ne tik su kontaktais ir pagalba, kurią gauna priimančiojoje šalyje, bet ir priklauso nuo šeimos ar etninių grupių ryšių (Perez, Salgado, 2018).
--	--	---

1 lentelės tęsinys.

		Stiprus ryšių kapitalas pabėgėlių arba prieglobstį gavusių asmenų bendruomenėje suteikia emocinę paramą, pasitikėjimą ir savigarbą, kurie prisideda prie jungiamojo kapitalo plėtros (Strang, Ager, 2010).
2. Tiltų socialinis kapitalas, arba "socialinė alyva"	kuris reiškia silpnesnius, bet labiau tarpdalykinius ryšius, pavyzdžiui, užmegztus su verslo pažįstamais, draugais iš skirtingų etninių grupių, draugų draugais ir pan.	Svarbus instrumentinei paramai, kuri padeda pabėgėliams ir prieglobstį gavusiems asmenims "geriau orientuotis naujoje aplinkoje" (Murray, 2010, p. 39).
3. Susiejantis socialinis kapitalas	kuris reiškia ryšius tarp skirtingą galią ar socialinį statusą turinčių asmenų, pavyzdžiui, ryšius tarp politinio elito ir plačiosios visuomenės arba tarp asmenų iš skirtingų socialinių klasių.	Įgyjamas dalyvaujant vietiniuose socialiniuose tinkluose, kurie dažniausiai yra homogeniški, palaikantys, bei pabėgėliams ir prieglobstį gavusiems asmenims suteikiantys priklausymo jausmą (Santoro, 2012). Siejantis socialinis kapitalas prisideda prie integracijos proceso teikdamas informaciją ir materialinius išteklius, emocinius išteklius ir gebėjimų stiprinimo išteklius (Strang, Ager, 2010).

Pastebima, kad daugumai socialinio kapitalo apibrėžimų būdinga tai, kad juose daugiausia dėmesio skiriama socialiniams santykiams, kurie teikia produktyvią naudą. Literatūroje aptinkama apibrėžimų įvairovė kyla dėl to, kad socialinis kapitalas yra labai specifinis, o jo konceptualizavimas yra sudėtingas. Mokslininkų plačiai sutariama ir pateikiama daugybė įrodymų, kad socialinis kapitalas yra svarbus kaip asmens gerovę lemiantis veiksnys, turintis įtakos tiek psichologinei, tiek fizinei sveikatai (Kawachi ir Berkman, 2001; Chen ir Yang, 2014; Walsh, Kolobov, Harel-Fisch, 2018), ypač diskriminacijos kontekste (Lindstrom, 2008; Heim, Hunter, Jones 2011) ir bendruomenės gerovę (Fukuyama, 1995; Knack ir Keefer, 1997; Putnam, 2000; Halpern, 2005).

Remiantis socialinio kapitalo sąvoka kaip aiškinamuoju pagrindu, galima teigti, kad socialinis kapitalas padeda žmonių grupei veiksmingai bendradarbiauti siekiant bendro tikslo ar uždavinio. Socialinis kapitalas teikia ypatingos naudos individams ir bendruomenėms, tai ryšiai tarp žmonių: socialiniai tinklai ir iš jų kylančios abipusiškumo normos bei pasitikėjimas ir patikimumas

(Matonytė, 2004). Jis leidžia visuomenei ar organizacijai, institucijai ir prieglobščio gavėjams, veikti kartu kaip visumai dėl pasitikėjimo ir bendros tapatybės, normų, vertybių ir tarpusavio santykių. Kas labai svarbu atvykusiems asmenims bandant integruotis į atvykimo šalį. Visuomenė, kurioje paplitęs pasitikėjimas, yra efektyvesnė už nepasitikėjimo persmelktą visuomenę (Matonytė, 2004). Paprasčiau tariant, socialinis kapitalas per socialinius santykius teikia naudą ne tik individui, jo aplinkai, bet ir visai visuomenei. Bourdieu (1985) socialinis kapitalas yra socialinių santykių ir ryšių tinklas, kurį turi ir kuriuo naudojasi asmuo.

Socialinis kapitalas, socialinių santykių, kuriems būdingos pasitikėjimo ir abipusiškumo normos, lemiančios abipusiai naudingus rezultatus, produktas, daro didelę įtaką mokinių mokymuisi (Bourdieu 1993; Coleman 1987, 1988). Kalbant apie švietimą, socialinis kapitalas reiškia socialinių santykių produktą, iš kurio individas potencialiai gali gauti institucinę paramą ir kuris yra labai svarbus prieglobstį gavusių vaikų akademiniais rezultatais (Ramsden, Taket, 2013). Colemanas (1988) teigia, kad tėvų socialinio kapitalo vystymasis sukuria teigiamą mokymosi aplinką vaikams ir lemia geresnius mokymosi rezultatus. Socialiniai santykiai gali suteikti motinoms galimybę daryti įtaką mokyklos politikai, stebėti mokytojų ir vaikų veiklą bei padėti savo vaikams mokymosi srityje. Colemanas (1988, p. 103-4) atkreipia dėmesį į įsipareigojimus, lūkesčius ir patikimumą, kurie būdingi socialiniams santykiams, įskaitant mokytojų ir tėvų tarpusavio santykius, ir kurie leidžia prireikus ar paprašius pasinaudoti tinklo partnerių turimais ištekliais ir paramos formomis. Šeimos galimybė gauti paramą mokyklose priklauso nuo gerų santykių su žmonėmis, galinčiais suteikti tokią paramą. Asmuo ugdomas suteikiant jam vertybių, įgūdžių, žinių, bei išteklių, kurie naudojami vartojimo objektams įsigyti, tarkim su švietimu susijusioms paslaugoms (pvz., korepetitorių paslaugos, neformaliojo ugdymo paslaugos) ar gėrybėms (pvz., knygos, kompiuteriai) (Dilytė, Skučienė, Dunajevs, 2020). Lygios vaikų galimybės švietime reiškia, kad vaikų švietimas neturi priklausyti nuo tėvų socialinės ekonominės padėties, o vaiko socialiniam kapitalui formuotis įtaką daro šeimos aplinka ir jį supanti kultūra (Žalimienė, Lazutka, Skučienė, Aidukaitė, Kazakevičiūtė, Navickė, Tamošiūnė, 2009). Stabili šeimos aplinka gali padėti siekti išsilavinimo ir padėti ugdyti gerai vertinamus įgūdžius (Machalek, Martin, 2015).

Prieglobstį gavę motinos tikisi ir mano, kad išsilavinimas yra raktas į geresnį gyvenimą Lietuvoje ir jų vaikų sėkmę ateityje. Prieglobstį gavusieji susiduria su dideliais iššūkiais mokydami valdyti vietos mokyklų sistemą, ypač jei jų ankstesnį mokymąsi sutrikdė karas ir pabėgimas (Kia-Keating ir Ellis 2007). Švietimas suteikia galimybę iš naujo kurti savo gyvenimą ir ateitį naujoje šalyje bei ugdyti pilietiškumą priimančiojoje visuomenėje (Mosselson, 2006, Woods, 2009).

Didėjant pabėgėlių ir prieglobščio prašytojų iš įvairių šalių antplūdžiui dėl konfliktų jų šalyse, dėmesys šių mokinių švietimo ir ugdymo patirčiai Lietuvoje tampa vis svarbesnis. Vaikai ir

jaunimas, atvykstantys iš konfliktų paveiktų šalių, dažnai turi unikalių mokymosi poreikių, nes yra praradę mokymosi metus, patyrę su konfliktais susijusių traumų, taip pat turi prisitaikyti prie naujos kultūros, kalbos ir švietimo sistemos (Woods, 2009).

Užmegzdami socialinius ryšius, prieglobstčio gavėjai gali gauti pagalbą, kad galėtų naudotis tokiais ištekliais kaip būstas ir darbas (Duke, 1996). Taip pat gali būti gaunamas praktinės pagalbos teikimas verčiant ir tarpininkaujant, per socialinius ryšius yra žymiai didesnis informuotumo ir supratimo didinimas. Svarbus socialinių tinklų indėlis yra tai, kad per juos galima teikti ekspertines žinias, kurios padeda formuoti tinkamą politiką (Goodson, Phillimore, 2008).

2. PRIEGLOBSTĮ GAVUSIO UŽSIENIEČIO SĄVOKOS APYTARTIS

Kadangi tyrimas apie prieglobstį Lietuvoje gavusius vaikus ir jų motinas, manau tikslinga būtų apibrėžti pagrindines prieglobstį gavusio užsieniečio reikšmių sąvokas, kurios apibūdina šių asmenų statusą ir teises.

Dokumentuose sakoma, kad prieglobstį gavusių asmenų grupei priklauso užsieniečiai gavę arba turintys pabėgėlio statusą, ir pabėgėliai, turintys papildomą ar laikiną apsaugą. Pabėgėliais vadinami žmonės, kurie bėga nuo karinių konfliktų ar persekiojimo. Tarptautinė teisė apibrėžia statusą, saugo bei reikalauja, kad pabėgėliai nebūtų išsiųsti iš šalies ar grąžinti į tokias situacijas, kuriose kyla pavojus jų laisvei ir gyvybei (UNHCR Global Website, 2022).

Prieglobstį gavusio asmens sąvoką apibūdina Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai tvarkos aprašas, kuriame sakoma, kad prieglobstį gavęs užsienietis, yra tas užsienietis, kuriam Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatyta tvarka suteiktas prieglobstis Lietuvos Respublikoje, taip pat suteikus pabėgėlio statusą išduotas leidimas nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje. Prieglobstis taip pat suteikiamas ir jo šeimos nariams, kurie Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka atvyko į Lietuvos Respubliką šeimų susijungimo pagrindu.⁶

Prieglobstis yra suteikiamas arba nesuteikiamas vadovaujantis teisės aktais. 1997 m. sausio 21 d. Lietuva ratifikavo 1951 m. Jungtinių Tautų Konvenciją dėl pabėgėlių statuso, kuri šalyje įsigaliojo 1997 m. liepos 28 d. Šiuo tarptautiniu teisės aktu šalis prisiėmė tarptautinius įsipareigojimus teikti pagalbą pabėgėliams.

Konvencijoje nurodoma, kas yra pabėgėlis ir apibrėžiamos jo teisės. Joje taip pat aprašomi teisiniai šalių įsipareigojimai prieglobsčio prašytojų atžvilgiu. Svarbiausias principas – pabėgėliai neturi būti grąžinami į šalį, kurioje jų gyvybei ar laisvei gresia pavojus. Valstybė privalo juos vykdyti, nes šie įsipareigojimai prisiimti valstybės vardu. Įstojus į Europos Sąjungą Lietuvai taip pat pradėjo galioti Europos sąjungos teisynas, kiekvienai valstybei narei nustatantis pareigą nagrinėti prieglobsčio prašymus ir suteikinti prieglobstį tiems, kam jo reikia.

Nagrinėjant užsieniečio prašymą suteikti jam prieglobstį, pirmiausia, įvertinama, ar jam gali būti suteiktas pabėgėlio statusas, ir tik tuo atveju, jeigu pabėgėlio statusas negali būti suteiktas, vertinama, ar jam gali būti suteikta papildoma apsauga. Taigi, galima teigti, kad tai patys pagrindiniai Lietuvos turimų tarptautinių įsipareigojimų, susijusių su prieglobsčio suteikimu šaltiniai ir nusako suteikimo sąlygas, turinį, pasekmes.

Prieglobstį gavusius asmenis dar vadiname ir pabėgėliais nes dažnai tai yra žmonės, kurie

---

⁶ Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai tvarkos aprašas, 2004-10-21. Įsak. Nr. A1-238, Vilnius

buvo priversti palikti savo šalį. Iš namų juos išvaro karas, persekiojimas dėl rasės, religijos ar politinių pažiūrų. Jie vyksta į naują šalį, ieškodami prieglobsčio arba apsaugos, dažniausiai prieš savo pačių vyriausybę. Jie taip pat gali būti priversti palikti savo namus dėl bado, stichinės nelaimės. Gali būti ir kitų priežasčių. Jie skiriasi nuo savanoriškų migrantų, kurie nusprendžia palikti savo tėvynę dėl geresnių ekonominių sąlygų ir galimybių kitur. Savanoriai migrantai paprastai nori pakeisti savo gyvenamąją vietą visam laikui. Pabėgėliai, priešingai, jie ir toliau laiko senąją šalį savo namais. Pasikeitus sąlygoms, jie netgi gali norėti sugrįžti atgal. Pabėgėliai taip pat skiriasi nuo šalies viduje perkeltųjų asmenų. Tai žmonės, kurie yra priversti palikti savo namus, bet ne savo šalį.

Istorijoje būta daugybės pabėgėlių bangų. Daugelį šimtmečių daugiausia pabėgėlių sulaukdavo dėl religinės netolerancijos. Iki XIX a. pabėgėliai paprastai galėdavo persikelti į naują šalį be didesnių problemų (Encyclopedia Britannica, 2022). Judėjimui iš vienos šalies į kitą dar nereikėjo pasų ir vizų. Be to, vyriausybės paprastai pripažino ir gerbė teisę į prieglobstį. Pabėgėlių problemos nebuvo, kol XIX a. pabaigoje neatsirado modernių valstybių su fiksuotomis ir uždaromis sienomis (Encyclopedia Britannica, 2022). Nuo to laiko pabėgėliams reikėjo prašyti leidimo atvykti į kitą šalį, tuomet naujoji šalis nusprendavo ar suteikti pabėgėliams prieglobstį. Pasaulinio karo metais pabėgėliai bėgo iš užimtų šalių ir apsigyveno kitose ramesnėse vietovėse, žmonės taip pat bėgo ir nuo persekiojimo (Encyclopedia Britannica, 2022).

Iki 2018 m. pabėgėlių skaičius pasaulyje viršijo 25 milijonus. Statistika rodo, kad daugiau nei pusę jų sudarė jaunesni nei 18 metų vaikai. Dauguma bėga į kaimynines šalis, o tai reiškia, kad daugiausiai pabėgėlių priimančios šalys skiriasi priklausomai nuo tuo metu vykstančių konfliktų ar krizių (Encyclopedia Britannica, 2022).

Pagal skelbiamus statistinius duomenis matoma, kad 2010-ųjų pabaigoje daugiausiai pabėgėlių turėjo Turkija, priėmusi daugiau kaip 3 mln. žmonių iš kaimyninės Sirijos. Kitos pagrindinės pabėgėlius priimančios šalys buvo Pakistanas ir Iranas, kurie ribojasi su Afganistanu; Uganda, besiribojanti su Pietų Sudanu ir KDR; Etiopija, besiribojanti su Pietų Sudanu ir Somaliu; Sudanas, besiribojantis su Pietų Sudanu; Libanas ir Jordanija, besiribojantys su Sirija; Bangladešas, besiribojantis su Mianmaru. Vokietija taip pat užėmė aukštą vietą sąrašė. Dėl pabėgėlių problemos masto tampa vis sunkiau padėti visiems, kurie liko be namų. Apie 85 proc. pasaulio pabėgėlių yra apgyvendinti besivystančiose šalyse. Daugelis šių šalių sunkiai verčiasi teikdamos paslaugas savo piliečiams, o atvykęs didelis pabėgėlių skaičius dar labiau padidino šį iššūkį. Kita vertus, turtingesnės šalys, kurios yra geriau pasirengusios priimti pabėgėlius, kartais jiems priešinasi (Encyclopedia Britannica, 2022).

Lietuvos Respublikos Migracijos departamentas skelbia, kad dėl prasidėjusio masinio užsieniečių antplūdžio iš Baltarusijos, 2021 metų pirmąjį pusmetį net 5,8 karto palyginus su tuo

pačiu 2020 metų laikotarpiu padaugėjo užsieniečių prašymų suteikti prieglobstį Lietuvoje (nuo 113 prašymų per 2020 m. I pusmetį iki 656 per 2021 m. I pusmetį). Pažymima, kad nagrinėjant užsieniečių prašymus, dauguma jų yra netenkinami, nes neatitinka nustatytų reikalavimų tarptautinei apsaugai Lietuvoje gauti. Tačiau per pirmąjį 2021 m. pusmetį žymiai daugėjo ir pabėgėlio statusą gavusių užsieniečių. Šis statusas buvo suteiktas 56 užsieniečiams arba 19,1 proc. daugiau, nei 2020 m. I pusmetį.⁷ Daugiau nei 80 proc. priimtų prieglobsčio prašymų buvo II-oje 2021 m. pusėje, prieglobsčio prašymų skaičiaus didėjimas buvo susijęs su smarkiai išaugusiu asmenų, neteisėtu būdu patekusių į šalį, skaičiumi. Statistikos departamento duomenimis, iki metų pabaigos buvo fiksuoti 4 326 neteisėtu būdu į šalį patekę asmenys. Migracijos departamento duomenimis, per 2021 metus prieglobsčio Lietuvoje prašė daugiausia iš Irako, Baltarusijos, Rusijos Federacijos, Kamerūno, Sirijos atvykę asmenys. Prieglobstis suteiktas iš Kabulo evakuotiems Afganistano piliečiams, talkinusiems Lietuvos kariuomenei misijose Afganistane, taip pat ir talkinusių piliečių šeimoms. 2022 m. nuo vasario mėnesio iki gegužės mėnesio pabaigos dėl karo į Lietuvą atvyko ir oficialiai Migracijos departamente užsiregistravo 54,296 pabėgėliai iš Ukrainos, daugiausia – motinų su vaikais, kuriems teko integruotis taip pat ir neformaliojo ugdymo sistemoje.⁸ Dėl šaukimo į kariuomenę Ukraina uždraudė išvykti daugumai vyrų nuo 18 iki 60 metų. Taigi nors nuo Rusijos invazijos pabėgo milijonai žmonių, sieną kerta moterys, vaikai ir kai kurie vyresnio amžiaus vyrai. Ši ir panašios priverstinės migracijos krizės pirmiausia yra moterų, ypač motinų, krizės. Visi prieglobstį gavę asmenys susiduria su įvairiais iššūkiais, todėl jiems ypač reikia socialinių tinklų.

---

⁷ <https://123.emn.lt/#prieglobstis>

⁸ <https://osp.stat.gov.lt/ukraine-dashboards>

3. PRIEGLLOBSTĮ GAVĘ MOTINOS IR JŲ VAIKAI: PRIIMANČIOS ŠALIES TEIKIAMOS GARANTIJOS IR PASLAUGOS

Visame pasaulyje žmonės nuolat juda – bėga iš karo zonų, bėga nuo neteisybės, persekiojimo, ieško geresnių gyvenimo galimybių sau bei savo vaikams. Prieglobsčio prašytojų judėjimo į išsivysčiusias šalis didėjimas buvo svarbi pastarųjų dešimtmečių tendencija (Bourgonje, 2010). Dėl šių permainingų migracijos procesų atsirado neatidėliotini poreikiai užtikrinti visiems vaikams galimybę gauti kokybišką išsilavinimą, pasak Bourgonje (2010) – tai tapo viso pasaulio švietimo sistemų rūpesčiu. Pastaruoju metu mokslinių tyrimų straipsniuose dažnai vaizduojami šiandienos prieglobstį gavusiųjų švietimo iššūkiai ir poreikiai (Koehler, Schneider, 2019) parodant, kad gautos nuostatos per neformaliojo švietimo įstaigas galėtų pasiūlyti reikšmingų veiklų ir mokymo paslaugų pabėgėliams ir prieglobstį gavusiems nepilnamečiams (Batsleer, 2018). Pabrėžiama tarpkultūrinio švietimo svarba nuolatinio gyventojų judėjimo laikais (Leeman, Koeven, 2019), nes tarpkultūrinė samprata gerbia visus vaikus, nesvarbu, kokia jų tautybė, religija ir socialinė bei ekonominė padėtis (Palaiologou, Fountoulaki, Liontou, 2019). Palaiologou, Fountoulaki, Liontou (2019) savo tyrime iškelia tarpkultūrinio švietimo politikos poreikį kaip prioritetinį, kadangi pasak jų, teisinga švietimo politika gali suteikti pagalbą ir rekomendacijas pedagogams, sudaryti sąlygas visų skirtingų mokinių socialinei sąveikai, taip pat įgalinti socialinį stabilumą.

Naujausi apie prieglobstį gavusių užsieniečių motinystę tyrimai rodo, kad bet kokio tipo paramos tinklas vaidina svarbų vaidmenį motinystės patirčiai ir motinos bei jos vaiko ar kūdikio santykių raidai. Aching ir Granato (2018) savo moksliniuose tyrimuose iškelia klausimus – ką reiškia būti moterimi be partnerio, turėti ekonominių sunkumų, priklausyti etninei mažumai ar būti neseniai emigravusia – tai reikalauja ypatingų motinystės gebėjimų ir sukelia daugybę pažeidžiamumų, vienatvę ir bejėgiškumą kelia sunkumų motinystės įgūdžiams, o atsparumas ir tinkama pastogė palengvina paramos tinklo, palankaus gerai motinystei, kūrimą. Pasak Aching ir Granato (2018), teikiantis pagalbą specialistas gali padėti užtikrinti, kad motinystės praktikoje būtų vadovaujamosi kilmės kultūros nuorodomis, kai motina integruojasi į priimančiosios šalies kultūrą, labai svarbu užtikrinti specializuotą paramos tinklą, kad priimančioji kultūra nepersidengtų su kilmės kultūra ir kad moteris galėtų išsiugdyti savo autentišką motinystės stilių. Prieglobstį gavusiai motinai būti autentiškai ir kūrybingai – reiškia sukurti kažką asmenišką iš ryšio, kuris sieja ją su jos tradicija (Aching, Granato, 2018).

Pabėgėlių migraciją pažymi praradimai, sutrikimai ir pokyčiai ir ar jų poveikis yra traumuojantis priklauso nuo visiems migrantams bendrų aspektų, skirtingų migracijos būdų ir individualios patirties (Aching, Granato, 2018).

Motinystė yra nepaprastai svarbus aspektas, nepriklausomai nuo kilmės kultūros. Moteris

rūpinasi savo vaikais, tai didele dalimi lemia jų prisitaikymo greitumą ir strategijas, pirmiausia orientuotas į tai, kad jų vaikams būtų užtikrintas saugumas, vystymosi sąlygos ir stabilumas (KoŚĆ-RyŻko, 2021).

Šiuo metu Europoje gyvenančios prieglobsčio ieškančios motinos ir pabėgėlės susiduria su dideliais iššūkiais. Pasak tyrėjų Balaam, Kingdon ir Haith-Cooper (2021) šiems iššūkiams spręsti sukurta daugybė socialinės paramos intervencijų, tačiau mažai žinoma apie tai, kurias moterys vertina ir kodėl. Motinų gerovei atstatyti būtinas įvairių socialinės paramos intervencijų poveikis vienišumo palengvinimui, saugumui ir pasitikėjimui, praktinėms žinioms bei mokymuisi, emocinei paramai (Balaam, Kingdon, Haith-Cooper, 2021).

East, Gahagan, Al-Delaimy (2017) savo tyrimuose nurodo, kad prieglobstį gavusių užsieniečių motinų praeities traumos ir esama psichikos sveikata stipriai veikia jų vaikų psichosocialinį prisitaikymą, be to motinų potrauminio streso ir depresijos simptomai reikšmingai iššaukia traumavimą iš kartos į kartą. Motinų traumos išlieka ir gali turėti įtakos jų ir jų vaikų sveikatai bei gerovei (East, Gahagan, Al-Delaimy, 2017). Vaikai iš šeimų, kurių tėvai yra prieglobsčio gavėjai, dažnai laikomi pažeidžiama grupe, kuriai būdinga didesnė fizinių ar psichologinių problemų rizika. Jie turi rasti savo vietą naujoje socialinėje, kultūrinėje, geografinėje ir suaugusiųjų erdvėje, tačiau taip pat bando rasti saugumą savo šeimų ir etninių bendruomenių erdvėse (Brough, Gorman, Ramirez, Westoby, 2003). Šių jaunų žmonių gyvenime patiriamas stresas gali būti sudėtingas ir įvairus dėl patiriamų praeities traumų persipinusių su skaudžia dabarties patirtimi (Brough, Gorman, Ramirez, Westoby, 2003).

Vaiko patirtį aiškiai formuoja jo tėvų socialinė, emocinė, fizinė ir ekonominė padėtis (Grant, Guerin, 2014). Rasta nedaug tyrimų, susijusių su strategijomis, kurias tėvai gali taikyti auklėdami vaikus naujoje šalyje, tuo pat metu spęsdami tarpusavyje susijusias skurdo, socialinės izoliacijos, motinų patiriamo streso ir blogos psichikos sveikatos problemas, kurios dažnai susijusios su persikėlimu.

Grant, Guerin (2014) savo tyrime atskleidžia, kad motinų gebėjimą auklėti vaikus lemia ne tik jų pačių intrapersonaliniai⁹ veiksniai, tokie kaip žinios, įsitikinimai ir nuostatos, bet ir tarpasmeniniai veiksniai, tokie kaip formalūs ir socialiniai tinklai. Institucijų ir organizacijų, su kuriomis jos bendrauja siekdamos gauti paramą, taisyklės ir nuostatai taip pat turi įtakos šiam gebėjimui, taip pat šių organizacijų ir bendruomenės tarpusavio santykiai ir santykiai jų viduje (Grant, Guerin, 2014).

Prieglobstį gavusių užsieniečių vaikų psichikos sveikatai karo, konfliktų ir pabėgimo metu didelę įtaką daro šeimos aplinka ir santykių su tėvais ar pagrindiniais globėjais kokybė (El-Khani,

---

⁹ Interpersonaliniai socialiniai įgūdžiai apima asmens santykius su kitais žmonėmis, mokėjimą išlaikyti asmeninių ir socialinių siekių harmoniją, išreikšti save atitinkamai kultūrai ir situacijai priimtinais verbaliniais ir neverbaliniais būdais, atsispirti netinkamam socialiniam spaudimui ir kita. <https://www.vle.lt/straipsnis/socialiniai-igudziai/>

Ulph, Peters, Calam, 2018). El-Khani, Ulph, Peters ir Calam (2018) teigia, kad tėvų parama ir jų vykdoma vaiko priežiūra yra esminis apsauginis moderatorius, lemiantis vaiko augimo ir ugdymosi rezultatus. Šeima yra svarbiausias vaikų socializacijos veiksnys (Fitzpatrick, Badzinski, 1994, Fitzpatrick, Vangelisti, 1995). Barbato, Graham ir Perse (2003) teigia, kad tai, kaip vaikai socializuojasi, priklauso nuo to, kaip jie ir jų tėvai bendrauja. Tėvams tenka itin svarbus vaidmuo kuriant ryšius tarp šeimos narių ir perduodant vaikams žinias, įgūdžius ir vertybes (Waldron, Kloeber, Goman, Piemonte, & Danaher, 2014).

Pasak Sirin ir Aber (2018), sistemoms, kuriomis grindžiamas vaikų visapusiškas vystymasis (pažinimo ir (arba) kalbos, fizinis ir (arba) sveikatos, socialinis ir (arba) emocinis), vaikystėje daroma ypač didelė įtaka. Be to, šiuo formuojamuoju gyvenimo laikotarpiu vaikai yra priklausomi nuo tėvų, šeimų ir institucijų apsaugos ir globos. Be to, vaikai turi mažiau galių valdyti reikiamus išteklius ir priimti svarbius sprendimus (Sirin, Aber, 2018).

Žinios apie tėvų paramos poreikius persikėlus į prieš persikėlimą esančias aplinkybes yra gyvybiškai svarbios rengiant intervencines priemones, skirtas pabėgėlių vaikų ir šeimų rezultatams pagerinti. Tėvai suinteresuoti gauti tėvystės paramą ir motyvuoti suprasti, kaip geriausiai auklėti vaikus šiame kontekste. Jie turi aktyviai stengtis gauti informacijos, nepaisant labai sudėtingų aplinkybių, kurias patyrė ar tebepatiria. El-Khani, Ulph, Peters ir Calam (2018) atlikti tyrimai rodo, kad dažnai tėvai turi aiškią nuomonę apie tai, kokią paramą jie norėtų gauti ir kaip geriausiai ją gauti, nors būna nusivylę dėl labai ribotų turimų išteklių. Šeimoms teikiama specialiai pritaikyta parama galėtų būti labai naudinga tiek prieglobstį gavusių vaikų, tiek jų tėvų gerovei. Svarbiausio tėvų vaidmens pripažinimas politikoje ir praktikoje gali padėti apsaugoti vaikų ir šeimų psichikos sveikatą pabėgėlių kelionės metu (El-Khani, Ulph, Peters, Calam, 2018).

Iki šiol atlikti prieglobstį gavusių asmenų ar laukiančių pabėgėlio statuso suteikimo, tyrimai buvo orientuoti į preliminarų naujo reiškinių Lietuvoje atpažinimą ir aprašymą, prieglobsčio politikos įgyvendinimą Lietuvoje, analizuojamos gyventojų nuostatos apie Lietuvoje vykstančius imigracijos procesus (pvz., Vildaitė, 2010, Žibas, Aleknevičienė, 2013, Bartkevičienė, Bubnys 2012). Daugiausia dėmesio skiriama antplūdžio kryptims, priežastims, paskatinusioms šiuos asmenis palikti savo tėvynę, bandoma paaiškinti konfliktų ir nesusipratimų, kylančių dėl tarpkultūrinių skirtumų, šaltiniai (Žibas, 2013).

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikoje prieglobstį gavę nepilnamečiai turi ne tik galimybę, bet teisę mokytis bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka. Valstybinės kalbos mokymas jiems gali būti organizuojamas priešmokyklinio ugdymo grupėse, taip pat skiriamos papildomos lietuvių kalbos pamokos bendrojo lavinimo mokyklose. Jei reikalingas dar papildomas lietuvių kalbos mokymas, tai jis gali būti apmokamas iš integracijai

skirtų lėšų.¹⁰

Visos vaikų teisės yra nurodytos Lietuvos civiliniame kodekse. Jame sakoma, kad kiekvienas vaikas turi neatimamą teisę gyventi bei sveikai vystytis ir nuo gimimo turėti vardą ir pavardę, žinoti savo tėvus, jei tai nekenkia jo interesams ar įstatymai nenumato ko kita. Taip pat yra pažymima vaiko teisė gyventi kartu su tėvais. Vaikas turi būti auklėjamas ir aprūpinamas savo tėvų šeimoje, bendrauti su jais, nesvarbu, ar tėvai gyvena kartu, ar skyrium, bendrauti su giminaičiais. Pažymima, kad vaikai neturi nuosavybės teisės į tėvų turtą, o tėvai – į vaikų turtą. Visų vaikų gimusių santuokoje ar ne santuokoje, teisės yra lygios. Taip pat pažymima, kad tėvams nutraukus santuoką ar pripažinus ją negaliojančia, tėvams gyvenant skyrium, vaikų teisės nesikeičia.¹¹

2016 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra patvirtinusi Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašą, kuriame pateikiami valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo pagrindai, organizavimas bei vykdymas, paramos integracijai terminai, piniginių išmokų ir pašalpų mokėjimas, švietimas ir užimtumas, paramos integracijai nutraukimo, atnaujinimo pagrindai. Prieglobsčio gavėjo integracijos siektinas rezultatas – atvykusio asmens įsitraukimas į visavertį valstybės socialinį, ekonominį, kultūrinį ir politinį gyvenimą, apimantis lygiavertį jų dalyvavimą švietimo, sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir darbo sistemose.¹² Tai procesas įtraukiantis ir prieglobstčio gavėjus, ir visuomenę, ir valstybės institucijas, kurio metu atvykę asmenys tampa aktyviais bendruomenės nariais, gauna lygias galimybes, pareigas, teises.

---

¹⁰ Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai tvarkos aprašas, 2004-10-21. Įsak. Nr. A1-23

¹¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Trečioji knyga. Šeimos teisė. 3.161 str., 2001-07-01

¹² <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/uzsienieciu-integracija#Politika>

4. NEFORMALIAUS ŠVIETIMO SĄVOKOS APIBRĖŽIMAI, YPATUMAI

Neformaliojo švietimo (non-formal) paprastai vadinamos suplanuotos, struktūruotos asmeninio ir socialinio ugdymo programos ir procesai, skirti įvairiems įgūdžiams ir gebėjimams tobulinti už formaliojo ugdymo programos ribų (Council of Europe, 2022). Neformaliojo švietimo veiklos dažniausiai vyksta tokiose vietose kaip jaunimo ir vaikų organizacijos ir įstaigos, sporto ir kiti klubai, bendruomeninės grupės, kur vaikai ir jauni žmonės susitinka, pavyzdžiui, kartu vykdyti projektus, žaisti žaidimus, diskutuoti, stovyklauti, muzikuoti ir vaidinti. Neformalusis švietimas taip pat turėtų būti savanoriškas ir prieinamas visiems. Tai organizuotas procesas, kurio metu siekiama ugdymo tikslų. Neformalusis švietimas – dalyvaujantis, orientuotas į besimokantįjį gyvenimo įgūdžių mokymasis ir pasirengimas aktyviam pilietiškumui, jis grindžiamas tiek individualiu, tiek grupiniu mokymusi ir kolektyviniu požiūriu. Neformalaus švietimo veiklos organizuojamos atsižvelgiant į dalyvių poreikius.

Formalusis, neformalusis ir savaiminis švietimas yra vienas kitą papildantys ir stiprinantys mokymosi visą gyvenimą proceso elementai (Council of Europe, 2022).

Neformalusis ugdymas (informal) yra mokymosi gyvenime procesas, kurio metu kiekvienas asmuo įgyja nuostatas, vertybes, įgūdžius ir žinias iš savo aplinkoje esančių ugdymo veiksmų ir išteklių bei kasdienės patirties (Council of Europe, 2022). Žmonės mokosi iš šeimos ir kaimynų, turguje, bibliotekoje, meno parodose, darbe, žaisdami, skaitydami ir sportuodami. Netgi žiniasklaida taip pat yra svarbi neformaliojo ugdymo priemonė, kurios metu per spektaklius ir filmus, muziką ir dainas, televizijos diskusijas ir dokumentinius filmus vyksta neplanuotas ir nestructūruotas mokymasis (Council of Europe, 2022).

Neformaliojo švietimo veiklose vykstantis mokymasis, gali būti įgytas papildomai arba kaip alternatyva formaliajam mokymuisi. Tam tikrais atvejais jis taip pat organizuojamas pagal švietimo ir mokymo tvarką, tačiau yra lankstesnis. Šis švietimas nepakeičia formaliojo švietimo, kuris yra pagrindinis ir esminis asmens augimui, tik papildo patenkindamas poreikius ar tam tikrus aspektus, kurių trūksta reglamentuotai įstaigai. Taigi galima apibrėžti ir tai, kad neformalusis švietimas bus visa organizuota švietimo veikla, kuri nepriklauso oficialiai nustatytai sistemai. Jis gali veikti atskirai arba didesnėje veikloje, atsižvelgiant į veiklos dalyvius ar mokymosi tikslus.

Neformalusis švietimas yra atviras bet kokio amžiaus, kilmės ir asmeninių interesų žmonėms. Be to, tai palyginti savanoriškas švietimo tipas, kuriame taikomi įvairūs mokymo metodai, o jo galutinis tikslas yra ne diplomai, o grynas mokymasis.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme apibrėžiama, kad neformalusis švietimas apima pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo

programas, išskyrus formaliojo švietimo programas. Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis yra tenkinti jų pažinimo ir lavinimosi, saviraiškos poreikius. Šie poreikiai turi padėti vaikams tapti aktyviais visuomenės nariais. Neformalaus vaikų švietimo veikla, tai kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos.¹³

Neformaliojo švietimo programas vykdyti gali muzikos, dailės ar meno, sporto, bei kitos mokyklos, laisvieji mokytojai, įvairūs švietimo teikėjai. Neformaliojo švietimo, tokio kaip muzikos, dailės, meno, sporto ar kitose mokyklose vaikų išeita ilgalaikio meninio ugdymo programa gali būti pripažįstama kaip profesinio mokymo modulis.

Lietuvoje valstybės lėšomis finansuojamas neformaliojo vaikų švietimo krepšelis. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija informuoja, kad lėšas gali gauti vaikai, lankantys savivaldybių akredituotas Neformalaus vaikų švietimo programas. Jų sąrašai ir visa informacija būna skelbiami kiekvienos savivaldybės interneto svetainėje. Vaikai ir tėvai, pasirinkę tik vieną iš paskelbtų programų, turi pasirašyti sutartį su programos vykdytoju, kad būtų apmokėtas jų dalyvavimas pasirinktame būrelyje, kurį jie galės lankyti ne mažiau kaip 2 val. per savaitę. Kiekvienoje mokykloje privalo būti nemokami būreliai prieinami visiems vaikams, taip pat vaikams už savivaldybės skirtas lėšas turėtų būti organizuojamos ekskursijos, edukacinės programos muziejuose ir pan.¹⁴

Įsakyme dėl Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo yra apibrėžiama, kad Neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra per ugdymą formuoti asmenį, sugebantį tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius. Šio švietimo uždaviniai yra ugdati plėtoti vaikų kompetencijas per saviraiškos poreikio tenkinimą, ugdyti pilietiškumą ir tautiškumą, bei demokratišką požiūrį į pasaulėžiūrų, įsitikinimų ir gyvenimo būdų įvairovę. Svarbus uždavinys lavinti gebėjimą kritiškai mąstyti, rinktis, orientotis besikeičiančioje visuomenėje.

Neformaliojo švietimo veiklos turi padėti spręsti socialinės integracijos problemas: mažiau galimybių turinčių (esančių iš kultūriškai, geografiškai, socialiai – ekonomiškai nepalankios aplinkos ar turinčių specialiųjų poreikių), ypatingų poreikių (itin gabių ir talentingų) vaikų, iškritusių iš švietimo sistemos integravimas į visuomeninį gyvenimą, socialinių problemų sprendimas.

Lietuvos švietimo sistemoje prieglobstį gavę vaikai, turi lygiavertes sąlygas su Lietuvos pilietybę turinčiais vaikais, iki 18 metų nemokamai mokytis ir gauti papildomas valstybinės kalbos pamokas, kas žymiai palengvina jų socializaciją ir integraciją.

¹³ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo Ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo, 2005 m. gruodžio 30 d. Nr. ISAK-2695, Vilnius

¹⁴ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Internetinė prieiga: <https://smsm.lrv.lt/mobile/web/lt/smm-svietimas/svietimas-neformalusis>

Mokyklose prieglobstį gavę užsieniečiai vaikai dažnai patiria diskriminaciją, jei kalba mokyklos aplinkoje nepažįstama kalba. Mokytojai būna vieni pirmųjų etninės ar kultūrinės nesantaikos atmosferos kūrėjai, vaikai dėl nepalankios emocinės, psichologinės įtampos aplinkoje, priverti keisti mokyklas, atsisako lankyti neformalaus švietimo užsiėmimų (Žydžiūnaitė, 2012).

Neformalus švietimas ir ugdymas vyksta už formalios mokyklos ribų (nuo vaikų darželio iki aukštosios mokyklos) ir juo siekiama padėti tokiose srityse kaip raštingumas, įgūdžių mokymasis, geresnė sveikata ar mityba ir pan. Jis tenkina trumpalaikius asmenų mokymosi poreikius. Neformalusis švietimas skiriamas atsižvelgus į tiesioginius mokymosi poreikius, atsirandančius dėl asmens vaidmenų ir gyvenimo etapo. Užsiėmimai gali būti organizuojami įvairiu laiku, kad atitiktų besimokančiųjų poreikius ir jiems būtų patogiu. Neformalusis švietimas yra orientuotas į užduočių ar įgūdžių ugdymą ir skirtas gana konkretiems besimokančiųjų pokyčiams pasiekti.

Švietimas yra žmogaus teisė, kurią turėtų turėti kiekvienas vaikas, tačiau ekstremaliose situacijose ją suteikti yra ypač sunku, todėl švietimas dažnai lieka nuošalyje. Tai pasakytina ir apie prieglobstį gavusių vaikų švietimą: švietimas šiems vaikams yra esminis elementas, leidžiantis užtikrinti jų apsaugą ir vystymąsi. Juk švietimas neapsiriboja formaliomis ir institucionalizuotomis valstybės teikiamomis paslaugomis, o neformalusis švietimas turi didelį potencialą pagerinti teisės į švietimą įgyvendinimą. Konkrečiai ekstremaliųjų situacijų sąlygomis jis puikiai atitinka ypatingus pabėgėlių vaikų švietimo poreikius: mokytis kalbos, pažinti priimančios šalies kultūrą ir lengviau integruotis.

Neformaliojo švietimo programos vykdyti gali muzikos, dailės, įvairaus meno, sporto, bei kitos mokyklos, laisvieji mokytojai, įvairūs švietimo teikėjai. Neformaliojo švietimo, tokio kaip muzikos, dailės, meno, sporto ar kitose mokyklose vaikų išeita ilgalaikio meninio ugdymo programa gali būti pripažįstama ir kaip profesinio mokymo modulis.

Lietuvoje valstybės lėšomis finansuojamas neformaliojo vaikų švietimo krepšelis. Neformalaus vaikų švietimo krepšelio dydį nustato konkreti savivaldybė, todėl skirtingose savivaldybėse krepšelio dydžiai gali skirtis. Šio krepšelio valstybės rekomenduojama lėšų suma šiuo metu vaikui siekia 15 – 20 eurų. Mokiniui, turinčiam vidutinių, didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, skiriami du NVŠ krepšeliai (30–40 eurų).¹⁵ Šias lėšas gali gauti vaikai, lankantys savivaldybių akredituotas Neformalaus vaikų švietimo programas. Jų sąrašai ir visa informacija būna skelbiami kiekvienos savivaldybės interneto svetainėje. Pasirinkę tik vieną iš paskelbtų programų, tėvai turi pasirašyti sutartį su programos vykdytoju, kad būtų apmokėtas jų dalyvavimas pasirinktame būrelyje.

Pagal ugdymo planą kiekvienai bendrojo ugdymo mokyklai skiriama lėšų apmokėti

---

¹⁵ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas Dėl neformaliojo vaikų švietimo programų finansavimo ir administravimo tvarkos aprašo ratvartinimo 2022 m. sausio 10 d. Nr. V-46, Vilnius

būreliams. Klasės komplektui yra duodamos 2 val. per savaitę. Todėl kiekvienoje mokykloje pagal teisinius aktus privalo būti nemokami būreliai. Taip pat kiekvienai bendrojo ugdymo mokyklai pagal besimokančiųjų vaikų skaičių yra skiriamos lėšos įvairiai pažintinei veiklai finansuoti, tai gali būti ekskursijos, įvairios edukacinės programos muziejuose ir panašiai.¹⁶

Neformaliojo vaikų švietimo programų veiklose, pavyzdžiui parkuose, ekologiniuose ūkiuose, įvairiose dirbtuvėse ir pan., vaikai gali susipažinti su kultūra, meno pasauliu, kūrybinių industrijų galimybėmis, taip pat dalyvauti neakivaizdinėse mokyklose (pvz., menų, informacinių technologijų), kūno kultūros ir fizinio aktyvumo ugdymo veiklose (pvz., aktyvaus laisvalaikio erdvės, baseinai ir kt. Neformaliojo vaikų švietimo tikslai yra skatinti mokinių saviraišką, socialinį aktyvumą, pažinimą, gebėjimų ugdymą (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė (2009).

Svarbu užtikrinti prieglobstį gavusių vaikų lengvai prieinamą ir tinkamą neformalaus švietimo sistemą, kuri leistų jiems dalyvauti priimant sprendimus ir įgyti žinių bei įgūdžių, kad jie galėtų būti aktyvūs piliečiai (Lundy, 2007).

---

¹⁶ Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos internetinė prieiga: <https://smsm.lrv.lt/lt/veiklos-sritis-1/smm-svietimas/svietimas-neformalusis>

5. PRIEGLOBSTĮ LIETUVOJE GAVUSIŲ VAIKŲ DALYVAVIMAS NEFORMALIAUS ŠVIETIMO VEIKLOSE

Neformaliojo vaikų švietimo veiklomis siekiama ne apkrauti mokymo programą, bet pridėti daugiau aspektų, kad mokiniai būtų ugdomi kaip visapusiškos žmogiškosios būtybės, leidžiančių jiems panaudoti įvairiapusiškus įgūdžius ir pasirengti ateičiai.

Daugelyje užsienio šalių šaltinių sakoma, kad neformaliojo švietimo tikslai siejasi su mokymosi pagrindais, tokiais kaip mokytis pažinti, daryti, gyventi kartu ar mokytis būti. Mokydamiesi pažinti vaikai gauna pagrindines žinias, kurių reikia tam, kad galėtų suprasti aplinką ir oriai gyventi, skatina smalsumą – leidžiantį patirti atradimų malonumą.

Vaikams būtina išmokti mokytis, ugdyti dėmesio koncentraciją, atminties įgūdžius ir gebėjimą mąstyti. Mokydamiesi kažką daryti vaikai įgauna praktinių įgūdžių, gebėjimus dirbti komandoje, iniciatyvumą ir pasirengimą rizikuoti, o visa tai jiems leidžia kūrybiškai veikti savo aplinkoje. Nuzula ir Suryon (2020) savo darbuose teigia, kad reikia ugdyti vaiko supratimą apie kitus per dialogą, kurio metu ugdomas supratimas, pagarba, pripažinimas. Išmokus pažinti save, galima matyti ir suprasti kitus. Vaikai mokosi būti ir vystosi kaip pilnavertės asmenybės. Atsižvelgiant į tai, neformaliojo švietimo privalumus galima apibendrinti taip, – padeda augti ir bręsti tiek asmeniniu lygmeniu, tiek visuomenėje, o ugdant kiekvieno asmens įgūdžius, didiname jo paties savivertę. Gebėjimas mokytis, atrasti savarankiškai – ugdo sveiką kritišką požiūrį į aplinką, socialines normas ir gebėjimų mechanizmus. Neformalusis švietimas yra skirtas kaip alternatyva formaliajam švietimui arba jo papildymas mokymosi visą gyvenimą kontekste (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė, 2009). Tyrėjai pabrėžia, kad neformaliojo švietimo programos prisideda prie neraštingumo visuomenėje sistemos mažinimo, ugdydamos gyvenimo įgūdžius, darbo įgūdžius ir socialinį ar kultūrinį vystymąsi (Nuzula, Suryono, 2020).

Neformalusis ugdymas gali būti labai įvairus, o kai kurios patirtys yra stipriai išsisknijusios Europos šalyse. Pavyzdžiui, Italijoje ir Prancūzijoje, dažniau skatinamas scenos menas, pavyzdžiui, teatro grupės, kuriose dalyvauja vaikai arba žmonės su specialiaisiais poreikiais. Panašus pavyzdys yra skautai, kurie visada buvo labai populiarūs Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, o vėliau ir Katalonijoje (DOTHEGAP, 2021).

Prieglobstį gavusių Lietuvoje vaikų padėtis yra sudėtinga, jiems labai padeda įvairių organizacijų specialistai, bendruomenės. Kad sunkias fizines ir emocines traumas įveikti, kurias patiria vaikai, reikia daug įvairaus tipo, netradicinių ir tradicinių ugdymo paslaugų, įvairių kategorijų specialistų galinčių jiems padėti išgyventi esamą situaciją. Yra daugybė vaikų švietimo metodų, didelę pagalbą teikia neformaliojo švietimo veiklos, kurios daugiausia vyksta už klasės ar mokyklos ribų. Neformaliojo švietimo veiklos suteikia galimybę natūraliai patiems vertinti savo

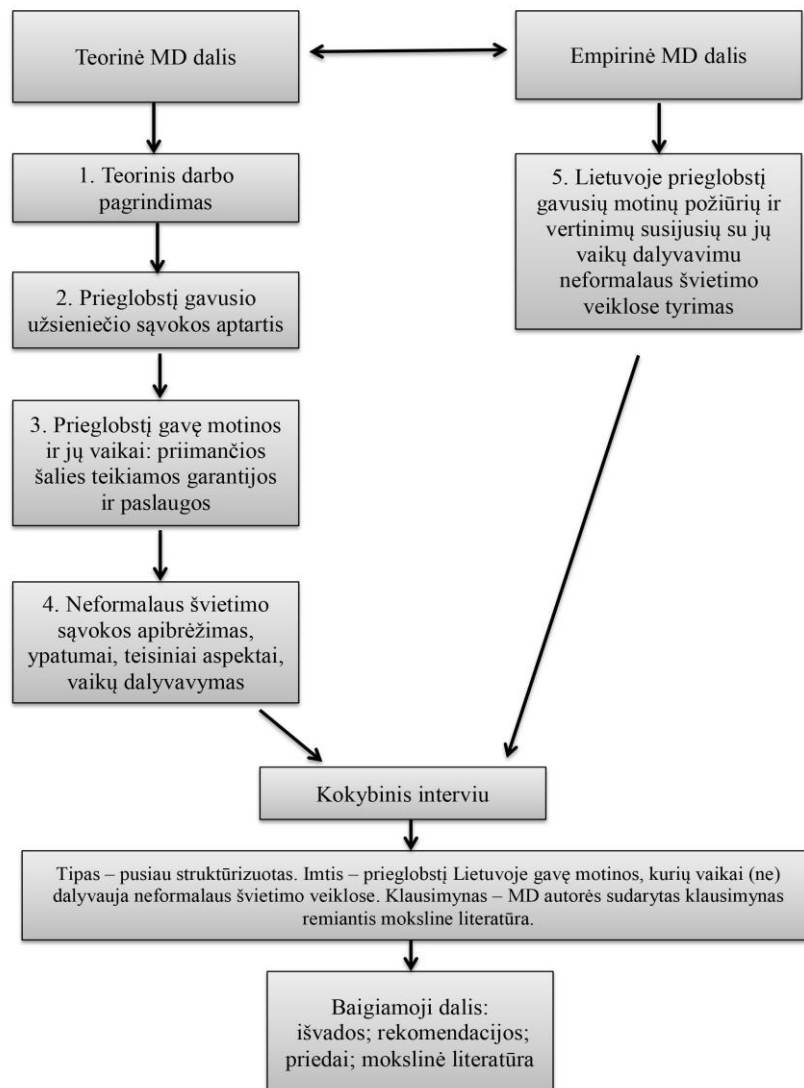
mokymąsi ir išsiugdyti sudėtingą supratimą apie tai, kas, kodėl jiems padeda kasdieniame gyvenime, vertinti juos supančių priemonių ir žmonių naudingumą. Turėtų būti skiriama pakankamai dėmesio būdams, kuriais mokymasis už mokyklos ribų prisideda prie holistinio vaiko tapatumo, strategijoms, kurias mokymosi metu vaikai naudoja kasdieniame gyvenime.

6. LIETUVOJE PRIEGLOBSTĮ GAVUSIŲ MOTINŲ VERTINIMŲ SUSIJUSIŲ SU JŲ VAIKŲ DALYVAVIMU NEFORMALIAUS ŠVIETIMO VEIKLOSE TYRIMAS

6.1. Empirinio tyrimo metodologija

Tyrimas yra vienas iš būdų gauti atsakymus į mus dominančius klausimus apie tikrovę ir kaip ją galima keisti ar tobulinti. Tyrimas apibrėžiamas, kaip sistemingas, kryptingas gebėjimas rasti atsakymus, kurie yra kruopščiai analizuojami, vertinami jų duomenys. Mokslinio tyrimo paskirtis rinkti ir sukaupti informaciją apie dominančius reiškinius, sisteminti ją, kad vėliau būtų galima mokslinių priemonių ir metodų pagalba išryškinti tai kas nebuvo žinoma, daryti išvadas.

1 paveikslėlyje pateikiama tyrimo loginė schema, kurioje išdėstyta kokybinio tyrimo eiga.

1 pav. Tyrimo loginė schema. Šaltinis: Sudaryta autorės

Metodai ir empirinių duomenų rinkimo instrumentai.

Pasirinkta kokybinio tyrimo strategija apimanti neskaitmeninių duomenų (pvz., teksto, garso įrašų) rinkimą ir analizę, siekiant suprasti sąvokas, nuomones ar patirtį. Tyrimu norima atskleisti subjektyvią nuomonę į praeities, dabarties ir ateities reiškinius, juos lemiančias, pokyčius koreguojančias priežastis, dinamiškumą. Kokybinis tyrimas apima žinias apie individualius asmenis, remiantis interviu ir stebėjimais siekiama identifikuoti vidines psichologines ar elgsenos charakteristikas tam tikruose kontekstuose ar situacijose (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Pasak autorių, kokybinis tyrimas padeda ir skatina sutelkti dėmesį į žmonių mentalines, t.y. mąstymo sąrangas ir patirtis konkrečiuose socialiniuose bei kultūriniuose kontekstuose. Tyrėjai tuo pačiu bando suprasti, kaip tiriamieji mąsto, ką jaučia ir kaip elgiasi tam tikrose situacijose ar sąveikose su kitais, telkiasi į prasmes, susijusias su skirtingais žmonių gyvenimo aspektais, bandant suprasti tyrimo dalyvių ir savo pačių elgsenas bei lūkesčius (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Taigi, būtent tokio tyrimo būdo pasirinkimas leidžia norimas situacijas nagrinėti plačiau, gauti įvairios informacijos per informantų asmeninį patyrimą.

Siekiant atskleisti Lietuvoje prieglobstį gavusių motinų, kurių vaikai dalyvauja arba nedalyvauja neformalaus švietimo veiklose, vertinimus, buvo pasirinktas kokybinio tyrimo instrumentas – pusiau struktūrizuotas interviu metodas.

Nagrinėjant matoma, kad kreipiamas dėmesys į prieglobstį Lietuvoje gavusių motinų patirtis, požiūrius ir vertinimus, socialiniame kontekste šiuo metu yra labai aktualus, bet mažai tyrinėtas procesas ir reiškinys. Pusiau struktūrizuotas interviu metodas leidžia sužinoti, kaip prieglobstį gavusioms motinoms, kurios galimai atsidūrė nepalankioje padėtyje, kai nepažįsta aplinkos ir kai jų pačių kultūriniai įsitikinimai prieštarauja naujųjų bendruomenių lūkesčiams (Lynn McBrien, 2011) arba kai dėl kalbos ar kitų priežasčių nekomunikuoja su supančiomis sistemomis (pvz. kitomis šeimomis, institucijomis, mokyklomis ir pan.), sekasi ugdyti savo vaikus ir orientuotis supančioje aplinkoje. Tyrimo tema yra sąlygiškai nauja, menkai tyrinėta, todėl pasirinktas interviu metodas leidžia suvokti su pasirinkta tema susijusius niuansus, perprasti jos esmę, atrasti netikėtų, nežinomų aspektų (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016). Gaižauskaitė ir Valavičienė teigia, kad interviu metodas yra bendravimo tarp duomenų rinkėjo ir duomenų teikėjo forma, kai pokalbis vyksta užduodant tam tikrus klausimus ir į juos atsakant (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016, p.14).

Kaip jau buvo minėta, prieglobstį Lietuvoje gavusių vaikų dalyvavimas jų motinų vertinimų kontekste yra mažai tyrinėtas reiškinys, tad pusiau struktūrizuotas interviu metodas atskleis šios srities tyrimo naujumą ir aktualumą, kylančias problemas.

Šis tyrimo metodas leidžia pažinti tyriamuosius ir išgauti iš jų kiek įmanoma daugiau informacijos, tyrėjui padeda suvokti informantų požiūrius, nuomones įsitikinimus (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

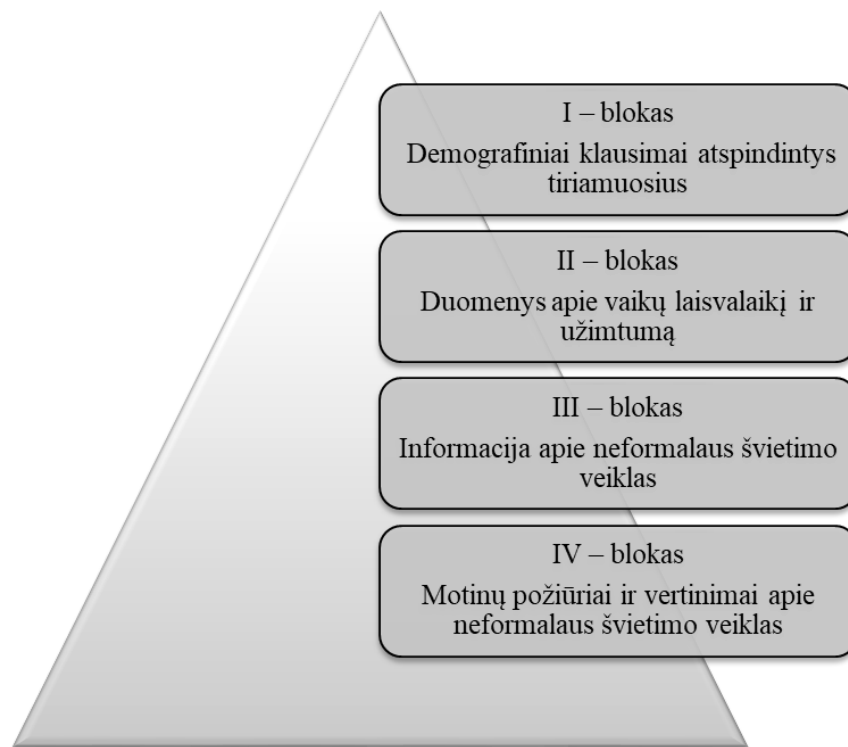
Šiuo metodu renkant duomenis, tyrėjas turi galimybę patikslinti gautus atsakymus, bei užduoti papildomus klausimus (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Žmonių iš kitų kultūrų tyrinėjimas neabejotinai yra sunkiau atliekamas, nei atlikti tyrimai tarp savo visuomenės narių. Pagrindinė kliūtis yra kalba. Tyrėjas arba respondentas paprastai turi kalbėti jiems svetima kalba. Atliekant tarpkultūrinius tyrimus svarbiu dalyku tampa skirtumas tarp tyrėjo ir tyrimo dalyvio kalbų. Galimi variantai būtų kai tyrėjas ir tyrimo dalyvis kalbasi trečia, jiems abiem suprantama ne gimta kalba (pvz., anglų k. arba rusų k.), tyrėjas kalba tyrimo dalyvio kalba arba yra samdomas vertėjas (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Šie pasirinkimai turi savų trūkumų ir pranašumų. Pasak Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) visada aktualus bus duomenų interpretacijos klausimas, t. y. kiek tiksliai įmanoma bus perteikti ar pagauti prasmę, kai bendraujama ir analizuojama skirtingomis kalbomis, juk jei tyrimo dalyviams tenka bendrauti kalba kurią jie moka nelabai gerai, jiems bus sudėtingiau reikšti mintis, pasakyti tai, ką nori, ir tai labai varžys pokalbį. Atsižvelgiant į žinių prigimtį, galima išskirti penkis konstruojamų žinių šaltinius, tai gali būti: pokalbis, pasakojimas, kalba, kontekstas (aplinka) ir tarpusavio santykiai (sąveika) (Kvale, 1996).

Tyrimo metu buvo pasirinkta bendrauti pagal sutarimą, su trim dalyvėmis (iš Baltarusijos ir Ukrainos) rusų kalba, taip pat su kitomis penkiomis dalyvėmis (iš Afganistano, Šri Lankos, Sirijos, Eritrėjos) abiem pusėms suprantama anglų kalba. Tyrimo forma pasirinkta yra interviu su pagrindiniais atvirais klausimais ir papildomais, leidžiančiais respondentui lengviau atsiskleisti. Gauti pasisakymai interviu metu padeda išsamiai suprasti tiriamuosius ir susipažinti su jų tikslų, troškimų ir individualių patyrimų įvairove.

Kokybinių tyrimų pagalba interpretacijos ir analizės yra filtruojamos per asmeninę prizmę. Dėl šios priežasties, rašant kokybinio tyrimo metodiką, svarbu apmąstyti savo požiūrį ir išsamiai paaiškinti pasirinkimus, kurie priimami analizuojant surinktus duomenis.

Moksliniu tyrimu bandoma pamatyti ir atskleisti, kaip prieglobstį Lietuvoje gavusios motinos (ne) įsitraukia į esamą jų vaikų neformalaus švietimo veiklų procesą, kiek jos žino apie tokias veiklas, kaip vertina jas, parodo ar turi įtakos vaikų užimtumui spręsti šeimų tradiciškumas, kultūra ir kiti aspektai tokie kaip kalbos nežinojimas, bendravimo ir komunikacijos nebuvimas tarp motinos ir institucijų, bendruomenės. Kaip jau minėta, tam tikslui pasiekti buvo atliekamas pusiau struktūruotas interviu su prieglobstį Lietuvoje gavusiomis motinomis. Renkant ir analizuojant duomenis, pagrindiniai tyrimo klausimai tikslinami ir koreguojami, išskiriami papildomi klausimai. Sudarytas klausimynas (2 priedas) ir išverstas į dvi užsienio kalbas (anglų ir rusų k.). Jis yra suskirstytas į 4 blokus, kurie pavaizduoti 2 paveikslėlyje.

2 pav. Interviu pagrindinių klausimų temos. Šaltinis: sudarytas autorės.

Pirmojo bloko klausimai atspindi tiriamųjų demografinius duomenis ir skirti surinkti informacijai apie jų šeimos sudėtį, kilmės šalį, laikotarpį kurį jie yra Lietuvos Respublikoje. Antro bloko klausimai skirti ištirti apie vaikų laisvalaikį ir užimtumą. Taip pat skirtas surinkti informacijai apie vaiko laisvalaikio praleidimo būdą gimtojoje šalyje, kaip jis keitėsi atvykus į Lietuvą ir pan. Antras blokas orientuotas į vaiko (ne) dalyvavimą neformalaus švietimo veiklose, taip pat kokios tai veiklos. Čia blokas išsiskiria į dvi dalis, viena dalis – jei dalyvauja, kita – jei ne. Jei dalyvauja, tai bandoma surinkti informacija apie tai, kas lėmė ir paskatino rinktis tam tikras veiklas, kieno tai pasirinkimas, ar reikalinga buvo pagalba. Jei nedalyvauja, bandoma surinkti informaciją dėl kokių priežasčių nedalyvauja neformalaus švietimo veiklose. Trečiame bloke bandoma surinkti informacija apie žinias ir patirtis, nuomonę neformalaus švietimo veiklų kontekste. Ketvirto bloko klausimai atskleidžia prieglobstį gavusių motinų vertinimus apie neformalaus švietimo veiklas, įsitraukimo būdus ir motyvaciją.

Imties tipas, dydis.

Pasak mokslininkų, tikslinės atrankos būdu formuojama tiriamųjų grupė atsižvelgiant į tyrėjo tikslus, tyrėjas nusprendžia, kurie jį dominančios populiacijos elementai yra informatyviausi tiriamo požymio atžvilgiu (Gaižauskaitė, Mikėnė, 2014). Tikslinės atrankos būdu informantai atrenkami priklausomai nuo tyrimo tikslų ir tai yra privalumas nes tokie informantai tyrėjui suteikia prasmingos informacijos tiriamą temą (Silverman, 2011). Pagal Richie ir Lewis (2003) kriterijus nustatome atsižvelgiant į tyrimo problemą, tikslą, keliamus klausimus, žmogaus turimas žinias apie

tyrimo lauką. Taip pat pasak mokslininkų kriterijai gali būti demografinės charakteristikos, aplinkybės, patirtis, požiūriai – iš tiesų, bet kokie reiškiniai. Tačiau sudėtingi kriterijai apsunkina imties atranką, nes informacija turi būti surinkta prieš priimant sprendimą dėl neįtraukimo ar įtraukimo, taigi prieš pakviečiant asmenį dalyvauti atrankoje (Richie ir Lewis, 2003).

Pasirinktai tyrimo temai aktuali tam tikra tikslinė grupė, todėl respondentams atrinkti naudojamas tikslinės atrankos būdas – prieglobstį Lietuvoje gavusios motinos, turinčios vieną ar daugiau vaikų, kurie lanko ugdymo įstaigas, atvykę iš įvairių užsienio šalių, skirtingos kultūrinės, religinės, socialinės aplinkos. Buvo iš anksto struktūruojama atranka ir išskiriami kriterijai, dar iki pradedant tyrimą, nes apie tiriamus objektus žinoma pakankamai daug. Buvo konsultuojamasi ką galima būtų įtraukti į tyrimą. Atliekant tyrimą atrankos procesas prasidėjo tuomet, kai buvo konsultuojamasi su NVO ir kitų organizacijų darbuotojais, kitaip tariant asmenimis kurie dirba su šia pažeidžiama grupe. Informantų paieškai buvo naudojami ir socialiniai tinklai, Facebook grupės. Buvo naudojamos įvairios tikslinės informantų suradimo strategijos tam, kad išvengti to paties rato informantų ir jie būtų įvairių kultūrinių, religinių ar kitokių aplinkų.

Kokybiniame tyrime tyrimo dalyvių skaičius priklauso nuo kiekviename interviu gaunamos informacijos naujumo ir pasikartojamumo (Žydžiūnaitė, 2011).

Apklausti buvo aštuoni informantai, nors planuota buvo žymiai daugiau. Ši pažeidžiama grupė sunkiai prieinama, ypač dėl kalbinio barjero. Sunku buvo prikalbinti dalyvauti tyrime atvykusias motinas iš Baltarusijos, kas galėjo įtakoti jų nenorą sunku nusakyti, bet sprendžiant pagal diskusijas socialiniuose tinkluose, galima daryti prielaidą, kad jos buvo labiau nepalankiai nusiteikusios dėl vykstančių konfliktų ir įtemptos situacijos jų šalyje.

Imties dydį pagrindžia prisotinimo principas ir paprastai daugiausia skirtingos informacijos gaunama per pirmuosius interviu, o vėliau nauji interviu imami tol, kol informacija ima kartotis arba iš esmės nebeatskleidžiama naujų aspektu (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

2 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristikos. Šaltinis: sudarytas autorės

Informantės vardo kodas	Kilmės šalis	Kiek laiko gyvena Lietuvoje	Vaikų skaičius šeimoje	Vaikų amžius
I1	Šri Lanka	3 metai	1	9 m
I2	Baltarusija	1,5 metų	1	6 m

2 lentelės tęsinys

I3	Afghanistanas	9 mėnesiai	3	7 m kitų dviejų nepaminėta
I4	Afghanistanas	0,5 metų	3	18 m 6 m 1 m
I5	Baltarusija	0,5 metų	3	13 m 10 m 5 m
I6	Eritrėja	9,5 metų	3	18 m 7 m 5 m
I7	Sirija	2 metai	1	5 m
I8	Ukraina	1 mėnuo	1	10 m

Tyrimo etapai.

1 etapas: atrenkama ir analizuojama mokslinė literatūra, teisės aktai ir moksliniai straipsniai susiję su temomis apie prieglobstį priimančioje šalyje gavusius asmenis (ypač motinas su vaikais), taip pat prieglobstį gavusius vaikus ir jų ugdymą neformalaus švietimo veiklose, apie jų motinų požiūrius, vertinimus, patirtis, neformalaus švietimo veiklas Lietuvoje ir užsienio šalyse.

2 etapas: kokybinio tyrimo bei pasirinkto tyrimo instrumento pagrindimas, apibrėžiant ir įvardinant, tyrimo tikslo, uždavinių iškėlimas, apsisprendžiama dėl duomenų analizės metodikos ir tiriamųjų.

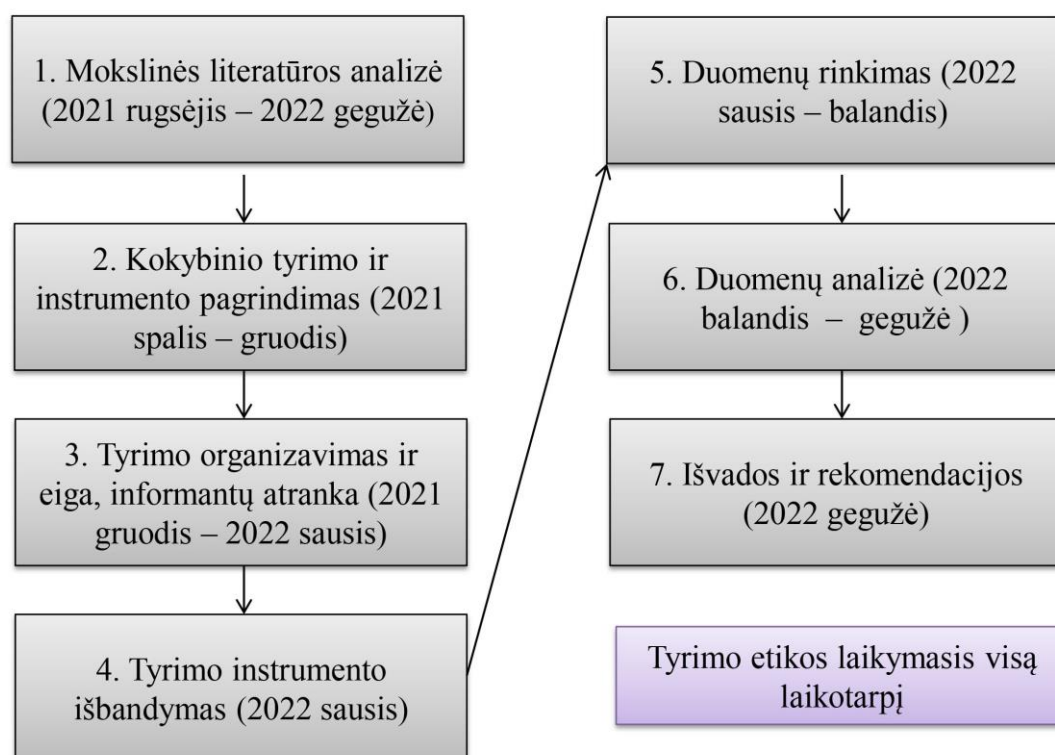
3 etapas: tyrimui atlikti ruošiamas instrumentas, t. y. rašomas ir verčiamas interviu klausimynas į rusų ir anglų kalbas ir papildomos priemonės (sutikimas, apklausos instrukcijos, žinutės ir pan.), bandoma ieškoti vertėjo tam atvejui, jei prireiktų jo dalyvaujant pokalbyje su informantu, taip pat ieškomi informantai, atitinkantys tyrime keliamus kriterijus.

4 etapas: sausio 24 d. buvo paimtas startinis kokybinio tyrimo interviu anglų kalba. Galima pažymėti, kad tyrimo interviu pavyko, nors kartais tiek informantei, tiek tyrėjai buvo sunku dėl kalbos barjero įprastai vaizdžiai dėstyti mintis.

5 etapas: ieškomi informantai, kontaktas su jais, abipusiu susitarimu buvo suderintas laikas ir vieta dėl interviu.

6 etapas: gautų interviu duomenų apdorojimas ir analizavimas, mokslinės literatūros, teisės aktų susijusių su tiriamojo darbo tema analizė ir sisteminimas.

7 etapas: išvadų ir rekomendacijų parengimas. Ištyrus Lietuvoje prieglobstį gavusių motinų požiūrius ir vertinimus susijusius su jų vaikų dalyvavimu neformalaus švietimo veiklose, apibūdinami prieglobstį gavusių vaikų (ne) dalyvavimo neformaliojo vaikų švietimo sistemoje ypatumai ir tendencijos, bei remiantis tyrimo duomenimis, pateikti siūlymus dėl prieglobstį Lietuvoje gavusių vaikų neformalaus švietimo veiklų prieinamumo gerinimo, pasiūlos didinimo atsižvelgiant į kalbos, kultūros ar kt. aspektus.

3 pav. Kokybinio tyrimo pristatymas. Šaltinis: Sudaryta autorės

Analizė gali pasitarnauti kaip įrankis socialiniams darbuotojams ar kitiems specialistams suprantant ir bendradarbiaujant su prieglobstį gavusiomis motinomis. Suteiktų konkrečios informacijos apie motinų gebėjimus lemiančius veiksnius ir stipriąsias puses, kurias jos naudoja situacijoms valdyti. Tai taip pat būtų naudinga ne tik planuojant paslaugas ir formuojant politiką, bet ir informuojant apie individualios praktikos lygmenis. Padės pažinti ir aprašyti strategijas, kurias motinos naudojo kliūtims įveikti.

Tyrimo ribotumas.

Tyrimo ribotumą apsprendė tyrėjo patirties stoka, bei naudojamų kitų kalbų (rusų k. ir anglų k.) barjeras. Analizuojant tyrimo interviu medžiagą buvo pastebėta, kad tam tikrais momentais buvo

galima labiau išnaudoti pusiau struktūruoto interviu metodo privalumus dažniau prašant patikslinti ar papildyti išsakytas mintis. Tyrėjas ne visais atvejais gebėjo atpažinti, kada klausimas nesuprastas, bei neišvengta atvejų, kai buvo sunku paaiškinti ne gimtąja informantui kalba apie ką yra klausama, kai jis to nesuprato. Neadekvatūs atsakymai rodė, kad klausimas buvo nesuprastas.

Kokybinio tyrimo apibendrinimo galimybės yra labai ribotos, kadangi rezultatus galima apibendrinti tik pasitikint tyrimo dalyviais. Yra neaišku ar nedidelis tyrime dalyvavusių asmenų būrys tiksliai reprezentuoja platesnę populiaciją iš kurios jie atrinkti. Šis ribotumas apsprendžia, kad gauti tyrimo rezultatai nėra nustatyti faktai, tai gali būt laikoma tam tikru požiūriu, tendencijos rodikliu.

Tyrimo imtis (8 informantai) nėra didelė, todėl jos negalima apibendrintai taikyti visai populiacijai, tačiau verta atkreipti dėmesį į gautus rezultatus. Atkreiptinas dėmesys, kad informantai yra tos pačios pažeidžiamos grupės nariai, tačiau skirtingų šalių, kultūrinių ir religinių požiūrių, skirtingos socialinės aplinkos. Dauguma informantų yra neseniai atvykę ir gavę prieglobstį Lietuvoje. Skirtingai integruojasi ir turi skirtingas patirtis įsikuriant juos priimančioje šalyje.

Tyrimo etika.

Etiką galime suprasti kaip mokslinę discipliną, tiriančią moralę arba kaip metodą, perspektyvą ar procedūrą padedančią analizuoti arba spręsti problemas (Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas, 2017). Pasak mokslininkų, mokslinio tyrimo etika susijusi yra su moraliniais principais, kuriais tyrėjai vos pradėję veiklą, rengdamiesi tyrimui, iki kol bus paskelbti rezultatai turi jais vadovautis (Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas, 2017). Mokslinių tyrimų etika yra atsakingo mokslinių tyrimų vykdymo gairės, kurios atspindi sąžiningumą, kai sąžiningai pranešami duomenys, rezultatai, metodai ar pan. svarbu neišgalvoti, neklastoti ar neiškreipti duomenų, vengti neatsakingų klaidų ar aplaidumo. Taip pat svarbus objektyvumas, laikymasis pažadų ir susitarimų, nuoširdus elgesys. Svarbus tyrimo etikos tikslas yra pagarba informantui, nežeminant asmens orumo.

Žydžiūnaitės ir Sabaliausko (2017) teigiama, kad klasikinis etikos, arba etiško elgesio, apibūdinimas reiškia gerą arba teisingą elgesį, vengiantį žalos.

Tyrimo informantai dalyvavo savo laisvu noriu bei sutikimu, kaip nurodo Bitinas (2002) savarankiškumas užtikrina, kad dalyviai patys laisvai renkasi: dalyvauti tyrime ar ne. Informanto laisvo apsisprendimo svarbus aspektas yra galimybė asmeniui atsakyti dalyvauti tyrime arba, jam prasidėjus, iš jo pasitraukti. Interviu dalyviams buvo duota išsami informacija apie tyrimo temą, eigą ir tikslus, jiems suprantama kalba. Iš anksto buvo tariamasi dėl abiem pusėms patogaus laiko ir vietos. Mokslininkės Rupšienė ir Gaižauskaitė (2016) pažymi, kad yra svarbu saugoti informantų konfidencialumą bei asmeniškumą.

Etikos principų buvo laikomasi viso interviu metu. Gauta informacija naudota tik magistro baigiamajame darbe. Atliekant tyrimą buvo laikytasi pagarbos ir teisingumo asmens orumui

principų. Tyrėjas įsipareigojo, kad gauta informacija nebus susieta su tiriamojo asmenybe.

6.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė

Norint labiau suprasti prieglobstį gavusių vaikų galimybes lankyti neformalaus švietimo veiklas, labai svarbu išsiaiškinti tyrimo dalyvių t.y. jų motinų vertinimus šiuo aspektu. Pirmiausia vykdant pusiau struktūruoto interviu metodą informantės apklaustos aktualiais tyrimui klausimais pagal sudarytą interviu klausimyną. Klausimynas (žr. 2 priedas) sudarytas iš 4 blokų. Pirmajame bloke demografiniai klausimai atspindintys tiriamuosius, antrajame - klausimai padedantis surinkti duomenis apie vaikų laisvalaikį ir užimtumą, trečiąjį sudarė klausimai renkantys informaciją apie neformalaus švietimo veiklas, jų pasiekiamumą šeimoms ir ketvirtas blokas atskleidė motinų požiūrius ir vertinimus. Vėliau analizuojant gautus tyrimo duomenis, siekiant apibūdinti kylančias tendencijas ir problemas sudarytos turinio kategorijos ir subkategorijos. Empirinio tyrimo analizės tekste pateikiami informančių kalbų pavyzdžiai (paryškinta tekste kursyvu) yra išversti į lietuvių kalbą. Lentelėse (žr. 1 priedas) yra surašytos citatos ir jos pateikiamos rusų ir anglų kalbomis, bei vertimu į lietuvių kalbą.

Analizuojant pusiau struktūruoto interviu transkripcijas buvo išskirtos septynios kategorijos:

vaiko dalyvavimo neformalaus švietimo veiklose priežastis ir nauda; vaiko nedalyvavimo neformalaus švietimo veiklose priežastis; neformalaus švietimo prieinamumas, patirtys; informacija apie neformalųjį švietimą; motinos ir vaiko pasirinkimo galimybės ir vertinimai dėl neformalaus švietimo veiklų; vaiko ir motinos santykiai, ryšys, veiklos kartu.

Vaiko dalyvavimo neformalaus švietimo veiklose priežastys ir nauda.

Analizuojant tyrimo duomenis apie prieglobstį Lietuvoje gavusio vaiko dalyvavimo neformalaus švietimo veiklose priežastis ir naudą, atsiskleidžia prieglobstį gavusių vaikų lietuvių kalbos tobulinimo reikšmingumas. Subkategorijoje „Kalbos tobulinimas“ (žr. 3 lentelė, 1 priedas) yra matoma, kad prieglobstį Lietuvoje gavusių vaikų motinos supranta, jog jų vaikams kalbos supratimas ir žinojimas yra labai svarbus gyvenant svietimoje šalyje: <...> *vaikams labai sunku nesuprasti kalbos ir aplinkos. Taigi, neformalaus švietimo veikla padės jiems <...>I4; <...> žinoti apie kalbą. Kaip išmokti kalbą <...> I7.* Galima daryti prielaidą, kad informantės mano, jog neformalaus švietimo veiklos padeda vaikams lavintis ir ugdytis kaip pilnavertėm asmenybėm. Skatina būti lygiais su kitais. Mokslininkai Nuzula ir Suryono (2020), pabrėžia, kad neformaliojo švietimo programos prisideda prie neraštingumo visuomenėje sistemos mažinimo, ugdydamos gyvenimo įgūdžius, darbo įgūdžius ir socialinį bei kultūrinį vystymąsi. Taip pat svarbus aspektas yra, kad vaikai yra labai imlūs mokymuisi, jiems daug greičiau ir lengviau pavyksta įsisavinti naują kalbą, nei prieglobstį gavusioms motinoms: <...> *prakalbo lietuviškai per šešis mėnesius,... sūnus labai greitai prakalbo <...> II; <...> labai gerai, kad jie labai greitai išmoks kalbą, nes bus lietuvių, lietuvių mokytojų, lietuvių vaikų <...>I4; <...> visai gali būti, kad bus šiek tiek daugiau*

praktikos lietuvių kalba <...> I5. Savo mokėjimo gabumus, vaikai turi panaudoti ne tik lietuvių kalbos mokymuisi, bet ir gebėti mokytis pagal bendrojo ugdymo dalykų bendrąsias programas (ypač matematikos, pilietinio ugdymo, istorijos, menų ar fizinio ugdymo). Motinos žinodamos savo vaikams dalyvauti kuo platesnio spektro užimtumo programose, dalyvauti renginiuose, stovyklose.

Subkategorijoje „nauji draugai“ (žr. 3 lentelė, 1 priedas) atsiskleidžia informančių noras matyti savo vaikus bendraujančius su kitais, iš kurių jie galėtų mokytis naujų veiklų, išsiugdyti gerus bendravimo įgūdžius: *<...> sutikti daugiau draugų <...> I1 ; <...> nes jie gali juos rasti, turiu omenyje naujus draugus ir jie gali susipažinti su daugybe veiklų <...> I3; <...> man atrodo, kad tai yra papildomi žmonės, su kuriais galima bendrauti, ir taip pat sukuriamas kitoks socialinis ratas <...> I5; <...> galbūt sutiktų kitų vaikų <...> I7; <...> yra bendravimo galimybė su kitais vaikais <...> I8. Galima pastebėti prieglobstį šalyje gavusių motinų vieningą norą ir rūpestį, kad jų vaikai nebūtų atskirti, vieniši. Lankydami papildomus užsiėmimus jų vaikai daugiau komunikuoja su bendraamžiais, užmezga pažintis, ugdo socialinius bei asmeninius įgūdžius, tokius kaip pasitikėjimas savimi, iniciatyvumas, bendra veikla, darbas grupėse. Per bendravimą su kitais, prieglobstį gavę vaikai leidžiasi būti išklausyti, suprasti ir įvertinti. Komunikuodami tenkina tokius socialinius poreikius kaip bendrumas, prierašumas, saugumas, saviraiška.*

Bendras vaiko vystymasis (pvz., kūrybiškumas, fizinė veikla, intelektas) yra svarbus besivystančioms asmenybėms: *<...> Labai hyper aktyvus, jam reikia fizinio sporto <...> I2; <...> Norėčiau, kad tai būtų kūryba, tai muzika, teatras, piešimas, bet kokia fizinė veikla ir, žinoma, smegenys - šachmatai ar kažkas panašaus. Norėčiau, kad šios trys sritys <...> I2; <...> kad tiesiog emociškai jis turėtų tam tikrą intelektą <...> I2; <...> daug kame praplečia savo akiratį <...> I8. Informantės pabrėžė, kad jų vaikų gyvenime yra svarbi fizinė veikla, kūrybos pažinimas ir mąstymas, kas ugdo intelektualias asmenybes. Vaikai aktyviai dalyvaudami veiklose ugdo pasitikėjimą, bei įgyjami nauji patyrimai: <...> padeda įgyti pasitikėjimo savimi, išmokti naujų dalykų. Dalyvauti įvairioje veikloje <...> I6; <...> kitą kartą eime į kitą vietą <...> I8. Visa tai plečią vaikų pasaulio, aplinkos, savęs pažinimą: <...> Muzika, plaukimas, nes aš noriu, kad mano vaikai augtų patogiai ir plėstų savo žinias <...> I6. Joms svarbi vidinė, emocinė vaiko būseną. Subkategorijoje „geresnės ateities siekimas“ (žr. 3 lentelė, 1 priedas) labai išryškėja informančių nuogąstavimas ir rūpestis dėl savo atžalų ateities, būsimą gyvenimo kokybės: *<...> Jie gali būti geresni, nes jūsų šalyje, kaip žinote, yra gerų studentų, jie turi geresnę darbą, išsilavinimą ir žinių <...> I3; <...> Čia jie gali lengvai mokytis ir tęsti mokslus. Bet čia jie turi stabilų komfortą <...> I3; <...> nes aš noriu, kad mano vaikai augtų patogiai ir plėstų žinias ir turėtų geresnę ateitį <...> I6. Turėdami gerą ir kokybišką išsilavinimą prieglobstį svetimoje šalyje gavę vaikai, ateityje galės gyventi pilnavertį gyvenimą. Tyrimo dalyvių nuomone, neformalaus švietimo veiklos ir papildomi užimtumai laisvalaikiu, jų vaikams yra labai naudingi ir padeda labiau ugdytis: <...> Tai**

labai naudinga ir gali padėti geriau augti <...> I3; <...> ši veikla padeda vaikams tobulėti, augti ir susidaryti gerą vaizdą vaikų sąmonėje <...> I3. Apie neformaliojo vaikų švietimo reikšmingumą rašo Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė (2009), jie pažymi, kad tikslai yra skatinti mokinių saviraišką, socialinį aktyvumą, pažinimą, gebėjimų ugdymą. Neformalaus švietimo veiklos skatina saviraiškos, orumo, pasitikėjimo savimi, lyderystės ir kitų asmenybės savybių, stiprinančių individo asmens tapatumą, plėtojimą (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė, 2009). Subkategorijoje „naujos žinios“ (žr., 3 lentelė, 1 priedas), pažymima, kad informantės daug dėmesio skiria, kad jų vaikai išmoktų ko nors naujo ir naudingo. Papildomų užsiėmimų metu vaikai įvairių tautų tradicijų, istorinių, kultūrinių žinių įgauna kartu su lavinančia veikla, kuri neša pasitenkinimą ne tik vaikams, bet ir juos į veiklas lydinčioms motinoms: <...> Tai buvo geras laikas, nes mano vaikai priešė piešinių muziejuje ir darė kaukes <...> I3; <...> Muziejaus atsakingi darbuotojai man sako, kad turime specialią šventę, skirtą kovai su žiemos sezonu, ir švenčiame pavasario sezoną. Mes užsidedame kaukę ant veido. <...> I3; <...> jie išmoksta daug dalykų, pavyzdžiui, kaip paimti pieštuką, kaip piešti, kaip rašyti. Jie taip pat supranta raides ir kalbą <...> I4; <...> jie gerai susipažins su Lietuvos aplinka <...> I4; <...> jiems tai bus labai naudinga, nes jie greitai išmoks kalbą, taip pat sužinos apie kultūrą ir aplinką, taps labai panašūs <...> I4; <...> galimybė pamatyti, sakykim taip, ir jūsų kultūrą, ir jūsų žinias <...> I8; <...> naujos žinios, naujus pomėgius ji gali čia atrasti <...> I8. Informantės taip pat pabrėžė, kad neformalaus švietimo veiklos suteikia tiek joms, tiek jų vaikams gerų emocijų ir išgyvenimų: <...> Tai buvo labai malonu ir jiems labai naudinga. Jie buvo labai laimingi <...> I3; <...> jaučiuosi labai laiminga, nes tai yra gerai <...> I4; <...> su malonumu tame dalyvauja, nes mes namuose buvome labai aktyvūs žmonės <...> I8. Geros emocijos teigiamai veikia vaikų ir motinų psichinę sveikatos būklę, atitolina mintis nuo patirtų praeities traumų (East, Gahagan, Al-Delaimy, 2017).

Informantėms svarbi vaikų fizinė sveikata bei būseną. Subkategorijoje „geresnė sveikata“ (žr. 3 lentelė, 1 priedas) jos teigia, kad sportinės veiklos, kuriomis užsiima jų vaikai yra labai veiksmingos ir gerina jų vaikų sveikatos būklę: <...> Tai gerina vaiko psichinę ir fizinę sveikatą <...> I6. Neformalaus švietimo veiklos, kuriose yra vykdoma sportinio užimtumo programos yra reikšmingos augantiems organizmams, sportuojantys vaikai yra aktyvūs: <...> Jis labai sportiškas, jį ėmė į visas sporto mokyklas <...> I5. Sportuodami gali daug pasiekti ir užsitikrinti sau sveiką bei turiningą gyvenimo būdą, atsiriboti nuo neigiamos aplinkos.

Tyrime atsiskleidė, kad informantės mano, jog neformalaus švietimo veiklos jų vaikams padeda integruotis naujoje šalyje: <...> labai padeda jiems integruotis į šalį <...> I6; <...> ji sužino apie kultūrą, gyvenimą, apie viską <...> I7; <...> vaikas socializuojasi <...> I8; <...> vaikas neatitrauktas nuo to, sakykim, taikaus gyvenimo, koks pas ją buvo <...> I8. Per papildomas veiklas jie sužino apie svetimą kultūrą, gyvenimo būdą. Lietuvos švietimo sistema minima, kaip

gerai veikianti ir tinkanti užsienio šalių vaikų ugdymui ir mokymuisi: <...> *čia teikiamos geros paslaugos mano vaikams mokytis, nes mano šalyje, o ypač mano provincijoje, švietimo lygis yra žemas* <...> I3; <...> *Čia yra daugiau ugdymo ir rūpinimosi vaikais* <...> I4.

Apibendrinant yra matoma, kad prieglobstį Lietuvoje gavusioms motinoms ir jų vaikams yra labai svarbu įsitraukti į Lietuvos švietimo sistemą ne tik mokyklose ar vaikų darželiuose, bet ir neformalaus ugdymo veiklose, bei turiningo laisvalaikio užimtume per papildomus užsiėmimus. Tai gerina ne tik fizinę, bet ir psichologinę vaikų būseną, lavina juos, padeda integruotis ir pažinti save kaip asmenybę. Užimtumas skatina būti aktyviems, pilnaverčiais priimančioje šalyje, priartėti prie bendruomenės.

Vaiko nedalyvavimo neformalaus švietimo veiklose priežastis.

Dėl vaiko nedalyvavimo neformalaus švietimo veiklose informantės akcentuoja netinkamą, nepalankų užsiėmimų laiką (žr. 4 lentelė, 1 priedas): <...> *visą dieną darželyje* <...> I7; <...> *Kitomis dienomis, šeštadienį, sekmadienį, mes eisime, bet kitomis dienomis ne* <...> II; <...> *Jei jam labai patinka, jis netelpa į laiką, mes jį vedame į darželį iki 17:30. Du kartus per savaitę 6 val. jis mokosi muzikos. Pasiruošimas į mokyklą taip pat 2 kartus per savaitę. Kiekvieną vakarą po darželio jau turime pamoką.* <...> I2; <...> *po mokyklos mes galime dalyvauti tik poilsio dienomis (savaitgaliais)* <...> I8; <...> *darbo dienomis grįžtame namo apie šeštą, o visi likę būreliai praktiškai užimti* <...> I8; <...> *todėl, kad ten dalyvavimas gaunasi nuo antros valandos dienos iki pusės penkių. O man nesigauna* <...>. Tai rodo gana nemažą vaikų užimtumą, dažniausiai jie didžiąją dienos dalį praleidžia formalaus ugdymo įstaigose, todėl papildomoms veikloms lieka mažai laiko, bei sunkiai priderinamą motinų laiką prie vaikų užimtumo veiklų. Sunku dirbančioms motinoms suderinti vaikų palydėjimą į papildomas užimtumo veiklas arba iš jų. Ir tai kelia papildomą stresą ir atsisakymą lankyti neformalaus švietimo veiklas. Informantėms dažnai yra nepatogu ne tik kai sunkiai suderinamas užsiėmimų laikas, bet ir kai užsiėmimai yra joms logistiškai nepatogioje vietoje: <...> *sakė, kad tai labai ilgai ... vieta centre ir kiekvieną šeštadienį ir sekmadienį negalime vežti savo vaikų* <...> I4; <...> *mums buvo nepatogu ją ten vežioti* <...> I5; <...> *kad jis būtų kuo arčiau namų, kad vaikai galėtų patys organizuoti šį procesą.* <...> I5; <...> *dėl būrelių man buvo labai svarbus punktas, kad jie būtų arti ir prieinami* <...> I5. Dėl patogumo ir laiko taupymo, tyrimo dalyvės norėtų savo vaikus į papildomas užimtumo veiklas leisti arčiau gyvenamosios vietos. Logistika ir laikas buvo priežastys lemiančios apsisprendimui nevesti vaikų į tam tikras veiklas, renginius ar susitikimus. Kita minima labai svarbi priežastis, tai vaikų tarpusavio santykiai. Subkategorijoje „stigma dėl skirtingos kultūros“ (žr. 4 lentelė, 1 priedas) yra pažymėti dviejų informančių pasisakymai: <...> *Sūnus žaidžia futbolą... "Berniukas manęs nepriėmė. Ar juoda yra problema?!" Taip, mokykloje vyksta toks vaikų kalbėjimas, mano vaikas sako: "Mama, jie klausė manęs, kodėl juodaodis?" "Aš sakau, kad juoda nėra problema... Tavo protas švarus,*

viskas švaru, ne juoda nėra problema" ... Ar problema yra balta ar juoda... Taip, čia kultūros problema" <...> 11; <...> Tada aš klausiu, kodėl tu verki. Ji sako, nes nemoku jų kalbos. Jie su manimi nežaidžia <...> 14. Mokyklose prieglobstį gavę užsieniečiai vaikai patiria diskriminaciją, ypač jei kalba aplinkoje nepažįstama kalba. Vaikai dėl juos žeminančių bendraamžių pasisakymų nebenori lankytis nei ugdymo įstaigose, nei papildomose veiklose. Tėvai nerimaudami dėl savo vaikų taip pat juos apsaugodami riboja veiklas. Visa tai nepadedą vaikų socializacijai ir ugdymuisi. Mokytojai ir kiti specialistai dažnai nėra tinkamai pasirengę suprasti ir patenkinti įvairius prieglobstį šalyje gavusių vaikų poreikius. Nesistengia užkirsti kelio vaikų konfliktams susijusiems su tarpkultūriniais skirtumais. Žydžiūnaitė (2012) savo tyrime pažymi, kad mokytojai būna vieni pirmųjų etninės ar kultūrinės nesantaikos atmosferos kūrėjai, o vaikai dėl nepalankios emocinės, psichologinės įtampos aplinkoje, priversti keisti ugdymo įstaigas. Rengiantis prieglobstį gavusių vaikų priėmimui ir plečiant neformalaus švietimo paslaugas, negalima pamiršti jautrumo ir pagarbos vaikų kitoniškumui. Taip pat pastebėta, kad vaikai nori grįžti į savo šalį: <...> nori, žinoma, tokio gyvenimo, koks buvo pas ją namuose <...>. Vadinasi jie jaučia ilgesį, galbūt šį jausmą sukelia skirtumai tarp šalių kultūrų, gyvenimo būdo. Prieglobstį gavę vaikai ir jų šeimos norėtų grįžti į gyvenimą, kokį turėjo savo šalyje, kuris jiems buvo suprantamas, tradicinis.

Išskirta subkategorija „nežinojimas apie neformalaus švietimo veiklas“ (žr. 4 lentelė, 1 priedas), kurioje pažymėti informančių pasisakymai: <...> Nežinau apie tai. Nesu girdėjęs. <...> 17; <...> apie neformalią veiklą, tiesą sakant, nežinojome. Bet mums būtų įdomu dalyvauti šioje veikloje <...> 13; <...> tai mes nežinome kur <...> 18. Tai rodo prastą informančių komunikavimą su aplinka arba nesidomėjimą apie vaiko ugdymo galimybes už mokyklos, darželio ar namų ribų. Kai kurios informantės turėjo neigiamą požiūrį ir teigė, kad nors ir kartais bendradarbiauja su pagalba teikiančiomis organizacijomis, jos negauna pilnavertės informacijos, nes organizacijų darbuotojai nepadedą ir niekaip neprisidedą ieškant vaikams papildomų užimtumo programų: <...> jie yra atsakingi už mus... jie turėtų duoti mums patarimų apie šią veiklą <...> 17; <...> jie nieko nedaro, pavyzdžiui, nepadedą mums ir apie tai negalvoja <...> 17; <...> neužsiima jokia neformalia veikla, nes žinote, nes nežinome jokio asmens, jokios įmonės ar organizacijos, kuri mums padėtų <...> 13. Tai duoda suprasti, kad šeimos yra globojamos socialinių organizacijų, joms yra teikiama pagalba arba parama, tačiau tai nėra visiškai pilnai veiksminga bendrystė. Galima daryti prielaidą, kad dėl komunikacijos, nesusikalbėjimo ar dėmesio stokos, informantės negauna reikiamos informacijos. Tai apsunkina šeimos paieškas ar norą surasti vaikams papildomų užsiėmimų. Dėl nepakankamo organizacijų dėmesio ir siauro informacinio rato vaikai yra nevedami į neformalaus švietimo veiklas.

Apibendrinant, galima išvelgti, kad yra nemažai priežasčių, kodėl prieglobstį Lietuvoje gavę vaikai dažnai negali lankyti neformalus švietimo veiklų, ar kitų papildomų užsiėmimų, tai yra

netinkamas laikas, logistikos problemos, stigmatizacija, nežinojimas, pagalbos ieškant užsiėmimus stoka. Per mažas pagalbą teikiančių organizacijų darbuotojų dėmesys, gali stabdyti prieglobstį gavusių vaikų pilnavertę socializaciją. Suaugusių pasyvus elgesys vaiko atžvilgiu, gali įtakoti jo gyvenimo įgūdžių ir gebėjimų vystymąsi (Nuzula, Suryono, 2020), o tai nepadeda augti nei asmeniniu lygmeniu, nei visuomenėje. Prieglobstį gavusios šeimos būdas, šalių, kultūriniai skirtumai, mažina vaikų lankomumą neformalaus švietimo veiklose. Esant tokiai sudėtingai padėčiai tiek vaikams, tiek motinoms turėtų labiau padėti specialistai ir bendruomenės. Norint įveikti vaikų patirtas traumas ir sunkumus, jiems reikalingos įvairaus tipo ugdymo paslaugos.

Neformalaus švietimo prieinamumas, patirtys.

Tyrimo metu atskleistos žinios apie informančių nuomones dėl neformalaus švietimo veiklų prieinamumo jų vaikams. Subkategorijoje „kalbos barjeras“ (žr. 5 lentelė, 1 priedas) pažymėtina tai, kad dauguma dalyvių pasisakė apie priimančios šalies kalbos nemokėjimo problemas, dėl kurių prieglobstį Lietuvoje gavusios motinos susiduria su daug sunkumų ieškant užimtumo veiklų savo vaikams, aktualios informacijos susijusios su šeimos sveikatos gerinimu, darbo paieška, pramogomis, prekių įsigijimu: <...> *Nežinau, kur. Noriu, kad jis eitų į kai kurias veiklas arba žaisti, arba mokytis, yra problema – kalba <...> I1; <...> sunku žinote kodėl, nes visa pagrindinė informacija "Facebook" tinkle pateikiama lietuvių kalba <...> I2; <...> Pagrindinė problema - bendravimas su žmonėmis, bendruomene ar kitais darbdaviais, su kuriais norime dirbti. Nes mes nemokame lietuvių kalbos <...> I3; <...> Pasirodo, kad kalba / kalba trukdo <...> I5; <...> nes svetainės yra lietuvių kalba, aš deju, kol kas nemoku kalbos <...> I5; <...> kol kas yra matyt problemų. Noriu pasakyti, kad dabar vidurinis vaikas lanko futbolą ir ten yra lietuviškai kalbantis treneris <...> I5; <...> Jeigu aš, tarkim, žinočiau jūsų kalbą, tai man būtų daug paprasčiau <...> I8; <...> jūsų dėstytojai, numatyti gimtosios kalbos žinojimui. Vat tame yra, tarkim, nemaža kalbos barjero problema <...> I8; <...> Jei geriau mokėtume kalbą, turėtume daugiau galimybių lankyti įvairius būrelius ir užsiėmimus <...> I8. Kalbos nemokėjimas neleidžia prieglobstį gavusioms motinoms kokybiškai, patogiai ir greitai surasti savo vaikams neformalaus švietimo veiklų, apsunkina bendravimą su aplinka. Jos negali pasinaudoti internetine informacija, kuri yra pateikta joms nesuprantama lietuvių kalba. Taip pat vaikams sunku lankant būrelius ar kažkokias veiklas, kai jų mokytojai, dėstytojai, treneriai yra lietuviškai kalbantys ir negali susikalbėti tarpusavyje, bei nesupranta vaiko gimtosios arba kokios nors tarpinės kalbos, o vaikas nesupranta lietuviškai. Buvo teigta, kad dėl kalbos barjero sumažėja veiklų pasirinkimo spektras: <...> *tai buvo labiau pasiekiama ir labiau platesniu spektru, tai čia mes truputį suvaržyti dėl kalbos nežinojimo <...> I8. Motinoms iškyla įvairių sunkumų bandant pasiekti neformalaus švietimo veiklas: <...> sunkiai pasiekiama <...> I6, ypač jei užimtumai siūlomi darbo metu, motinos bijo ir nenori paleisti savo vaikų vienų vykti į užsiėmimus: <...> *siūlomi galima sakyti mano darbo metu, o kadangi jai dešimt***

metų ir aš negaliu jos vienos paleisti važiuoti per miestą... toks nedidelis apribojimas <...> I8.

Tyrimas atskleidė, kad daug kas iš prieglobstį gavusių šeimų gyvenimo vyksta internetinėje erdvėje, netgi jų vaikų neformalaus švietimo veiklos, tokios kaip lietuvių ar užsienio kalbų pamokos, internetinių technologijų ir programavimo kursai. Daug užimtumo veiklų vyksta virtualiai, nevykstant gyvai į užsiėmimus klasėse: <...> *Lietuvių daugiau studijuoja internetu ir nori mokytis kiekvieną šeštadienį arba sekmadienį <...> I1; <...> dar pas jį dabar prasidėjo pasiruošimas mokyklai internetu, tai rusų baltarusų jaunuoliai. Jie ir IT. Jie ir anglų kalbą <...> I2.* Informantės pažymi, kad per internetinius puslapius jos bando ieškoti reikiamos informacijos, naudojami programomis mokslams, registruoja vaikus užsiėmimams, tačiau patiria sunkumus, nes daugelis svetainių yra lietuvių kalba, kas labai riboja jų paieškas ir reikiamos bei tikslingos informacijos gavimą: <...> *mes mokinomės kalbos per Zoom <...> I4; <...> sunku žinote kodėl, nes visa pagrindinė informacija "Facebook" tinkle pateikiama lietuvių kalba <...> I2; <...> Iš pradžių man buvo sunku susirasti futbolo klubą, nes svetainės yra lietuvių kalba <...> I5; <...> yra tokia grupė ir facebook'e. Tai viešai prieinamos nuorodos. Užeinu ten ir ieškau. Yra ten "Viber". Ten taip pat turime grupę <...> I8, <...> informacijos randu socialiniuose tinkluose <...> I8.* Iš to matome, kad motinos naudojami šiuolaikinėmis technologijomis, tačiau internetine erdve negali visapusiškai pasinaudoti, nes dauguma informacinių puslapių yra joms nesuprantama kalba. Kalbos mokėjimas joms labai palengvintų buvimą kasdiniuose darbuose, padėtų labiau orientotis aplinkoje.

Analizuojant tyrimo duomenis apie vaiko dalyvavimo neformalaus švietimo veiklose prieinamumą (žr. 5 lentelė, 1 priedas), pastebima, kad daugelis tyrimo dalyvių pasisakė apie sunkią finansinę padėtį ir paminėjo tai kaip vieną iš priežasčių, dėl ko jų vaikai negali lankyti papildomų mokamų užsiėmimų: <...> *Viskas už papildomą mokestį. Už 4 eurus už klasę. Jis lanko šokių, karatė ir, manau, anglų kalbą. Kiekvieną mėnesį moku po 12 eurų. Papildomai <...> I2; <...> Be išsilavinimo, norime gauti darbą, nes mums reikia pinigų, kad galėtume tęsti mokslus ir turėti geresnį darbą <...> I3; <...> Deja, dėl bedarbystės ir pinigų trūkumo negalime jiems aprūpinti visų dalykų <...> I3; <...> Dabar turiu daug finansinių problemų. Nedirbu. Vis dar esu namuose <...> I4; <...> reikalinga pagalba, nes mums sunku finansiškai <...> I6; <...> Žiūrint koks mokestis, jeigu mokestis būtų prieinamas <...> I8; <...> aš mokėčiau, tegu ji vaikšto, jeigu jai tai patinka, aš pasirengusi apmokėti tai <...> I8.* Tėvų nedarbas ir sunki finansinė padėtis trukdo vaikus leisti į pageidaujamus užsiėmimus. Neleidžia pilnavertiškai jais pasirūpinti. Papildomos išlaidos mažina motinų galimybę leisti savo vaikus į papildomas veiklas, kurios yra apmokestintos. Platesnis žinojimas apie nemokamas veiklas sudarytų sąlygas prieglobstį gavusiems vaikams dažniau lankytis neformalaus švietimo veiklose.

Apibendrinant pažymėtina, kad ne tik kalbos nežinojimas bet ir nesaugumo jausmas, laiko

stoka mažina šeimos galimybių ratą. Taip pat prieglobstį gavusių motinų nedarbas ir sunki finansinė padėtis trukdo joms vaikus leisti į pageidaujamus užsiėmimus, sunki finansinė padėtis stabdo pilnavertį rūpinimąsi ir ugdymo, kokybiško laisvalaikio praleidimo galimybes. Veiklos internetinėje erdvėje, neša dalinę naudą. Vaikai dalyvauja neformalaus švietimo veiklose internetinėje erdvėje, tai yra gana patogiu laiko ir logistikos atžvilgiu, tačiau nevykstant gyvai į užsiėmimus klasėse nutrūksta bendravimas gyvai su veiklų vadovais, kitais vaikais.

Informacija apie neformalųjį švietimą.

Interviu metu tyrimo dalyvių buvo prašoma papasakoti kaip jos vertina neformalaus švietimo veiklas, kas galėtų padėti joms paieškose, kokią jau turi informaciją ir žinojimą apie neformalaus švietimo veiklas Lietuvoje. Dalis tyrimo dalyvių, minėjo, kad joms dėl vaikų užimtumo padeda socialinės pagalbos organizacijų darbuotojai ir savanoriai, taip pat buvo išreikštas noras, kad kas nors pagelbėtų (žr. 6 lentelė, 1 priedas): <...> *X (organizacija) teisininkas man labai padėjo, nes nesupratau, kaip* <...> I2; <...> *Jei atsirastų asmenų, kurie norėtų mums padėti šiais atvejais, būtų puiku, būtų lengviau* <...> I7; <...> *ir pas savanorius klausiu kur ten galima nueiti* <...> I8. Glaudesnis ryšys su socialiniu darbuotoju, bei pagalba yra vertinama ir reikalinga prieglobstį gavusioms šeimoms. Nepaisant visų patiriamų kliūčių (pvz., kalbos barjeras, raštingumas) prieglobsčio gavėjos motinos pačios arba su kitais šeimos nariais bando ieškoti informacijos pačios, ne visos motinos nori ir drįsta kreiptis į kitus pagalbos, tačiau pažymėtina, kad yra ir tokių kurios priešingai yra komukabilios ir drąsiai bendraujančios: <...> *Aš nemėgstu prašyti... Aš nemėgstu jų trukdyti. Tiktai noriu eiti viena ir daryti kažką* <...> I1; <...> *aš nesigėdinu prašyti pagalbos* <...> I2; <...> *aš susisiekiu su treneriu* <...> I5; <...> *radome kartu su vyru* <...> I6. Čia galimai išryškėja kultūriniai šeimų skirtumai. Vienos prieglobstį šalyje gavę motinos su sunkumais susitvarko pačios arba su šeimos narių pagalba, kitoms reikalinga profesionali specialistų, bendruomenės, pažįstamų rato pagalba.

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo tai, kad daugeliui ne tik reikalinga pagalba orientuojantis mūsų sistemose ir informacijos gausoje, bet joms labai padeda jų artima aplinka, bendruomenės nariai: <...> *dabar padeda, yra draugė* <...> I1; <...> *Kaimynė* <...> I2; <...> *viena mano draugė, ji yra iš Afganistano, paprašė manęs atvežti vaikus. Ir mes nuėjome aplankyti kelių muziejų* <...> I3; <...> *Iš mūsų biuro. Moteris, mano mokytoja* <...> I4; <...> *mokytoja pasakė, taip gerai aš sužinosiu pas mūsų fizinio lavinimo mokytoją* <...> I5; <...> *žmonės labai svetingi, daugelis stengiasi padėti, siūlo įvairius būrelius ir kitus dalykus* <...> I8. Taigi, galime daryti išvadą, kad prieglobstį gavusioms motinoms labai reikalingas bendravimas ir tiesioginė komunikacija su potencialiais informacijos davėjais, t.y. su mokytojais, treneriais, būrelių vadovais, kaimynais, draugais, kitomis šeimomis.

Apibendrinant galima pažymėti, kad visų kultūrų, įvairių požiūrių, skirtingų charakterio

savybių ir nevienodo raštingumo prieglobstį gavusios motinos, kaip išgalėdamos stengiasi tinkamai ugdyti savo vaikus. Jos ieško būdų, kaip galėtų gauti informacijos apie vaikams teikiamas užimtumo veiklas. Kiek išgalėdamos stengiasi kurti santykius su aplinka, palaiko esamus ryšius. Stengiasi domėtis galimais pagalbos tinklais.

Motinos ir vaiko pasirinkimo galimybės ir vertinimai dėl neformalaus švietimo veiklų.

Tyrimo metu atsiskleidė prieglobstį gavusių motinų vertinimai apie neformaliojo švietimo veiklų pasirinkimą, apie tai kas paskatino ir lėmė pasirinkimus. Informantės paklausus kas lėmė jų pasirinkimus dėl vaikų užimtumo pasirinkimo, dalis atsakė (žr. 7 lentelė, 1 priedas), jog galutinius sprendimus jos priėmė pačios: <...> *Tai mano pasirinkimas* <...> I6; <...> *Noriu, kad ji viską išmokyti* <...> I7; <...> *diskutavome, mes kalbėjome, kad būtina turi būti kokios nors treniruotės* <...> I5. Tyrimo dalyvės išsakė nuomonę, kad pagrindė tai yra pačių vaikų pasirinkimo laisvė ir galimybė, kad jos atsižvelgė į savo vaikų išreikštus norus: <...> *ką ji mėgtų daryti* <...> I7; <...> *nori kažko kito, sako, kad jam reikia daugiau* <...> I5; <...> *susitarėme, kad jis eis į baseiną* <...> I5; <...> *tu mums pasakysi kokius* <...> I5; <...> *paklausėme ko tu nori? Jis pasakė, kad „aš noriu į futbolą“* <...> I5; <...> *paklausėme ko tu nori? Jis pasakė, kad „aš noriu į futbolą“* <...> I5; <...> *pasirinkimas žinoma ne mano, nes jai turi būti įdomu, tai ji tuo užsiiminės* <...> I8; <...> *tai turi būti jos pasirinkimas* <...>. Papildomus užsiėmimus lankyti yra gerai vaikams, informantės įžvelgia teigiamas neformalaus švietimo veiklų puses ir aspektus: <...> *manau tai gerai* <...> I6; <...> *teigiamų pusių labai daug* <...> I8; <...> *į tai žiūriu labai teigiamai* <...> I8; <...> *visa tai turi daug teigiamų momentų* <...> I8. Prieglobstį šalyje gavusių motinų teigiama nuomonė apie neformalaus švietimo veiklas Lietuvoje yra labai svarbi. Tai gali lemti, kiek jos įsitrauks į veiklų paieškas ir kiek daug į jas įtrauks savo vaikus. Nuo to labai priklausys iniciatyvumas ir lankymasis tokios veiklose. Pasirinkimai labai skirtingi, yra pasisakiusių, kad tinka užsiėmimai netoli namų: <...> *kur bus netoli mano namų* <...> I7, yra pasisakiusių, kad joms nesvarbi logistika ir tai nėra problema jei bus kažkur toliau nuo namų: <...> *Ne, ne, ne problema. Mes galime vykti autobusu* <...> I3, taip pat yra ieškomi kompromisai ir planuojamas vykimas kartu su vaiku, jei jis yra vyresnio amžiaus ir jau gali vienas vykti visuomeniniu transportu: <...> *Tenai, tarkim, tu nuvažiuosi pati, o atgal aš jau galėsiu tave pasiimti* <...> I8; <...> *radau šokių būrelį savaitgalį, bet ji sako... man toli važinėti, aš nenoriu* <...> I8. Motinos rūpinasi vaikų saugumu. Jos stengiasi suplanuoti bei derina laiką ir logistiką taip, kad vaikai saugiai pasiektų užimtumo veiklas.

Renkantis užimtumą, prieglobstį gavusioms motinoms yra svarbi jų vaikų nuomonė ir norai. Jos bando duoti vaikams kas jiems būtų ir naudinga, ir tuo pačiu patogiu tiek joms pačioms, tiek vaikams, taigi, lemiamą sprendimą visgi dėl pasirinkimo įvairovės nusprendžia jos pačios atsižvelgdamos į poreikius. Teigiamas požiūris į neformalaus švietimo veiklas skatina motinas leisti savo vaikus į kuo daugiau ir įvairesnius užimtumus.

Vaiko ir motinos santykiai, ryšys, veiklos kartu.

Analizuojant tyrimo medžiagą, išryškėjo vaiko ir motinos santykiai, jų ryšiai per bendras veiklas. Atliktame tyrime atsispindi šeimos ryšiai tiek šeimos viduje, tiek su supančia aplinka. Subkategorijoje „bendros mamos ir vaiko veiklos“ (žr. 8 lentelė, 1 lentelė) yra pažymėti pasisakymai apie arimą motinų ir jų vaikų ryšį, vykdomas bendras veiklas, mokymąsi kartu <...> *Ji tikrai mėgsta padėti man. Dabar ji sako...: „Gal kada nors padėsiu tau gaminti maistą“.* <...> I7; <...> *kartais aš ją mokinu matematikos* <...> I7; <...> *viską darome kartu. Kartu kepame blynus, kartu žaidžiame, žaidžiame šachmatais, ... mes šokame, vadinasi šokame, į dušą reiškias į dušą. Mes viską darome kartu* <...> I2; <...> *taip pat kartais su jais žaidžiame vaidmenų žaidimus. Pavyzdžiui, dukra nori manęs paklausti: "Aš esu gydytoja, noriu tave patikrinti"* <...> I3; <...> *Su jais piešu piešinius. Ir kai kada žaidžiu su jais* <...> I4; <...> *Aš jiems rodau, kad jūs pieškite taip, darykite taip, spalvinkite taip, o po to pabando* <...> I4; <...> *Kartu su jais skaitau ir mokausi* <...> I4; <...> *Aš juos išvedu ir einame į parką ir lankome vietas* <...> I4; <...> *Daug laiko praleidžiame kartu, su ja vaikštome po miestą* <...> I8. Tai labai svarbu augančiam vaikui, nes šeima yra pirmoji ir pagrindinė gyvenimo mokykla. Matydami vaikai, kaip tėvai rūpinasi jų gerove, kaip dalyvauja jų veiklose, auga stipriomis ir išsiugdžiusiomis asmenybėmis. Motinų indėlis į jų vaikų ugdymą ir mokymąsi yra labai svarbus. Šiltas ryšys šeimoje, skatins vaiką ir ateityje būti šeimynišku ir neabejingu artimui žmogumi.

Tyrimo dalyvės taip pat nurodė, kad „laikosi kultūros ir kalbos“ , nepamiršta savo ištakų ir mokina vaikus jų gimtosios kalbos: <...> *padedu jai mokintis arabų kalbos* <...> I7; <...> *Man patinka žaisti su vaikais arba būti su vaikais. Man labai patinka, nes esame toli nuo giminių ir šeimų iš Afganistano* <...> I4. Puikus ryšys palaikomas ir su aplinkiniais, tai parodo informančių pasisakymai: <...> *laisvu laiku kartais eina į lauką ir draugas ateina* <...> II; <...> *Yra lietuviai, atsiprašau turime lietuvių žmonių vieną šeimą ir dvi šeimas afganistaniečių* <...> II; <...> *Su tėvais visi puikiai bendraujame ir net draugiškai lankomės vieni pas kitus* <...> I6; <...> *buvau tėvų susirinkime* <...> I5; <...> *nuo pirmos dienos pradėjo bendrauti su berniukais, su klasiokais* <...> I5; <...> *jau turi draugų, ji labai daug bendrauja* <...>; <...> *Turime draugų, kurie gali pakviesti mus atvykti į svečius* <...> I8; <...> *Jie turi tokio pat amžiaus vaikų, taip pat dvylikametę ir dešimtmetę mergaitę. Mes bendraujame* <...> I8. Prieglobstį gavusių vaikų bendravimas su bendraamžiais ne mokyklos aplinkoje skatina juos nesijausti vienišais ar atstumtais. Jie ugdo savo bendravimo įgūdžius ir toleranciją vieni kitiems. Ypač gerai kai šeima bendrauja su kitomis šeimomis, kurios gali būti kitos religinės, tautinės, kalbinės aplinkos. Tai įneša daugiau supratimo ir pažinimo apie skirtingas kultūras, padeda mokintis kalbų, pažinti naujas tradicijas. Svarbus motinų ir vaikų palaikomas ryšys ir santykis su mokyklos bendruomene, kitais tėvais ir jų vaikais. Tai skatina būti atviresniems bendruomenėje. Leidžia pasijausti visuomenės dalimi. Teigiama pusė ta,

kad nevengiama bendrauti su užsiėmimų vadovais: <...> su renginių vadovais bendrauju tik tada, kai ją atvežu ir kai pasiimu <...> I8, tai padeda palaikyti ryšį su kitais socialiniais tinklais ir gauti daugiau reikiamos informacijos, tiek apie veiklos, tiek apie pačių vaikų pažangumą, sėkmes bei nesėkmes.

Apibendrinant galima matyti, kad artimas ryšys šeimoje, leidžia vaikui ugdytis ne tik pilnaverčiu gyvenamos šalies piliečiu, bet ir išlaikyti savo kultūrinį, prigimtinį kodą. Stiprus ryšys šeimoje leidžia jiems nesijausti vienišiams, bendros veiklos suartina ir leidžia suprasti vienas kito jausmus ir poreikius. Bendravimas ir palaikymas ryšių su bendraamžiais teigiamai veikia vaiko požiūriams į aplinką. Bendraujant su kitomis šeimomis vyksta socialiniai ir tarpkultūriniai mainai, integruojamasi į visuomenę. Prieglobstį gavę motinos ir jų vaikai jaučiasi saugesni. Auga jų pasitikėjimas vieni kitais ir išlaisvinamos emocijos.

DISKUSIJA

Lietuvoje prieglobstį gavusių vaikų skaičius pastaraisiais metais sparčiai auga, todėl didėja poreikis tobulinti atvykstančių vaikų integraciją į Lietuvos švietimo sistemą taikant veiksmingas integracijos priemones bei tobulinant su jais dirbančiųjų kompetencijas, užtikrinant reikalingus materialiuosius išteklius. Kuriama palanki socialinė, emocinė aplinka padeda vaikams siekti geresnių mokymosi rezultatų, sumažina ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos rizikas. Sutelkiant dėmesį į prieglobstį gavusių vaikų kalbos įgūdžių ugdymą ir tobulinimą yra taip pat svarbu skatinti jų asmeninę raidą. Visose papildomo ugdymo įstaigose daugiakalbystė turėtų būti labiau vertinama ir ji laikoma galimybe, o ne kliūtimi. Priešingu atveju, tam tikros kalbos nemokėjimas tampa kliūtimi įgyti išsilavinimą, lankyti neformalaus švietimo veiklas ir gali turėti neigiamos įtakos gyvenimo ir mokymosi kokybei. Mokslininkai Ramsden ir Taket (2013) pažymi, kad kalbant apie vaikų švietimą socialinis kapitalas reiškia socialinių santykių produktą, iš kurio galima gauti institucinę paramą ir kuris yra labai svarbus prieglobstį gavusių vaikų akademiniam rezultatams. Galiausiai reikėtų paminėti, kad svarbu matyti ateities galimybes, atsirandančias dėl kalbos mokėjimo, ir apribojimus, atsirandančius dėl šio mokėjimo stokos. Kad ir kaip būtų įgyvendinamos švietimo programos, labai svarbus yra motinų suvokimas ir žinojimas apie jų vaikų priimančios šalies kalbos tobulinimo reikšmingumą gyvenat ir įsikuriant naujoje bendruomenėje.

Prieglobstį šalyje gavę vaikai lankydami neformalaus švietimo veiklas mažiau jaučiasi esantys atskirti. Jie turi galimybę daugiau komunikuoti su bendraamžiais, užmezga pažintis, ugdo asmeninius įgūdžius, socializuojasi. Kuriami socialiniai santykiai, kurie yra produktyvūs ir teikia abipusę naudą, kuriamas pasitikėjimas, plečiasi galimybės.

Prieglobstį Lietuvoje gavusioms motinoms ir jų vaikams yra labai svarbu įsitraukti į Lietuvos švietimo sistemą tiek mokyklose ar vaikų darželiuose, neformalaus ugdymo veiklose bei turiningo laisvalaikio užimtume per papildomus užsiėmimus. Tuomet yra kuriami socialiniai tinklai, o tai leidžia visuomenei, organizacijoms, institucijoms ir prieglobsčio gavėjams veikti kartu kaip visumai dėl bendros tapatybės, normų, vertybių, tarpusavio santykių, visa tai labai svarbu atvykusiems asmenims integruojantis į atvykimo šalį (Matonytė, 2004). Kawachi, Berkman (2001) ir kiti (2014, 2018) pabrėžia, kad socialinis kapitalas yra svarbus kaip asmens gerovę lemiantis veiksnys, turintis įtakos tiek psichologinei, tiek fizinei sveikatai. Galima pritarti, kad buvimas bendruomenėje, aktyvus dalyvavimas veiklose gerina ne tik fizinę, bet ir psichologinę prieglobstį gavusių vaikų būseną, lavina juos ir padeda jaustis priimančios visuomenės dalimi. Svarbu užtikrinti prieglobstį gavusių vaikų lengvai prieinamą ir tinkamą neformalaus švietimo sistemą, kuri leistų jiems dalyvauti priimančioms sprendimus ir įgyti žinių bei įgūdžių, kad jie galėtų būti aktyvūs piliečiai (Lundy,

2009).

Netinkamas laikas, logistikos problemos, stigmatizacija, nežinojimas, pagalbos ieškant užsiėmimus stoka – tai priežastys, kodėl prieglobstį Lietuvoje gavę vaikai dažnai negali lankyti neformalus švietimo veiklų, ar kitų papildomų užsiėmimų. Šios ir panašios priežastys mažina galimybes ir nepadeda augti nei asmeniniu lygmeniu, nei visuomenėje. Prieglobstį gavę asmenys susiduria su įvairiais iššūkiais, todėl jiems ypač reikia socialinių tinklų. Jie yra patyrę atsiskyrimus nuo draugų ir šeimos kilmės šalyje, turėtas laikas, kai reikėjo laukti sprendimo ir per kurį turėjo „pristabdyti“ savo gyvenimus (Goodson, Phillimore, 2008) padarė didelę trauminę įtaką jų dabartiniam gyvenimui. Goodson ir Phillimore pažymi, kad prieglobsčio prašytojai numano, jog dalis vietinės visuomenės juos stigmatizuoja ir tai veda link izoliacijos ir atskirties jausmo. Tam, kad būtų atstatytas pasitikėjimas turi būti užmezgami nauji ryšiai. Ryšiai prieglobstį gavusio asmens bendruomenėje, bendravimas su šeimos nariais, užtikrina socializaciją ir giminystės bei emocinius ryšius jų adaptavosi laikotarpiu ir naujoje aplinkoje (Perez, Salgado, 2018). Stiprus ryšių kapitalas prieglobstį gavusių asmenų bendruomenėje suteikia emocinę paramą, pasitikėjimą ir savigarbą (Strang, Ager, 2010). Santykiai šeimos viduje ir su kitomis šeimomis – yra stiprus pagalbos tinklas.

Duke (1996) pastebi, kad per naujai užmezgtus ryšius prieglobsčio gavėjos motinos gali gauti platesnę pagalbą, galėti naudotis ištekliais, pavyzdžiui tokiais kaip darbas ar būstas, pagalbos teikimu verčiant ir tarpininkaujant, be to, pasak mokslininko per socialinius ryšius yra žymiai didesnis informuotumo ir supratimo didinimas. Goodson ir Phillimore (2008) teigia, kad socialinių tinklų indėlis yra svarbus, nes per juos galima teikti ekspertines žinias, kurios padėtų formuoti vaikų švietimo politiką. Socialiniai santykiai gali suteikti prieglobstį gavusioms motinoms galimybę daryti įtaką neformalaus švietimo užimtumo politikai įstaigose ir organizacijose, stebėti darbuotojų ir vaikų veiklą, tuo pačiu padėti savo vaikams mokymosi ir ugdymosi srityse. Pasak Žalimienės, Lazutkos ir kt. (2009) vaikų švietimas neturi priklausyti nuo tėvų socialinės ekonominės padėties, o vaiko socialiniam kapitalui formuotis įtaką daro šeimos aplinka ir jį supanti kultūra.

IŠVADOS

1. Socialinis kapitalas padeda žmonių grupei veiksmingai dirbti kartu siekiant bendro tikslo ir/ar uždavinio. Tai leidžia visuomenei, organizacijai, institucijai, bendruomenei ir individui veikti kartu kaip vienetui, siekiant pasitikėjimo ir bendros tapatybės, normų, vertybių ir santykių. Socialinis kapitalas yra paremtas socialiniais santykiais, kurie vertina abipusį pasitikėjimą ir veda į abipusiai naudingus rezultatus. Kuriant prieglobsčio prašytojų socialinį kapitalą priimančioje šalyje svarbus vaidmuo priklauso neformaliajam švietimui.

2. Neformalusis švietimas sudaro galimybę mokytis pilietiškumo, ugdytis papildomai, tenkinti pažinimo ir saviraiškos poreikius, padeda tapti aktyviais visuomenės nariais. Kartu tai yra svarbi kiekvieno vaiko teisė, kurią prieglobsčio prašytojams užtikrina tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai.

3. Atlikus apklausą pusiau struktūruoto interviu būdu, buvo siekiama išsiaiškinti prieglobstį Lietuvoje gavusių motinų vertinimus apie jų vaikų dalyvavimą neformalaus švietimo veiklose. Tyrime dalyvavo aštuonios informantės iš įvairių šalių: Šri Lankos, Afganistano, Sirijos, Eritrėjos, Baltarusijos, Ukrainos. Klausimynas išverstas į dvi užsienio kalbas (anglų ir rusų k.).

4. Išnagrinėjus prieglobstį Lietuvoje gavusių motinų vertinimus apie jų vaikų dalyvavimo neformalaus švietimo veiklose galimybes išryškėjo pagrindiniai aspektai, susiję su dalyvavimo *neformalaus švietimo veiklose galimybėmis, nedalyvavimo priežastimis, motyvacija ir kultūriniais skirtumais*. Tikslingas ir kokybiškas užimtumas gerina prieglobstį gavusių vaikų fizinę, psichologinę būklę, ugdo ir skatina jų integraciją, pažinimą apie juos supantį pasaulį ir save kaip asmenybę. Mėgstamos veiklos skatina prieglobstį gavusias motinas ir jų vaikus būti aktyviems, pilnaverčiais priimančioje šalyje, priartėti prie bendruomenės. Tyrimo duomenų analizė atskleidžia kokios kliūtys trukdo Lietuvoje prieglobstį gavusiems vaikams dalyvauti neformalaus švietimo veiklose ir papildomose veiklose. Pagrindinės priežastys: netinkamas ir nepatogus laikas, nepatogi ir prasta logistika, stigmatizacija, motinų nežinojimas apie veiklas, aplinkos pagalbos trūkumas ieškant užsiėmimų, motinų nedarbas ir sunki finansinė padėtis, apmokami būreliai, kalbos barjeras, tarpkultūriniai skirtumai, nesaugumo jausmas ir laiko trūkumas mažina šeimos galimybes. Prieglobstį gavę motinos suteikia vaikams progą ir galimybę veiklas rinktis patiems, atsižvelgiama į savo vaikų išreikštus norus. Teigiami motinų nuomonė apie neformalaus švietimo veiklas Lietuvoje skatina jas įtraukti savo vaikus į įvairias veiklas. Dalyvauti motyvuoja geros emocijos, nauji draugai ir nauja aplinka, nauji patyrimai ir žinios.

Domėjimasis galimais pagalbos tinklais, ryšių palaikymas, šeimos santykių kūrimas su aplinka labai priklauso nuo prieglobstį gavusių motinų kultūrinių bruožų, požiūrių, skirtingų

charakterio savybių. Buvo pastebima tokia tendencija, kad atvykę iš Ukrainos ir Baltarusijos motinos yra komunikabilios, savarankiškos, drąsesnės, jaučiasi Lietuvoje laisviau, joms lengviau susikalbėti su aplinkiniais ir specialistais. Atvykę iš tolimesnių šalių pvz. Sirijos, Eritrėjos, Šri Lankos, Afganistano yra uždaresnės, joms sunkiau sekasi perprasti esamas švietimo ir sveikatos sistemas, bei labiau reikalinga kito asmens pagalba.

REKOMENDACIJOS

Daugelis Lietuvoje neformalaus švietimo veiklų darbuotojų nėra tinkamai pasirengę dirbti su prieglobstį šalyje gavusiais vaikais iš įvairios kultūrinės, kalbinės aplinkos, kurie yra skirtingų mokymosi poreikių ar gebėjimų. Tinkamas specialistų rengimas gali nesuteikti tinkamų žinių apie darbą su prieglobstį gavusiais vaikais iš daugiakultūrinės ir daugiakalbės aplinkos. Turėtų būti skatinama daugkalbystė specialistų dirbančių su prieglobstį gavusiais vaikais ir jų šeimomis. Papildomo ugdymo įstaigose daugiakalbystė turėtų būti labiau vertinama ir ji laikoma galimybe produktyviau dirbti ir įgyvendinant ugdymo tikslus. Šiuolaikinėse neformalaus švietimo veiklų grupėse didėjant vaikų tautybių ir kultūrinio paveldo įvairovei, švietimo ir ugdymo diskurse yra svarbu permąstyti moralinę ir politinę mokyklų ir kitų švietimo suinteresuotųjų šalių atsakomybę ir galimybes. Neformalaus švietimo įstaigos turėtų labiau įtraukti motinas (tėvus) į neformalaus švietimo veiklas, siekiant didinti kultūrinį supratimą visoje bendruomenėje.

Socialinės politikos ir švietimo kūrėjams:

- atliekant tyrimus, turėtų tinkamai nustatyti prieglobstį Lietuvoje gavusių vaikų ir jų šeimų poreikius;
- specialistams, kurie dirba su prieglobstį šalyje gavusiais vaikais ir jų šeimomis, organizuoti mokymus, kurių pagalba įgytų įgūdžių ir gebėjimų leidžiančių suprasti kultūrinę ir religinę įvairovę, geriau pažinti skirtingas kultūras;
- pagal poreikį organizuoti reikalingus kalbų kursus specialistams dirbantiems su prieglobstį šalyje gavusiais vaikais ir jų šeimomis, tam kad specialistai geriau suprastų paslaugų gavėjus, jų lūkesčius ir norus;
- specialistams, kurie dirba su prieglobstį šalyje gavusiom motinomis, rekomenduojama organizuoti supervizijų sesijas, kurių metu kolegos pasidalintų gerosios praktikos pavyzdžiais.
- vykdomas dirbančių su prieglobščio gavėjais entuziastų skatinimas.

Neformalaus švietimo paslaugų specialistams:

- turėtų labiau įtraukti į neformalaus švietimo veiklas prieglobstį šalyje gavusias motinas (tėvus, globėjus);
- organizuojama kuo daugiau bendrų veiklų tam, kad būtų gaunamas atgalinis ryšys, prieglobstį šalyje gavusios motinos skatinamos labiau domėtis vaiko pasiekimais, rezultatais ir pan., kuriamas ryšys, vyktų kalbų ir kultūrų įsisavinimas;
- vykdoma nuolatinė prieglobstį gavusių vaikų poreikių tyrimų plėtra;
- įtraukti bendruomenės, bendruomenės intervencinės programos gali būti naudojamos pasitikėjimo ir draugystės jausmams tarp narių ir prieglobščio gavėjų sukurti.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. 1951 m. Ženevos konvencija Dėl pabėgėlių statuso. Valstybės žinios, 1997, Nr. 12 -22
2. Aleknevičienė, J. (2013). (Iš) gyvenimas Lietuvoje: prieglobsčio ieškančių ir prieglobstį gavusių užsieniečių patirtis. *Ethnicity Studies/Etniskumo Studijos*, (1).
3. Balaam, M. C., Kingdon, C., & Haith-Cooper, M. (2021). A Systematic Review of Perinatal Social Support Interventions for Asylum-seeking and Refugee Women Residing in Europe. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 1-18.
4. Barbato, C. A., Graham, E. E., & Perse, E. M. (2003). Communicating in the family: An examination of the relationship of family communication climate and interpersonal communication motives. *Journal of Family Communication*, 3, 123–148.
5. Batsleer, J. et al. (2018) ‘Non-formal spaces of socio-cultural accompaniment: Responding to young unaccompanied refugees – reflections from the Partispace project’, *European Educational Research Journal*, 17(2), pp. 305–322.
6. Bendravimo psichologija (Vadovėlis). Kaunas: Technologija, 2001
7. Betancourt, T. S. & Khan, K. T. (2008). The mental health of children affected by armed conflict: Protective processes and pathways to resilience. *International Review of Psychiatry*, 20, 317-328.
8. Bitinas, B., Rupšienė, L., & Žydzūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija.
9. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydzūnaitė, M. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: S. Jokužio leidykla – spaustuvė.
10. Bourdieu, P. (1986) ‘The forms of capital’, in Richardson, J.G. (ed.) *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood, pp. 241–258.
11. Bourdieu, P. (1993). *Sociology in question*. London: Sage.
12. Bourgonje, P. (2010). Education for refugee and asylum seeking children in OECD countries. *Education international*, 50, 1-12.
13. Brough, M., Gorman, D., Ramirez, E. and Westoby, P., (2003). Young refugees talk about well-being: A qualitative analysis of refugee youth mental health from three states. *Australian Journal of Social Issues*, 38(2), pp.193-208.
14. Chen, D. and Yang, T.-C. (2014), „The Pathways from Perceived Discrimination to Self-Rated Health: An Investigation of the Roles of Distrust, Social Capital, and Health Behaviors“, *Social Science & Medicine*, 104, 64 – 73.
15. Coleman, J. (1987). Families and schools. *Educational Researcher*, 16(6), 32–38.
16. Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, 94(S), 94–120.

17. Coleman, J. S. (1990) *Foundations of social theory*. Cambridge and London: Belknap Press of Harvard University Press
18. Council of Europe. Prieiga per internetą: <https://www.coe.int/en/web/lang-migrants/formal-non-formal-and-informal-learning>
19. Diane Bernier MSW (1992) *The Indochinese Refugees*, *Journal of Multicultural Social Work*, 2:1, 15-30, DOI: 10.1300/J285v02n01_02
20. Dilytė A., Skučienė D. and Dunajevus E. (2020) “Establishment of the All-day School in Lithuania: An Institutional Analysis”, *Acta Paedagogica Vilnensia*, 440, pp. 45-61. doi: 10.15388/ActPaed.44.4.
21. DOTHEGAP, (2021) internetinė prieiga: <https://dothegap.com/blog/en/the-benefits-of-non-formal-education-and-how-an-exchange-can-facilitate-them/>
22. Dubus, N. (2021) ‘Welcoming refugee families: A qualitative study of 20 professionals’ views of resettlement of Syrian families in Iceland’, *International Social Work*, 64(3), pp. 425–437
23. East, P. L., Gahagan, S., & Al-Delaimy, W. K. (2018). The impact of refugee mothers’ trauma, posttraumatic stress, and depression on their children’s adjustment. *Journal of*
24. El-Khani, A., Ulph, F., Peters, S., & Calam, R. (2016). Syria: The challenges of parenting in refugee situations of immediate displacement. *Intervention*, 14(2), 99-113.
25. Field, J. (2003) *Social capital*. London: Routledge.
26. Fiske J. (1998). *Įvadas į komunikacijos studijas*. Vilnius: Baltos lankos.
27. Fitzpatrick, M. A., & Badzinski, D. M. (1994). All in the family: Interpersonal communication in kin relationships. In M. L. Knapp & G. R. Miller (Eds.), *Handbook of interpersonal communication* (2nd ed. ed., pp. 726–771). Thousand Oaks, CA: Sage.
28. Fitzpatrick, M., & Vangelisti, A. (1995). *Explaining family interactions*. Thousand Oaks, CA: Sage.
29. Fukuyama, F. (1995), ‘Social Capital and the Global Economy’, *Foreign Affairs*, 74, 89 – 103.
30. Gaižauskaitė I., Valavičienė N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. Vadovėlis; Mykolo Romerio universitetas. Vilnius : Registrų centras. 392 p. : iliustr. Bibliogr.: p. 370–377. – Dalykų r-klė: p. 378–383. ISBN 978-9955-30-205-6*
31. Goodson, L. J.; Phillimore, J. (2008). Social Capital and Integration: The Importance of Social Relationships and Social Space to Refugee Women. *International Journal of Diversity in Organisations, Communities & Nations*, [s. l.], v. 7, n. 6, p. 181–193.
32. Grant, J., & Guerin, P. B. (2014). Applying ecological modeling to parenting for Australian refugee families. *Journal of Transcultural Nursing*, 25(4), 325-333.
33. Gusčienė, J., Čiburienė, J., (2013). Žmogiškojo ir socialinio kapitalo plėtojimas ugdant

- specialistų kompetencijas aukštojoje mokykloje. Kaunas
34. Halpern, D. (2005), *Social Capital*. Polity Press, Cambridge.
  35. Heim, D., Hunter, S.C. and Jones, R. (2011), „Perceived Discrimination, Identification, Social Capital, and Well-Being: Relationships with Physical Health and Psychological Distress in a U.K. Minority Ethnic Community Sample“, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42, 1145 – 1164.
  36. Igaune, E., Liepa-Balode, I., & Hermane, A. (2016). The Mutual Reciprocity of Education, Non-Formal Cultural Education and Social Capital. *Economics and Culture*, 13(2), 35–43.
  37. Internetinis puslapis Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras. Internetinė prieiga: https://www.lmnsc.lt/apie_lmnsc
  38. Internetinis puslapis MIGRIS, Elektroninės migracijos paslaugos: <https://www.migracija.lt/-/skelbiami-naujausi-duomenys-apie-pagrindinius-migracijos-rodiklius-lietuvoje> (2022.01.22)
  39. Jančaitytė, R. (2010). Požiūriai į problemų sprendimą socialiniame darbe//Socialinis darbas. Profesinė veikla, metodai ir klientai. Vilnius. p. 72 – 103.
  40. Kanopienė, V. (2008). Socialinė demografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras.
  41. Kawachi, I. and Berkman, L. (2001), „Social Ties and Mental Health“, *Journal of Urban Health*, 78, 458– 467.
  42. Kia-Keating, M., & Ellis, H. B. (2007). Belonging and connection to school in resettlement: young refugees, school belonging, and psychosocial adjustment. *Clinical Child Psychology & Psychiatry*, 12(1), 29–43.
  43. Knack, S. and Keefer, P. (1997), „Does Social Capital Have An Economic Payoff? A Cross-Country Investigation“, *The Quarterly Journal of Economics*, 112, 1251– 1288.
  44. Koehler, C., Schneider, J. (2019). Young refugees in education: the particular challenges of school systems in Europe. *CMS* 7, 28.
  45. Kohli, R. (2006). Social work with unaccompanied asylum-seeking children. Macmillan International Higher Education.
  46. KoŚĆ-RyŻko, K. (2021) Single Motherhood of Refugees in Poland and the Challenges of Socialization in the Face of Cultural Alienation, *Journal of Refugee Studies*, Volume 35, Issue 1, March 2022, Pages 396–415.
  47. Kvale S. (1996) *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. N.Y.
  48. Lamba, N.K., Krahn, H., (2003) Social capital and refugee resettlement: The social networks of refugees in Canada. *Int. Migration & Integration* 4, 335–360; <https://doi.org/10.1007/s12134-003-1025-z>
  49. Leeman, Y., & van Koeven, E. (2019). New immigrants. An incentive for intercultural

- education?. *Education Inquiry*, 10(3), 189-207.
50. Leydesdorff, L. (2000). *A Sociological Theory of Communication. The Self-Organization of the Knowledge-Based Society*. Publisher: Universal-Publishers. USA
  51. Leliūgienė, I. (1997). *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas: Technologija.
  52. Levin, I., & Trost, J. (1992). Understanding the Concept of Family. *Family Relations*, 41(3), 348–351.
  53. Lewis, M., & Feiring, C. (Eds.). (1998). *Families, Risk, and Competence* (1st ed.). Routledge.
  54. Lietuvos Respublikos asmenų perkėlimo į Lietuvos Respubliką įstatymas, 2019 m. balandžio 26 d. Nr. XIII-2077, Vilnius.
  55. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Trečioji knyga. Šeimos teisė. 3.161 str. Internetinė prieiga: <https://www.lrvalstybe.lt/istatymai/straipsnis/3161-straipsnis-vaiku-teises>
  56. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl 1951 m. Konvencijos dėl pabėgėlių statuso bei 1967 m. Protokolo dėl pabėgėlių statuso ratifikavimo, (Lietuvos Respublikos Seimas); 1997 m. sausio 21 Nr. VIII-85, Vilnius.
  57. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas Dėl neformaliojo vaikų švietimo programų finansavimo ir administravimo tvarkos aprašo ratvirtinimo 2022 m. sausio 10 d. Nr. V-46, Vilnius
  58. Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvoje, integracijai tvarkos aprašas, 2004-10-21. Įsak. Nr. A1-238, Vilnius.
  59. Lindström, M. (2008), „Social Capital, Anticipated Ethnic Discrimination and Self-Reported Psychological Health: A Population-Based Study“, *Social Science & Medicine*, 66, 1 – 13.
  60. Lynn McBrien J. (2011) The importance of context: Vietnamese, Somali, and Iranian refugee mothers discuss their resettled lives and involvement in their children’s schools, *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 41:1, 75-90, DOI: 10.1080/03057925.2010.523168
  61. Lundy, L. (2007) ‘Voice’ is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child, *British Educational Research Journal*.
  62. Luobikienė, I. (2008). *Socialinių tyrimų metodika* (6-oji laida). Kaunas: Technologija.
  63. Machalek, R., Martin, W. M., (2015). *Sociobiology and Sociology: A New Synthesis; International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition)
  64. Major, J., Wilkinson, J., Langat, K., & Santoro, N. (2013). Sudanese young people of refugee background in rural and regional Australia: Social capital and education success. *Australian and International Journal of Rural Education*, 23(3), 95–105.
  65. Matonytė I. (2004) „Socialinis kapitalas: nuo mokslinių tyrimo perspektyvų prie empirinių pastebėjimų. Gero valdymo klausimas“, *Sociologija*.

66. Mosselson, J. (2006). Roots & routes: A re-imagining of refugee identity constructions and the implications for schooling. *Current Issues in Comparative Education*, 9 (1), pp. 20-29
67. Murray, K. E. (2010). Sudanese perspectives on resettlement in Australia. *Journal of Pacific Rim Psychology*, 4(1), 30–43.
68. Naginevičienė L. S. (2010). *Profesinė komunikacija*. Kaunas: Technologija.
69. Nuzula, Z., & Suryono, Y. (2020, September). Management of Nonformal Education Programs in The Community Learning Center (CLC) of Bantul Regency Management of Equality Education Program. In *Proceedings of the 4th International Conference on Learning Innovation and Quality Education* (pp. 1-3).
70. Palaiologou, N., Fountoulaki, G., & Lontou, M. (2019). Refugee education in Greece: Challenges, needs, and priorities in non-formal settings—An intercultural approach. In *Intercultural and Interfaith Dialogues for Global Peacebuilding and Stability* (pp. 165-197). IGI Global.
71. Pérez, K. M., & Salgado, M. M. (2018). ‘Unaccompanied’ minors? Accompanied foreign minors, families and new technologies. *Journal of International Migration and Integration*, 20, 1– 16.
72. Puodžiūnas V. (2013). *Viešosios komunikacijos ir inovacijos vadovėlis*. Klaipėda: Viešoji įstaiga Socialinių mokslų kolegija.
73. Putnam, R. D. (1993) *Making democracy work: civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
74. Putnam, R. D. (1995) ‘Bowling alone: America’s declining social capital’, *Journal of Democracy*, 6(1)
75. Putnam, R. D. (2000) *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.
76. Ritchie, J., & Lewis, J. (2003). *Qualitative Research Practice—A Guide for Social Science Students and Researchers*. London, Thousand Oaks, CA: Sage Publications Ltd.
77. Ruškus, J., Žvirdauskas, D., Stanišauskienė, V., (2009). *Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai*. Vilnius
78. Santoro, N. (2012). —I really want to make a difference for these kids but it’s just too hard!: One Aboriginal teacher’s experiences of moving away, moving on and moving up. *International Journal of Qualitative Studies in Education*. DOI: 10.1080/09518398.2012.724466
79. Selcuk R. Sirin & J. Lawrence Aber (2018). Increasing understanding for syrian refugee children with empirical evidence, *Vulnerable Children and Youth Studies*, 13:1, 1-6, DOI: 10.1080/17450128.2017.1409446

80. Silverman, D. (2011). *Doing Qualitative Research*. London: Sage.
81. Strang, A., & Ager, A. (2010). Refugee integration: emerging trends and remaining agendas. *Journal of Refugee Studies*, 23(4), 589-607. doi: 10.1093/jrs/feq046
82. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos elektroninis puslapis. Prieiga per internetą: <https://smsm.lrv.lt/mobile/web/lt/smm-svietimas/svietimas-neformalusis>
83. Tacon, R. (2021). *Social Capital and Sport Organisations* (1st ed.). Routledge.
84. Thommessen, S. and Todd, B. (2018). How do refugee children experience their new situation in England and Denmark? Implications for educational policy and practice. *Children and Youth Services Review*, 85, pp. 228-238. doi: 10.1016/j.chilyouth.2017.12.025
85. Waldron, V. R., Kloeber, D., Goman, C., Piemonte, N., & Danaher, J. (2014). How parents communicate right and wrong: A study of memorable moral messages recalled by emerging adults. *Journal of Family Communication*, 14, 374–397.
86. Walsh, S.D., Kolobov, T. and Harel-Fisch, Y. (2018), „Social Capital as a Moderator of the Relationship Between Perceived Discrimination and Alcohol and Cannabis Use Among Immigrant and Non-immigrant Adolescents in Israel“, *Frontiers in Psychology*, 9, 1556.
87. Woods, A. (2009). Learning to be literate: Issues of pedagogy for recently arrived refugee youth in Australia. *Critical Inquiry in Language Studies*, 6 (1–2), pp. 81-101
88. Žalimienė, L., Lazutka, R., Skučienė, D., Aidukaitė, J., Kazakevičiūtė, J., Navickė, J., & Ivaškaitė-Tamošiūnė, V. (2009). Socialinio teisingumo rodikliai švietime. Mokslinio tyrimo ataskaita.
89. Žibas, K. (2013). Lietuvoje prieglobstį gavusių užsieniečių socialinės integracijos tyrimas. Vilnius
90. Žibas, K. (2013). Prieglobstis Lietuvoje: teisiniai ir sociologiniai aspektai. *Ethnicity Studies/Etniskumo Studijos*, (1).
91. Žydžiūnaitė V. (2012). Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos vertinimo modelis (įrankis). Monografija. Vilnius: VšĮ „Sorre“ .
92. Žydžiūnaitė, V. Sabaliauskas, S. (2017). Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai. Vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius.

PRIEDAI

Priedas: 1

3 lentelė. Kategorija „Vaiko dalyvavimo neformalaus švietimo veiklose priežastis ir nauda”

Subkategorija	Interviu kalba (Įrodantis teiginys)	Vertimas (Įrodantis teiginys)	Dažnumas
Kalbos tobulinimas	<p><...> know about the language. Like learn the language <...> I7</p> <p><...> talking Lithuanian on the six months ... son very quickly talking six months <...> I1</p> <p><...> it is very good that they will learn the language very soon, because there will be Lithuanian, Lithuanian teachers, Lithuanian children <...> I4</p> <p><...> this is very difficult for the children to not understand the language and their environment. So it's the non education activity will help them <...> I4</p> <p><...> Ну, вполне возможно, будет немножко больше практика именно в литовском языке <...> I5</p>	<p><...> žinoti apie kalbą. Kaip išmolti kalbą <...> I7</p> <p><...> prakalbo lietuviškai per šešis mėnesius,... sūnus labai greitai prakalbo <...> I1</p> <p><...> labai gerai, kad jie labai greitai išmoks kalbą, nes bus lietuvių, lietuvių mokytojų, lietuvių vaikų <...> I4</p> <p><...> vaikams labai sunku nesuprasti kalbos ir aplinkos. Taigi, neformalaus švietimo veikla padės jiems <...> I4</p> <p><...> visai gali būti, kad bus šiek tiek daugiau praktikos lietuvių kalba <...> I5</p>	5
Nauji draugai	<p><...> maybe met another kids <...> I7</p> <p><...> join more friends <...> I1</p> <p><...> because they can find them, I mean the new friends and they can familiar with the many activities <...> I3</p> <p><...> мне кажется, это и</p>	<p><...> galbūt sutiktų kitų vaikų <...> I7</p> <p><...> sutikti daugiau draugų <...> I1</p> <p><...> nes jie gali juos rasti, turiu omenyje naujus draugus ir jie gali susipažinti su daugybe veiklų <...> I3</p> <p><...> man atrodo, kad tai yra papildomi</p>	5

	<p>дополнительные люди для общения, и круг общения тоже другой получается <...> I5</p> <p><...> есть возможность общения с другими детьми <...> I8</p>	<p>žmonės, su kuriais galima bendrauti, ir taip pat sukuriamas kitoks socialinis ratas <...> I5</p> <p><...> yra bendravimo galimybė su kitais vaikais <...> I8</p>	
<p>Bendras vaiko vystymasis (kūrybiškumas, fizinė veikla, intelektas)</p>	<p><...> Music, swimming, because I want ma children grow up comfortably and will broad their mind <...> I6</p> <p><...> Очень гиперактивный, ему надо физический спорт <...> I2</p> <p><...> Я бы хотела чтобы это было творчество, это музыка, театр, рисование, что угодно это физическая нагрузка и конечно же это мозги - это шахматы или что то такое. Мне хотелось бы эти три направления <...> I2</p> <p><...> чтобы просто эмоционально какой то интеллект у него был <...> I2</p> <p><...> расширяет во многом свой кругозор <...> I8</p>	<p><...> Muzika, plaukimas, nes aš noriu, kad mano vaikai augtų patogiai ir plėstų savo žinias <...> I6</p> <p><...> Labai hyper aktyvus, jam reikia fizinio sporto <...> I2</p> <p><...> Norėčiau, kad tai būtų kūryba, tai muzika, teatras, piešimas, bet kokio fizinė veikla ir, žinoma, smegenys - šachmatai ar kažkas panašaus. Norėčiau, kad šios trys sritys <...> I2</p> <p><...> kad tiesiog emociškai jis turėtų tam tikrą intelektą <...> I2</p> <p><...> daug kame praplečia savo akiratį <...> I8</p>	5
<p>Ugdomas pasitikėjimas, nauji patyrimai</p>	<p><...> it helps them to get self confidence, learning new things. Participate in different activities <...> I6</p> <p><...> в следующий раз пойдём в другое место <...> I8</p>	<p><...> padeda įgyti pasitikėjimo savimi, išmokti naujų dalykų. Dalyvauti įvairioje veikloje <...> I6</p> <p><...> kitą kartą eime į kitą vietą <...> I8</p>	2
<p>Geresnės ateities siekimas</p>	<p><...> because I wanna ma children grow up comfortably and will broad their mind and will have a better future <...> I6</p>	<p><...> nes aš noriu, kad mano vaikai augtų patogiai ir plėstų žinias ir turėtų geresnę ateitį <...> I6</p>	6

	<p><...> They can be better, because in your country, as you know, they have the good student and they have better job, and education, and they have knowledge <...> I3</p> <p><...> And in here they can easily study and continue their education. But in in here, they have a comfort stable <...> I3</p> <p><...> It's very useful and it's have can help to grow better <...> I3</p> <p><...> in this activity improve the children and grew the children and make good picture in the mind of the children <...>I3</p>	<p><...> Jie gali būti geresni, nes jūsų šalyje, kaip žinote, yra gerų studentų, jie turi geresni darbą, išsilavinimą ir žinių <...> I3</p> <p><...> Čia jie gali lengvai mokytis ir tęsti mokslus. Bet čia jie turi stabilų komfortą <...>I3</p> <p><...> Tai labai naudinga ir gali padėti geriau augti <...> I3</p> <p><...> ši veikla padeda vaikams tobulėti, augti ir susidaryti gerą vaizdą vaikų sąmonėje <...>I3</p>	
Geresnė sveikata	<p><...Its improves mental and physical health of the child <...> I6</p> <p><...> Он очень спортивный, его брали во все спортивные школы <...> I5</p>	<p><...> Tai gerina vaiko psichinę ir fizinę sveikatą <...> I6</p> <p><...> Jis labai sportiškas, jį ėmė į visas sporto mokyklas <...> I5</p>	2
Padeda integruotis	<p><...> help them a lot for integration of the country <...> I6</p> <p><...> she learn about culture, about life, about everything<...> I7</p> <p><...> ребенок социализироваться <...> I8</p> <p><...> ребенок не оторван от той, скажем так, мирной жизни, которая у нее была <...> I8</p>	<p><...> labai padeda jiems integruotis į šalį <...> I6</p> <p><...> ji sužino apie kultūrą, gyvenimą, apie viską <...> I7</p> <p><...> vaikas socializuojasi <...> I8</p> <p><...> vaikas neatitrauktas nuo to, sakykim, taikaus gyvenimo, koks pas ją buvo <...> I8</p>	4
Gera	<p><...> have good services for</p>	<p><...> čia teikiamos geros paslaugos mano</p>	2

švietimo sistema	<p>learning of my children, because in my country and especially in my provinces, the level of education is low <...> I3</p> <p><...> here is more education and more care for the children <...> I4</p>	<p>vaikams mokytis, nes mano šalyje, o ypač mano provincijoje, švietimo lygis yra žemas <...> I3</p> <p><...> čia yra daugiau ugdymo ir rūpinimosi vaikais <...>I4</p>	
Geros emocijos	<p><...> It was very enjoyable and what it was very good for them. They were they was very happy <...>I3</p> <p><...> feel very happy because it is good <...> I4</p> <p><...> с удовольствием в этом участвует, потому что дома мы были очень активными людьми <...> I8</p>	<p><...> Tai buvo labai malonu ir jiems labai naudinga. Jie buvo labai laimingi <...>I3</p> <p><...> jaučiuosi labai laiminga, nes tai yra gerai <...>I4</p> <p><...> su malonumu tame dalyvauja, nes mes namuose buvome labai aktyvūs žmonės <...> I8</p>	3
Naujos žinios	<p><...> It was a good time, because my children have the same drawing picture in the museum and they're making some mask <...> I3</p> <p><...> the responsible of the museum say to me, we have a special celebration for fighting the winter season and we celebrate the spring season. We put the mask on the face <...> I3</p> <p><...> they learn a lot of things, like how to take the pencil, how to draw, how to write. They understand the capital and the language also <...> I4</p> <p><...> they will become very familiar with the the environment of the Lithuania <...>I4</p> <p><...> it will be very benefit</p>	<p><...>Tai buvo geras laikas, nes mano vaikai piešė piešinių muziejuje ir darė kaukes<...> I3</p> <p><...> Muziejaus atsakingi darbuotojai man sako, kad turime specialią šventę, skirtą kovai su žiemos sezonu, ir švenčiame pavasario sezoną. Mes užsidedame kaukę ant veido. <...> I3</p> <p><...> jie išmoksta daug dalykų, pavyzdžiui, kaip paimti pieštuką, kaip piešti, kaip rašyti. Jie taip pat supranta raides ir kalbą <...> I4</p> <p><...> jie gerai susipažins su Lietuvos aplinka <...> I4</p> <p><...> jiems tai bus labai naudinga, nes jie greitai išmoks kalbą, taip pat sužinos apie</p>	7

	<p>for them, for the to learn the language very soon and also about the culture and environment, they will become very similar <...> I4</p> <p><...> возможность увидеть, скажем так, и вашу культуру, и ваши знания <...> I8</p> <p><...> новые знания, новые интересы она может здесь открыть <...> I8</p>	<p>kultūrą ir aplinką, taps labai panašūs <...> I4</p> <p><...> galimybė pamatyti, sakykim taip, ir jūsų kultūrą, ir jūsų žinias <...> I8</p> <p><...> naujos žinios, naujus pomėgius ji gali čia atrasti <...> I8</p>	
--	--	--	--

4 lentelė. Kategorija „Vaiko nedalyvavimo neformalaus švietimo veiklose priežastis”

Subkategorija	Interviu kalba (Įrodantis teiginys)	Vertimas (Įrodantis teiginys)	Dažnumas
nuovargis	<p><...> after school maybe finishing six o'clock he come to eat and sleeping, and relaxing at our home, after that he say „no mama I can't go outside and tired very tired“ <...>I1</p>	<p><...> po pamokų mokykloje, gal baigiantis šeštai valandai, jis ateina valgyti, miega ir ilsisi mūsų namuose, po to sako: „Ne, mama, aš negaliu eiti į lauką ir labai pavargau“ <...> I1</p>	1
netinkamas laikas, vieta	<p><...> all day in kindergarten <...> I7</p> <p><...> Other days, Saturday Sunday we will go out, but other days not <...> I1</p> <p><...> Если ему очень нравится, не подходит по времени, у нас получается он же в саду до 5:30. Музыка у него в 6, 2 раза в неделю. Пойти в него и подготовка к школе тоже 2 раза в неделю. Каждый вечер после сада у нас уже есть урок <...> I2</p> <p><...> said this is a very long ... place it is the center and every Saturday and Sunday</p>	<p><...> visą dieną darželyje <...> I7</p> <p><...> Kitomis dienomis, šeštadienį, sekmadienį, mes eisime, bet kitomis dienomis ne <...> I1</p> <p><...> Jei jam labai patinka, jis netelpa į laiką, mes jį vedame į darželį iki 17:30. Du kartus per savaitę 6 val. jis mokosi muzikos. Pasiruošimas į mokyklą taip pat 2 kartus per savaitę. Kiekvieną vakarą po darželio jau turime pamoką.<...> I2</p> <p><...> sakė, kad tai labai ilgai ... vieta centre ir kiekvieną šeštadienį ir</p>	9

	<p>we cannot take our <...> I4</p> <p><...> нам было неудобно туда возить <...> I5</p> <p><...> То есть чтобы это было как можно ближе к дому, чтобы чтобы дети могли сами организовывать себе вот этот процесс <...>I5</p> <p><...> насчет кружков для меня было очень важный пункт, чтоб это было рядом и доступно <...> I5</p> <p><...> после школы мы можем поучаствовать только на выходные <...> I8</p> <p><...> в рабочие дни мы приходим домой около 06:00, а уже все остальные практически заняты кружки <...> I8</p> <p><...> потому что там график участия получается с 2 часов дня до половины пятого. А у меня не получается. <...> I8</p>	<p>sekmadienį negalime vežti savo <...> I4</p> <p><...> mums buvo nepatogu ją ten vežioti <...> I5</p> <p><...> kad jis būtų kuo arčiau namų, kad vaikai galėtų patys organizuoti šį procesą.<...> I5</p> <p><...> dėl būrelių man buvo labai svarbus punktas, kad jie būtų arti ir prieinami <...> I5</p> <p><...> po mokyklos mes galime dalyvauti tik pailsio dienomis (savaitgaliais) <...> I8</p> <p><...> darbo dienomis grįžtame namo apie šeštą, o visi likę būreliai praktiškai užimti <...> I8</p> <p><...> todėl, kad ten dalyvavimas gaunasi nuo antros valandos dienos iki pusės penkių. O man nesigauna <...></p>	
<p>Stigma dėl skirtingos kultūros</p>	<p><...> Son play football... „Boy didn't accept me. Is black is problem?!“ Yeah school do the same child talking, my children talk: „mama they asked me black why black?“ „I say black is not problem... Your mind is clear, all clear, no black is not problem“ ... Is the problem is white or black... Yeah it's culture problem here” <...> I1</p> <p><...> Then I am asking why</p>	<p><...> Sūnus žaidžia futbolą... "Berniukas manęs nepriėmė. Ar juoda yra problema?!" Taip, mokykloje vyksta toks vaikų kalbėjimas, mano vaikas sako: "Mama, jie klausė manęs, kodėl juodaodis?" "Aš sakau, kad juoda nėra problema... Tavo protas švarus, viskas švaru, ne juoda nėra problema" ... Ar problema yra balta ar juoda... Taip, čia kultūros problema" <...> I1</p> <p><...> Tada aš klausiu, kodėl tu verki. Ji</p>	<p>3</p>

	<p>you are crying. She is saying that because I don't know their language. They are not playing with me <...> I4</p> <p><...> хочет, конечно, такой жизни, которая была у нее дома <...> I8</p>	<p>sako, nes nemoku jų kalbos. Jie su manimi nežaidžia <...> I4</p> <p><...> nori, žinoma, tokio gyvenimo, koks buvo pas ją namuose <...></p>	
Nežinojimas apie neformalų švietimo veiklą	<p><...> I don't know about. I didn't heard <...> I7</p> <p><...> about the informal activity, actually, we didn't know. But we are interesting to participate this activity <...> I3</p> <p><...> да мы не знаем куда <...> I8</p>	<p><...> Nežinau apie tai. Nesu girdėjęs. <...> I7</p> <p><...> apie neformalią veiklą, tiesą sakant, nežinojome. Bet mums būtų įdomu dalyvauti šioje veikloje <...> I3</p> <p><...> tai mes nežinome kur <...> I8</p>	3
Nėra pagalbos iš socialinės organizacijos	<p><...> they are responsible for us ... they should give us like advices about this activity <...> I7</p> <p><...> they do not do anything, like not helping us and not think about it <...> I7</p> <p><...> we don't have any informal activity, because we know we didn't know any person or any company, or any organization that helps us <...> I3</p>	<p><...> jie yra atsakingi už mus... jie turėtų duoti mums patarimų apie šią veiklą <...> I7</p> <p><...> jie nieko nedaro, pavyzdžiui, nepadedą mums ir apie tai negalvoja <...> I7</p> <p><...> neužsiima jokia neformalia veikla, nes žinote, nes nežinome jokio asmens, jokios įmonės ar organizacijos, kuri mums padėtų <...> I3</p>	3

5 lentelė. Kategorija „Neformalaus švietimo prieinamumas, patirtys”

Subkategorija	Interviu kalba (Įrodantis teiginys)	Vertimas (Įrodantis teiginys)	Dažnumas
Kalbos barjerai	<...> I don't know where. I want him to go in some actives or playing and or studying, is a problem language <...> I1	<...> Nežinau, kur. Noriu, kad jis eitų į kai kurias veiklas arba žaisti, arba mokytis, yra problema – kalba <...> I1	9

	<p><...> тяжело знаете почему, потому что вся основная информация в фейсбуке на литовском <...> I2</p> <p><...> The main problem is communication with the people or community or other employers that we want to work. Because we don't speak lit Lithuanian language <...>I3</p> <p><...> Получается, что язык / язык мешает <...> I5</p> <p><...> потому что сайты на литовском, я к сожалению пока не владею языком <...> I5</p> <p><...> пока как бы, видимо, есть проблемы. То есть / сейчас средни ходит в / на футбол и там литовско говорящий тренер <...> I5</p> <p><...> Если бы я, допустим, знала ваш язык родной, то мне было бы намного проще <...> I8</p> <p><...> ваши преподаватели, рассчитанные на знание родного языка. Вот в этом есть, скажем так, небольшая проблема языкового барьера <...> I8</p> <p><...> Если бы мы язык знали больше, то возможностей посещать различные кружки и мероприятия у нас было бы больше <...> I8</p>	<p><...> sunku žinote kodėl, nes visa pagrindinė informacija "Facebook" tinkle pateikiama lietuvių kalba <...>I2</p> <p><...> Pagrindinė problema - bendravimas su žmonėmis, bendruomene ar kitais darbdaviais, su kuriais norime dirbti. Nes mes nemokame lietuvių kalbos <...> I3</p> <p><...> Pasirodo, kad kalba / kalba trukdo <...> I5</p> <p><...> nes svetainės yra lietuvių kalba, aš deju, kol kas nemoku kalbos <...> I5</p> <p><...> kol kas yra matyt problemų. Noriu pasakyti, kad dabar vidurinis vaikas lanko futbolą ir ten yra lietuviškai kalbantis treneris <...> I5</p> <p><...> Jeigu aš, tarkim, žinočiau jūsų kalbą, tai man būtų daug paprasčiau <...> I8</p> <p><...> jūsų dėstytojai, numatyti gimtosios kalbos žinojimui. Vat tame yra, tarkim, nemaža kalbos barjero problema <...> I8</p> <p><...> Jei geriau mokėtume kalbą, turėtume daugiau galimybių lankyti įvairius būrelius ir užsiėmimus <...> I8</p>	
Intern etas	<p><...> Lithuanian more studying online and yeah want to study all every Saturday or Sunday <...> I1</p> <p><...> еще у него подготовка к школе сейчас началась онлайн это русские белорусские ребята. Они же IT. Они же английский <...> I2</p> <p><...> тяжело знаете почему, потому что вся основная информация в фейсбуке на литовском <...> I2</p>	<p><...> Lietuvių daugiau studijuoja internetu ir nori mokytis kiekvieną šeštadienį arba sekmadienį <...> I1</p> <p><...> dar pas jį dabar prasidėjo pasiruošimas mokyklai internetu, tai rusų baltarusų jaunuoliai. Jie ir IT. Jie ir anklų kalbą <...> I2</p> <p><...> sunku žinote kodėl, kad visa pagrindinė informacija "Facebook" tinkle pateikiama lietuvių kalba</p>	7

	<p><...> Сначала мне было проблематично найти кружок по футболу, потому что сайты на литовском <...> I5</p> <p><...> we was studying the language in the Zoom <...>I4</p> <p><...> есть такая группа X и в Фейсбуке. Это общедоступные ссылки. Я захожу туда и смотрю. Есть там в Вайбере. У нас есть там группа тоже <...> I8</p> <p><...> информации я нахожу в соцсетях <...> I8</p>	<p><...>I2</p> <p><...> Iš pradžių man buvo sunku susirasti futbolo klubą, nes svetainės yra lietuvių kalba <...> I5</p> <p><...> mes mokinomės kalbos per Zoom <...> I4</p> <p><...> yra tokia grupė ir facebook'e. Tai viešai prieinamos nuorodos. Užeinu ten ir ieškau. Yra ten "Viber". Ten taip pat turime grupę <...> I8</p> <p><...> informacijos randu socialiniuose tinkluose <...> I8</p>	
Viskas kainuoja	<p><...> need help, because it's hard for us financially <...> I6</p> <p><...> Какие то дополнительные за отдельную плату. За 4 евро занятия. Танцы он ходит, каратэ и английский по моему. Я плачу по 12 евро в месяц каждый. Дополнительно <...> I2</p> <p><...> Besides our education, we want to get the job because, we need to money to continue and have the better job <...> I3</p> <p><...> In here unfortunately, due to jobless and no enough money, we cannot provide all the things for them <...> I3</p> <p><...> Now, I have a lot of financial problem. I am not working. I am still in at home <...> I4</p> <p><...> Смотря какая оплата, если бы оплата была доступна <...>I8</p> <p><...> я бы платила, пусть она ходит, если ей это интересно, я готова оплачивать это <...> I8</p>	<p><...> reikalinga pagalba, nes mums sunku finansiškai <...> I6</p> <p><...> Viskas už papildomą mokestį. Už 4 eurus už klasę. Jis lanko šokius, karatė ir, manau, anglų kalbą. Kiekvieną mėnesį moku po 12 eurų. Papildomai <...> I2</p> <p><...> Be išsilavinimo, norime gauti darbą, nes mums reikia pinigų, kad galėtume tęsti mokslus ir turėti geresnį darbą <...> I3</p> <p><...> Deja, dėl bedarbystės ir pinigų trūkumo negalime jiems aprūpinti visų dalykų <...> I3</p> <p><...> Dabar turiu daug finansinių problemų. Nedarbu. Vis dar esu namuose <...> I4</p> <p><...> Žiūrint koks mokestis, jeigu mokestis būtų prieinamas <...> I8</p> <p><...> aš mokėčiau, tegu ji vaikšto, jeigu jai tai patinka, aš pasirengusi apmokėti tai <...> I8</p>	7

Sunku mai bandanti pasiekti neformalus švietimo veiklas	<p><...> It's not easily accessible <...> I6</p> <p><...> предоставляются скажем так, в мое рабочее время, а так как ей 10 лет, и я не могу одну ее отпускать ехать по городу... такая небольшая ограниченность <...> I8</p> <p><...> это было все более доступным и в более широком спектре, то здесь немножко мы ограничены именно знанием языка <...> I8</p>	<p><...> sunkiai pasiekama <...> I6</p> <p><...> siūlomi galima sakyti mano darbo metu, o kadangi jai dešimt metų ir aš negaliu jos vienos paleisti važiuoti per miestą... toks nedidelis apribojimas <...> I8</p> <p><...> tai buvo labiau pasiekama ir labiau platesniu spektru, tai čia mes truputį suvaržyti dėl kalbos nežinojimo <...> I8</p>	3
---	---	---	---

6 lentelė. Kategorija „Informacija apie neformalųjį švietimą“

Subkategorija	Interviu kalba (Įrodantis teiginys)	Vertimas Įrodantis teiginys	Dažnumas
Socialine darbuotoja (socialinės paramos organizacija)	<p><...> If some persons like to help us in this cases, it should be fine should be better <...> I7</p> <p><...> помог найти юрист из X очень помог потому что я вообще не понимала как <...> I2</p> <p><...> и у волонтеров я спрашиваю куда там можно пойти <...> I8</p>	<p><...> Jei atsirastų asmenų, kurie norėtų mums padėti šiais atvejais, būtų puiku, būtų lengviau <...> I7</p> <p><...> X (NVO organizacija) teisininkas man labai padėjo, nes nesupratau kaip <...> I2</p> <p><...> ir pas savanorius klausiu kur ten galima nueiti <...> I8</p>	3
Savarankiškai	<p><...> found it with my husband <...> I6</p> <p><...> I don't like to ask ... I don't like to disturb them. Only I want to go alone and do something <...> I1</p> <p><...> я не стесняюсь просить помощи <...> I2</p> <p><...> Я связалась с тренером <...> I5</p>	<p><...> radome kartu su vyru <...> I6</p> <p><...> Aš nemėgstu prašyti... Aš nemėgstu jų trukdyti. Tiktai noriu eiti viena ir daryti kažką <...> I1</p> <p><...> aš nesigėdinu prašyti pagalbos <...> I2</p> <p><...> aš susisiečiau su treneriu <...> I5</p>	3
Draugai,	<...> now helping, yra	<...> dabar padeda, yra draugė <...> I1	6

artima aplinka	<p>friend <...> I1</p> <p><...> Соседка <...> I2</p> <p><...> one of my friends, she is from Afghanistan, she asked me to bring children. And we went to visit some museums <...>I3</p> <p><...> From our office. The woman my teacher <...> I4</p> <p><...> учительница сказала да, хорошо, я узнаю у нашего учителя физкультуры <...> I5</p> <p><...> люди очень гостеприимные, многие стараются помочь и предлагают там различные кружки и все остальное <...> I8</p>	<p><...> Kaimynė <...> I2</p> <p><...> viena mano draugė, ji yra iš Afganistano, paprašė manęs atvežti vaikus. Ir mes nuėjome aplankyti kelių muziejų <...> I3</p> <p><...> Iš mūsų biuro. Moteris, mano mokytoja <...> I4</p> <p><...> mokytoja pasakė, taip gerai aš sužinosiu pas mūsų fizinio lavinimo mokytoją <...> I5</p> <p><...> žmonės labia svetingi, daugelis stengiasi padėti, siūlo įvairius būrelius ir kitus dalykus <...> I8</p>	
----------------	--	---	--

7 lentelė. Kategorija „Motinos ir vaiko pasirinkimo galimybės ir požiūris dėl neformalaus švietimo veiklų“

Subkategorija	Interviu kalba (Įrodantis teiginys)	Vertimas Įrodantis teiginys	Dažnumas
Motinos sprendimas dėl NŠV	<p><...> It's my Choise <...> I6</p> <p><...> I want her to learn everything <...> I7</p> <p><...> обсуждали, мы говорили, что обязательно должны быть какие то тренировки <...> I5</p>	<p><...> Tai mano pasirinkimas <...> I6</p> <p><...> Noriu, kad ji viską išmoktų <...> I7</p> <p><...> diskutavome, mes kalbėjome, kad būtinai turi būti kokios nors treniruotės <...> I5</p>	3
Atsižvelgiant į vaiką	<p><...> what she should like do <...> I7</p> <p><...> еще чегонибудь хочет, сказал, что еще надо <...> I5</p>	<p><...> ką ji mėgtų daryti <...> I7</p> <p><...> nori kažko kito, sako, kad jam reikia daugiau <...> I5</p>	7

	<p><...> договорились, что он ходит в бассейн <...> I5</p> <p><...> ты нам скажешь, какие <...> I5</p> <p><...> спросили чего ты хочешь? Он сказал, что "я хочу футбол <...> I5</p> <p><...> выбор конечно не мой, потому что это ей должно быть интересно, это она будет этим заниматься <...> I8</p> <p><...> это ее выбор должен быть <...> I8</p>	<p><...> susitarėme, kad jis eis į baseiną <...> I5</p> <p><...> tu mums pasakysi kokius <...> I5</p> <p><...> paklausėme ko tu nori? Jis pasakė, kad „aš noriu į futbolą“ <...> I5</p> <p><...> pasirinkimas žinoma ne mano, nes jai turi būti įdomu, tai ji tuo užsiims <...> I8</p> <p><...> tai turi būti jos pasirinkimas <...> I8</p>	
Teigiamas požiūris neformalaus švietimo veiklas Lietuvoje	<p><...> I think its good <...> I6</p> <p><...> Положительных сторон очень много <...> I8</p> <p><...> на это смотрю очень положительно <...> I8</p> <p><...> очень много позитивных моментов во всем этом <...> I8</p>	<p><...> manau tai gerai <...> I6</p> <p><...> teigiamų pusių labai daug <...> I8</p> <p><...> į tai žiūriu labai teigiamai <...> I8</p> <p><...> visa tai turi daug teigiamų momentų <...> I8</p>	4
Logistikos svarba	<p><...> where is will be near my home <...> I7</p> <p><...> No, no, no problem. We can go to the bus <...> I3</p> <p><...> Туда, допустим, ты сама приедешь, а назад я могу тебя уже забирать <...> I8</p> <p><...> нашла кружок по танцам на выходные, но она говорит... мне далеко</p>	<p><...> kur bus netoli mano namų <...> I7</p> <p><...> Ne, ne, ne problema. Mes galime vykti autobusu <...> I3</p> <p><...> Tenai, tarkim, tu nuvažiuosi pati, o atgal aš jau galėsiu tave pasiimti <...> I8</p> <p><...> radau šokių būrelį savaitgalį, bet ji sako... man toli važinėti, aš nenoriu <...> I8</p>	4

	ездить, я не хочу <...> I8	
--	----------------------------	--

8 lentelė. Kategorija „Vaiko ir motinos santykiai, ryšys, veiklos kartu“

Subkategorija	Interviu kalba (Įrodantis teiginys)	Vertimas Įrodantis teiginys	Dažnumas
Bendros mamos ir vaiko veiklos	<p><...> She really like to help me. Now she's saying...: „So I will help you to maybe to cook sometime”. I7</p> <p><...> sometimes I'm learning her to mathematic <...> I7</p> <p><...> все вместе делаем. Мы с ним готовим блины готовим, вместе играем, играем в шахматы, ... танцуем так танцуем, в душ значит душ. Мы все вместе делаем <...> I2</p> <p><...> and also they have sometimes I work with them role play. For example... daughter want to ask me "I have a doctor, I want to check you" <...> I3</p> <p><...> I'm drawing a drawing with them. And some playing with them <...> I4</p> <p><...> I'm showing them that you draw like this, you do like this, you color like this, and then after with try <...> I4</p> <p><...> I'm reading with them and studying with them <...> I4</p> <p><...> I am take out them for going with them in park</p>	<p><...> Ji tikrai mėgsta padėti man. Dabar ji sako...: „Gal kada nors padėsiu tau gaminti maistą“. <...> I7</p> <p><...> kartais aš ją mokinu matematikos <...> I7</p> <p><...> viską darome kartu. Kartu kepame blynus, kartu žaidžiame, žaidžiame šachmatais, ... mes šokame, vadinasi šokame, į dušą reiškias į dušą. Mes viską darome kartu <...> I2</p> <p><...> taip pat kartais su jais žaidžiame vaidmenų žaidimus. Pavyzdžiui, dukra nori manęs paklausti: "Aš esu gydytoja, noriu tave patikrinti" <...> I3</p> <p><...> Su jais piešiu piešinius. Ir kai kada žaidžiu su jais <...>I4</p> <p><...> Aš jiems rodu, kad jūs pieškite taip, darykite taip, spalvinkite taip, o po to pabando <...>I4</p> <p><...> Kartu su jais skaitau ir mokausi <...>I4</p> <p><...> Aš juos išvedu ir einame į parką ir lankome vietas <...> I4</p>	9

	<p>and visiting these places <...> I4</p> <p><...> Мы очень много проводим время, с ней мы гуляем по городу <...> I8</p>	<p><...> Daug laiko praleidžiame kartu, su ja vaikštome po miestą <...> I8</p>	
<p>Laikomasi savo kultūros ir kalbos</p>	<p><...> helping her to learn Arabic language <...> I7</p> <p><...> I like to play with the children or to be with the children I really like because we are far from our relatives and from families from Afghanistan <...> I4</p>	<p><...> padedu jai mokintis arabų kalbos <...> I7</p> <p><...> Man patinka žaisti su vaikais arba būti su vaikais. Man labai patinka, nes esame toli nuo giminių ir šeimų iš Afganistano <...> I4</p>	2
<p>Bendraujama su aplinka</p>	<p><...> free time some time go to outside and friend come <...> I1</p> <p><...> yra an Lithuanian, sorry have a Lithuanian people one family and two family Afghanistan <...> I1</p> <p><...> With parents we all comunicate very well and we even visit to each other friendly <...> I6</p> <p><...> была на собрании на родительском <...> I5</p> <p><...> с первого же дня стал общаться с мальчиками, с ребятами в классе <...> I5</p> <p><...> With parents we all comunicate very well and we even visit to each other friendly <...> I6</p> <p><...> So one time I collect the other Afghani children also, and I took my children also and their mother also. We went to the museum and they took the classes</p>	<p><...> laisvu laiku kartais eina į lauką ir draugas ateina <...> I1</p> <p><...> yra lietuviai, atsiprašau turime lietuvių žmonių vieną šeimą ir dvi šeimas afganistaniečių <...> I1</p> <p><...> Su tėvais visi puikiai bendraujame ir net draugiškai lankomės vieni pas kitus <...> I6</p> <p><...> buvau tėvų susirinkime <...> I5</p> <p><...> nuo pirmos dienos pradėjo bendrauti su berniukais, su klasiokais <...> I5</p> <p><...> Su tėvais visi puikiai bendraujame ir net draugiškai lankomės vieni pas kitus <...> I6</p> <p><...> Vieną kartą surinkau kitus afganų vaikus, taip pat pasiėmiau savo vaikus ir jų motiną. Mes nuėjome į muziejų ir jie ėjo į pamokas <...> I4</p>	8

	<p><...> I4</p> <p><...> I have contact with other families <...> I4</p> <p><...> уже есть друзья, она очень много общается <...> I8</p> <p><...> с руководителями мероприятий я общаюсь исключительно, когда привожу ее и когда забираю <...> I8</p> <p><...> У нас есть друзья, которые нас могут пригласить в гости <...> I8</p> <p><...> У них тоже дети такого же возраста, там 12 лет и 10 лет девочка тоже. Мы общаемся <...> I8</p>	<p><...> Aš kontaktuoju su kitomis šeimomis <...> I4</p> <p><...> jau turi draugų, ji labia daug bendrauja <...> I8</p> <p><...> su renginių vadovais bendrauju tik tada, kai ją atvežu ir kai pasiimu <...> I8</p> <p><...> Turime draugų, kurie gali pakviesti mus atvykti į svečius <...> I8</p> <p><...> Jie turi tokio pat amžiaus vaikų, taip pat dvylikametę ir dešimtmetę mergaitę. Mes bendraujame <...> I8</p>	
--	---	--	--

Šaltinis: Sudaryta autorės

Klausimai informantams

Gerbiama XXX,

esu Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Socialinio darbo Magistrantūros studijų studentė Miglė Žukauskė. Rašau magistro baigiamąjį darbą „Prieglobstį Lietuvoje gavusių vaikų dalyvavimas neformalaus švietimo veiklose: motinų požiūriai ir vertinimai“. Jūsų asmeninė patirtis atsakant į esamus klausimus padėtų atlikti tyrimo analizę.

Ačiū už jūsų nuoširdų bendradarbiavimą.

•1 blokas Demografiniai klausimai atspindintys tiriamuosius	
Pagrindinis klausimas	Papildomi klausimai
Papasakokite, prašau, apie savo šeimą.	Iš kokios šalies atvykote? Kiek laiko esate Lietuvoje? Kas sudaro jūsų šeimą? Kiek vaikų auginate? Kokio amžiaus jūsų vaikai?
• 2 blokas Duomenys apie vaikų laisvalaikį ir užimtumą	
Ką jūsų vaikas (-ai) mėgsta veikti laisvalaikiu?	Ką jūsų vaikas (-ai) veikė laisvalaikiu gimtoje šalyje? Pasidalinkite kaip pasikeitė vaiko (-ų) laisvalaikis kai atkeliavo į Lietuvą? Pateikite pavyzdį iš savo patirties.
Ar jūsų vaikas (-ai) dalyvauja neformalaus švietimo veiklose ir kokiose?	

Taip, dalyvauja		Ne, nedalyvauja	
Pagrindinis	Papildomas	Pagrindinis	Papildomas
Papasakokite plačiau kokiose neformalaus švietimo veiklose dalyvauja jūsų vaikas (-ai)?	Ką jūs darėte, kad ištrauktumėte vaiką (-us) į neformalaus švietimo veiklas? Kas paskatino pasirinkti būtent šias veiklas? Sakykite ar tai yra pačio vaiko (-ų) ar jūsų pasirinkimas? Kas konsultavo dėl pasirinkimo galimybių, įvairovės?	Jūsų nuomone dėl kokios priežasties vaikai nedalyvauja neformalaus švietimo veiklose?	Sakykite, tai kad jūsų vaikas (-ai) nedalyvauja neformalaus švietimo veiklose paties vaiko (-ų) ar jūsų pasirinkimas? Ką jūs darėte, kad ištraukti vaiką (-us) į neformalaus švietimo veiklas? Kas konsultavo dėl pasirinkimo galimybių, įvairovės? Ar anksčiau dalyvavo, bet atsisakė? Dėl kokių priežasčių atsisakė?

<p style="text-align: center;">• 3 blokas Informacija apie neformalaus švietimo veiklas.</p>			
<p>Papasakokite ką jūs žinote apie neformalaus švietimo veiklas?</p>	<p>Papasakokite apie patirtis ieškant neformalaus švietimo užimtumo paslaugų. Kaip jūs manote, neformalaus švietimo veiklos aiškiai ir lengvai pasiekiamos? Ar reikėjo kieno nors pagalbos? Ar jos sulaukėte? Papasakokite, kas lėmė neformalaus švietimo veiklos pasirinkimą? Kaip rinkotės – pagal kainą, logistiką, vaiko interesų sritį? Ką manote apie teikiamas vaikų neformalaus švietimo ir užimtumo veiklas Lietuvoje?</p>	<p>Papasakokite ką jūs žinote apie neformalaus švietimo veiklas?</p>	<p>Ar savo gyvenamojoje vietovėje neradote veiklų kurių pageidautumėte? Ar žinote, ką lanko kiti jūsų vaiko amžiaus vaikai? Kaip manote, dėl kokių priežasčių jūsų vaikas (-ai) nedalyvauja neformalaus švietimo veiklose? (pvz. kultūrinių, religinių aspektų, kalbos barjeras ar pan.)</p>
<p style="text-align: center;">• 4 blokas Motinų požiūriai ir vertinimai apie neformalaus švietimo veiklas.</p>			
<p>Jūsų nuomone kokia gaunama nauda iš neformalaus švietimo veiklų?</p>	<p>Jūsų nuomone, kaip jūsų vaikui (-ams) sekasi neformalaus švietimo (užimtumo) veiklose? Kaip jūs manote, vaikui (-ams) patinka dalyvauti neformalaus švietimo užsiėmimuose? Kaip manote jūsų vaikas (-ai) dalyvaudami neformaliame švietime geriau integruojasi Lietuvoje? Jūsų nuomone kokia gaunama nauda iš šių užsiėmimų -leidžia laiką, susiranda draugų, kažko išmoksta?</p>	<p>Jūsų nuomone kokią naudą galėtų gauti jūs arba jūsų vaikas (-ai), jeigu dalyvautų neformalaus švietimo veiklose?</p>	<p>Kaip jus manote, jei jūsų vaikas (-ai) dalyvautų neformalaus švietimo užimtumo veiklose ar jam būtų lengviau susirasti draugų? Atsirastų galimybė prasmingai leisti laiką? Geriau adaptuotis naujoje šalyje?</p>
<p>Kokiu būdu jūs pati įsitraukiate į vaiko (-ų) veiklas?</p>	<p>Kaip dažnai bendraujate su užimtumo vadovu (-ais)? Papasakokite kaip sekasi</p>		

	<p>bendrauti su kitų vaikų tėvais.</p> <p>Sakykite ar stebite užsiėmimus? Sakykite ar jūs palydite/pasitinkate savo vaiką (-us), ar dalyvaujate kartu kokiuose nors užsiėmimuose?</p> <p>Papasakokite kaip jūs jaučiatės įsitraukdama arba neįsitraukdama į vaikų užimtumą?</p>		
--	---	--	--

Pabaigos klausimas:

Iš mano pusės jau visi klausimai, tačiau gal jūs norėtumėte dar kažką pridėti ar papildyti?

Rusų k. vertimas:

Вопросы информаторам

Уважаемая???,

Я Мигле Жукауске, студентка магистратуры философского факультета в Вильнюсском университете. Пишу дипломную работу на тему „Участие детей, получивших убежище в Литве, в мероприятиях неформального образования: взгляды и оценки матерей.”

Ваш личный опыт при ответе на имеющиеся вопросы, помогут проводить исследования, анализа. Спасибо за ваше искреннее сотрудничество.

•1 Демографические вопросы, отражающие информатов	
Главный вопрос	Дополнительные вопросы
Пожалуйста, расскажите нам о вашей семье.	Из какой страны вы прибыли? Как давно вы находитесь в Литве? Кто составляет вашу семью? Сколько у вас детей? Сколько лет вашим детям?
• 2 Данные о детском времяпровождении и занятости	
Чем ваш ребенок/дети любят заниматься в свободное время?	Чем ваш ребенок/дети занимались в свободное время на родине? Поделитесь, как изменилось проведение свободного времени вашего ребенка/детей после приезда в Литву? Приведите пример из собственного опыта.
Участвует ли ваш ребенок/дети в мероприятиях неформального образования и в каких?	

Да, участвует		Нет, не участвует	
Главный	Дополнительный	Главный	Дополнительный
Расскажите нам подробнее о занятиях по неформальному образованию, в которых участвует ваш ребенок (дети)?	Что вы сделали для вовлечения вашего ребенка (детей) в деятельность по неформальному образованию? Что заставило вас выбрать эти занятия? Скажите, пожалуйста, это выбор ребенка (детей) или ваш? Кто посоветовал вам варианты, разнообразие выбора?	Каковы, на ваш взгляд, причины, по которым дети не участвуют в занятиях по неформальному образованию?	Скажите, это выбор вашего ребенка (детей) или ваш выбор - не участвовать в мероприятиях неформального образования? Что вы сделали, чтобы вовлечь вашего ребенка (детей) в мероприятия неформального образования? Кто посоветовал вам варианты, разнообразие

			<p>выбора? Участвовали ли вы в прошлом, но отказались от участия? Каковы были причины отказа?</p>
<p>• 3 Информация о неформальных образовательных занятиях.</p>			
<p>Расскажите, что вы знаете о деятельности неформального образования?</p>	<p>Расскажите нам о своем опыте поиска услуг по занятию в сфере неформального образования. Считаете ли вы занятия по неформальному образованию понятными и легкодоступными? Вам нужна была чья-то помощь? Вам помогли? Расскажите, что повлияло на ваш выбор занятий по программе неформального образования? Как вы выбирали - стоимость, логистика, область интересов ребенка? Что вы думаете о занятиях по неформальному образованию и трудоустройству детей в Литве?</p>	<p>Расскажите, что вы знаете о занятиях в сфере неформального образования?</p>	<p>Нашли ли вы в своем регионе какие-либо мероприятия для детей, которые вы хотели бы видеть? Знаете ли вы, что посещают другие дети вашего возраста вашего ребенка? Как вы думаете, каковы причины, по которым ваш ребенок/дети не участвуют в мероприятиях неформального образования? (например: культурные, религиозные аспекты, языковой барьер и т.д.)</p>
<p>• 4 Мнения и оценки матерей в отношении участия в занятиях по неформальному образованию.</p>			

<p>Каковы, по вашему мнению, положительные стороны деятельности неформального образования?</p>	<p>Как, по вашему мнению, справляется ваш ребенок/дети с занятиями по неформальному образованию? Как вы думаете, насколько вашему ребенку/детям нравится участвовать в занятиях неформального образования? Как, по вашему мнению, ваш ребенок/дети лучше интегрируются в Литве, участвуя в неформальном образовании? Какова, на ваш взгляд, польза от этих занятий - провести время, завести друзей, научиться чему-то?</p>	<p>Как вы думаете, какую пользу вам или вашему ребенку (детям) могло бы принести участие в занятиях неформального образования?</p>	<p>Считаете ли вы, что вашему ребенку (детям) было бы легче найти друзей, если бы он (они) участвовал (участвовали) в занятиях неформального образования? Будет ли это давать им возможность проводить время с пользой? Лучше адаптироваться к новой стране?</p>
<p>Как вы участвуете в деятельности вашего ребенка (детей)?</p>	<p>Как часто вы общаетесь с руководителем (ями) по занятости? Расскажите, как вам удается общаться с родителями других детей. Скажите, наблюдаете ли вы за деятельностью? Скажите, сопровождаете ли вы/встречаете ли вы своего ребенка (детей) или участвуете в каких-либо мероприятиях вместе? Расскажите, как вы относитесь к участию или неучастию в занятиях с детьми?</p>		
<p>Последний вопрос: Для меня на этом все, но есть ли что-то еще, что вы хотели бы добавить или дополнить?</p>			

Anglų k. vertimas:

Questions for informants

Dear ????

My name is Miglė Žukauskė, I am a Master's student at Vilnius University, Faculty of Philosophy. I am writing my master's thesis "Participation of children who have been granted asylum in Lithuania in non-formal education activities: mothers' attitudes and evaluations".

Your personal experience in answering the questions would help me to analyse the research.

Thank you for your sincere cooperation.

Section • 1			
Questions relating to demographics of research participants.			
Main question		Additional questions	
Please tell me about your family.		Which country are you from? How long have you been in Lithuania? Who are your family members? How many children do you have? How old are your children?	
Section • 2			
Information on children's free time and activities			
What does your child/children like to do in their free time?		What did your child/children do for their free time in their home country? Share how your child/children's free time activities have changed since they arrived in Lithuania? Give an example from your own experience.	
Does your child/children participate in non-formal education activities and and if so, what are they?			
Yes, do participate		No, do not participate	
Main	Additional	Main	Additional
Tell us more about the non-formal education activities in which your child/children participate?	What have you done to involve your child(ren) in non-formal education activities? Why did you choose those activities? Please tell me if this is the child(ren)'s choice or yours? Who advised you on	In your opinion, what are the reasons for children not participating in non-formal education activities?	Tell me, is it your child(ren)'s choice or yours not to participate in non-formal education activities? What have you done to involve your child(ren) in non-formal education activities? Who advised you on the options, the variety of

	the options, the variety of choices?		choices? Has he/she/they participated in the past but stopped? What were the reasons for not participating?
Section • 3 Information on non-formal education activities.			
Tell us what you know about non-formal education activities?	Tell us about your experience in finding non-formal education activities. Do you think non-formal education activities are easily accessible? Did you need anyone's help? Did you get help? Tell me why did you choose non-formal education activities? How did you find/decide - cost, logistics, child's area of interest? What do you think about the non-formal education activities for children in Lithuania?	Tell us what you know about non-formal education activities?	Have you found any activities that you would like your child/children to participate in in your local area? Do you know what activities other children of similar age are taking? What do you think are the reasons for your child/children not participating in non-formal education activities? (e.g. cultural, religious aspects, language barrier, etc.)
Section • 4 Mothers' attitudes and evaluations of non-formal education activities.			

<p>In your opinion, what are the benefits of non-formal education activities?</p>	<p>In your opinion, how well is your child doing in non-formal education activities? How much do you think your child/children likes participating in non-formal education activities? Do you think that participation in non-formal education activities improves the integration process? In your opinion, what are the benefits of these activities - spending time, making friends, learning something?</p>	<p>In your opinion, how could you or your child(ren) benefit from participating in non-formal education activities?</p>	<p>If your child/children participated in non-formal education activities, would it be easier for him/her to make friends? Would he/she have the opportunity to spend time in a productive way? Better adapt to a new country?</p>
<p>How do you involve yourself in your child(ren)'s activities?</p>	<p>How often do you have contact with the employment supervisor(s)? Tell us how you communicate with parents of other children. Tell me if you observe the activities? Tell me if you accompany/meet your child(ren) or participate in any activities together? Tell us how you feel about being involved or not involved in children's activities?</p>		
<p>End question: For my part, all the questions have already been asked, its there anything else you would like to add?</p>			